

**VAHDANG ABHAZOU**

# **SEFERBERLİK ZAMANI**

*Zafer'in 20.yılı anısına...*

Sohum 2013

## ABHAZYA – DİYASPORA İLİŞKİLERİ VE BAĞIMSIZLIK SÜRECİ...

Orijinal adı: “Amtsaxara Aamta”  
Basım yeri: Alaşara matbaası, Sohum 2002  
Teknik tasarım: *Adamır Berenci*  
Kapak tasarım: *Adamır Berenci*  
Yazar: *Vahdang Abhazou*  
Abhazca’dan çeviri: *Oktay Chkotua*

Elinizdeki kitap, Geriye Dönüş Devlet Komitesi tarafından finanse edilmiştir.

**“Seferberlik zamanı” Vahdahg Abhazzou’un Abhaz bağımsızlık savaşında yaşamlarını yitiren kahramanlarımızın yaşamlarından kesitlerin yer aldığı son eseri. Kitapta Abhaz ve Adige diyasporasının ortak mücadelesi ve zafere giden yoldaki eşsiz fedakarlıkları ele alınırken, XIX.yüzyılın ikinci yarısında yurtlarından sürülerek dünya’nın dört bir yanına dağılan soydaşlarımızın asla tükenmeyen vatan sevgileri ve anavatanları ile ilişki kurabilmek için verdikleri umut dolu çarpınışları da bir nebze olsun dile getiriliyor.**

**Elbette bu mücelele süreci ve peşinden gelen eşi benzeri görülmemiş dayanışma olmasaydı, elinizde tuttuğunuz bu naçiz eseri yazmak da mümkün olamayacaktı. Bu vesileyle satırlarımızı, başından beri mücadele süreci içerisinde yeralıp bu gün artık hayatta olmayan büyüklerimizin ve bağımsızlık savaşında yitirdiğimiz kahraman şehitlerimizin aziz ruhlarına ithaf ediyoruz...**

Abhazya, tarihi verilerin de şüphe götürmez bir şekilde altını çizdiği gibi, bilinen en eski dönemlerden beri Abhaz halkının anayurdudur. Ancak günümüz Abhazya’sı sadece karadeniz kıyısındaki 8700 kilometre karelik bir toprak parçasından oluşmaktadır.

26 Kasım 1994 yılında Abhazya Yüksek Sovyeti tarafından kabul edilen anayasa’nın 1.maddesine göre: «Abhazya Devleti (Apsnı), tarihsel sahibi olan Abhaz halkının haklarını korumaya kararlı, egemen ve demokratik bir hukuk devletidir». Doğuda İngur, batıda Psou nehirleri, kuzeyde Kafkas dağları, güneyde ise Karadeniz, Abhazya’nın bugünkü sınırlarını oluşturur.

Abhazya topraklarının idari ve tarihi bölgeleri ise; yine anayasanın 4.maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir: «Abhazya; Gagra, Gudauta, Sohum, Gulrıps, Oçamçıra, Tkuarçal ve Gal vilayetleri ile (Gagra, Gudauta, Afon Tçıts, Sohum, Gulrıps, Oçamçıra, Tkuarçal, Gal) kentlerini kapsayan Sadz, Bzıp, Guma, Dal-Tzabal, Abjuwa ve Samırzakan tarihi bölgelerinden meydana gelir. Abhazya dokunulmaz ve ayrılmaz bir bütündür».

3 Ekim 1999 tarihinde ve Abhazya anayasası uyarınca gerçekleşen genel seçimler sonucunda Vladislav Ardzinba ilk cumhurbaşkanı olarak seçildi. Aynı tarihte, Abhazya’nın bağımsız ve demokratik bir hukuk devleti olma hedefi de referanduma sunuldu ve ortaya çıkan sonuçla, halkın ve yönetimin bağımsız bir devlet oluşturma hedefinde aynı görüşe sahip oldukları bir kez daha ortaya koymuş oldu. Abhaz halkının politik hedeflerini tüm dünya’nın gözü önünde apaçık ortaya koyması bakımından bu referandum büyük bir değer taşımaktadır. Referandum sonuçları; aynı zamanda BM sözleşmesinde yer alan «Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı» prensibine de ciddi bir atıf da bulunmuştur.

3 Ekim tarihinde ortaya çıkan bu önemli sonuçtan sonra, Abhaz halkı aydınlık geleceğine doğru atacağı adımlarda büyük bir özgüven kazandı. Bu yüzden, 12 Ekim 1999 günü bir araya gelen

Abhazya devlet yönetimi ve parlamento üyeleri, 25 Ağustos 1990 tarihinde Abhazya Yüksek Sovyeti tarafından kabul edilen «egemenlik deklarasyonu»nu taçlandıran bir adım attılar ve parlamentodaki özel toplantıda Abhazya'nın bağımsızlık bildirgesini oybirliği ile imza altına aldılar.

Abhazya Cumhurbaşkanı Vladislav Ardzinba, Meclis başkanı Sokrat Cincal ve 30 milletvekili tarafından imzalanan bildirge, Abhaz halkının 1200 yıldır devletini koruma mücadelesi verdiğini, son referandum ile de Anayasayı % 97.7 ile kabul ederek bu mücadeleye devam kararı aldığını, Abhazya yönetiminin ve parlamentosu'nun ise bu karara sonuna kadar sahip çıkacağını, bir kez daha tüm dünya'ya ilan ediyordu. Buna göre BM, AGİT ve diğer uluslar arası kuruluşlar Abhazya'nın bağımsızlığını kabul etmeye davet edildiler.

\*\*\*

Abhaz'lar, Kafkasya'nın otokton halklarından olup, Abhaz-Adıge veya Batı-Kafkas grubuna dahildirler. Abhazların en yakın soydaşları Adıge'lerdir.

XIX.yüzyılın ikinci yarısına kadar Abhazya topraklarında ağırlıklı olarak sadece Abhaz'lar yaşamaktaydı. Ancak sayıları konusunda çok değişik veriler bulunmaktadır. Son yüzyıllar içerisinde bir çok tarihçi 60, 80, 100, 130, 145, 150, ve 600 bin rakamlarını vermektedirler. Bir kısım tarihçiler Abhazların yakın kardeşleri Abazinleri'de bu sayıya dahil etmektedirler. Dirmit Guliya ise XVI.yüzyıldaki sayıyı 650.000 olarak verir. 1641 yılında bölgeye bir seyahat düzenleyen Evliya Çelebi'nin verdiği rakamlar da bu görüşü destekler mahiyettedir.

1920 yılında Abhazya'da bulunan Mustafa Bütba ile birlikte Kafkasya'yı dolaşan ünlü tarihçi General İsmail Berkok, 1958 yılında yayınlanan «Tarihte Kafkasya» adlı kitabında XVI.yüzyıldaki Abhaz-Adıge nüfusunu 2,5 milyon olarak yazmaktadır.

Yine 1946 yılında Türkiye'de yayınlanan «İslam Ansiklopedisi», sadece 1810-1830 yılları arasında Türkiye'ye sığınan Abhaz ve Abazinlerin sayısını 400.000 olarak verir.

\*\*\*

Son yüzyıllarda Kafkas dağı halklarının, denizin ötesine «muhaceret» adı verilen zorunlu sürgünleri, diğer toplumlar gibi Abhaz halkına da ağır bir darbe vurdu. Bu gün o acı dönemlerde yurtlarından sürülen insanlarımızın gerçek sayıları ile ilgili sağlıklı verilere ne yazık ki sahip bulunmamaktayız.

«1800'lü yıllardan 1918-1919 yıllarına kadar Abhaz halkının ne kadarının sürgün yollarına düştüğü kesin olarak bilinmemektedir. Ancak kısıtlı da olsa yine de bazı verilere ulaşılabilmektedir. Örneğin; 1810 yılında 5000, 1829 yılında 10.000, 1856 yılında 20.000, 1858-1859 yıllarında 2.130 aile, 1863 yılında 900 aile, 1864 yılında ise 50.000 Abazin, 1864 yılında bazı kaynaklara göre 75.000, bazı kaynaklara göre ise 45.000, 1867 yılında ise 20.000, 1869 yılında 579 aile ya da 4000 kişi, 1873 yılında 800 aile, 1877 yılında bazı kaynaklara göre 50 ila 100 bin arası, 1879 yılında ise 800 aile sürülmüştü. 1821, 1824, 1830, 1837 ve 1841 yıllarında ise kaç kişinin sürüldüğüne dair elimizde herhangi bir bilgi bulunmuyor. 1919 yılına kadar devam eden bu süreçte tek tek, veya küçük guruplar halinde toplam kaç kişinin Abhazya dışına gittiğini de maalesef bilemiyoruz. Ancak yabancı kaynaklara göre Abhazya'dan sürülenlerin toplam sayısı 500.000 kişiye ulaşmaktadır» (Abhazya tarihi sayfa 268).

Abhazların sürgünü konusunu ele alan yabancı kaynakların kendileri de bu verilerin ışığında kaç kişinin sürüldüğünü kesin olarak bilememelerine rağmen, dile getirilen «yaklaşık olarak 500.000 kişi» ifadesi sürgünün gerçek boyutları hakkında fikir vermektedir.

### **ABHAZ DEVLETİNİN YENİDEN KURULUŞ SÜRECİNDEKİ DÖNEMEÇLER...**

Çok eski dönemlerden beri dünya'nın çeşitli emperyal güçleri Abhazya'dan ellerini bir türlü çekmediler. Tarih boyunca Romalılar, Acemler, Araplar... Abhazya'ya sürekli saldırılarda bulundular. VIII. yüzyılda yeni güçlenmeye başlayan Abhazya

Krallığına saldıran Arap Komutan Mervan, Psirdzxa'daki ünlü Anaqopiya kalesi civarında ağır bir yenilgiye uğratıldı. Bizans Kralı Jüstinyan döneminde Abhaz Kralı I.Leon tarafından Abazg ve Misimyan'ların bir araya getirilmesiyle kurulan Abhaz Krallığı VIII. ve X. Yüzyıllar arasında bölgenin en güçlü devletleri arasındaydı. Öyleki bu devlet, zamanla bu günkü Gürcistan'ın batısını da içine almış hatta başkentini bile günümüzdeki Kutais kentine taşımıştı,

Bu dönemde; Karadeniz kıyısında yer alan, içlerinde Abhazya'nın da bulunduğu bir çok devlet sonu gelmez bir güç savaşının içerisindeydiler.

XIII-XIV. yüzyıllarda Karadenizde Cenevizliler ile Venediklikler arasında amansız bir mücadele vardı. Ancak en sonunda, Karadenizdeki çekişmeden Cenevizliler galip çıktı. Ceneviz kolonileri yerli halkları zorla soyuyor, denizde saldırılarda bulunuyor, esirleri satıyor ve köleleri kaçırıyorlardı. (Prof. Şalwa İnalipa «Abhazlar» s.141)

XV.yüzyılda İran ile Osmanlı'lar arasında yapılan anlaşma uyarınca Abhazya, Guriya ve İmeretiya, Osmanlı hakimiyetine bırakıldı. Ancak yönetim olarak herhangi bir müdahale sözkonusu değildi, sadece cüzi bir vergi alınmaktaydı. Ancak 1578 yılından sonra askeri garnizonların inşası ve Sohum kalesinin kontrolünün de ele geçirilmesi sonucu Osmanlıların 300 yıl süren hakimiyetleri başlamış oldu.

Bu durum, 1810 yılında Abhazya'nın Rusya himayesini talep etmesine kadar devam etti. Rus çarı I.Aleksander'in 17 şubat günü imzaladığı manifesto ile bu talep kabul edilince, Abhazya 1810 yılından 1864'e kadar otonom statüsüyle Rus çarlığına bağlandı. 1806-1812 yılları arasındaki Osmanlı-Rus savaşları sonucunda yapılan Bükreş anlaşması uyarınca Kuzey Kafkasya toprakları ile Arpaçay nehri ve Batum dağlarından Karadeniz'e kadar olan bölge Rusya'ya bırakılıyordu. Zaten bu durumu öngören Abhaz Kralı Keleşbey Çaçba'da Rus çarı ile sürdürdüğü görüşmelerden umutlanmış ve Osmanlı-Rus savaşı süresince Osmanlılara karşı ayaklanarak Rusları desteklemişti. Ancak tüm

bunlar da Abhazya'nın yeni trajediler yaşamasını engelleyemedi. İşin doğrusu Abhazya, Osmanlı himayesindeyken de, Rus himayesindeyken de, bir türlü barış ve huzura kavuşamamıştı. Sürekli bir savaş ortamı içerisindeydi. Osmanlı ve Rusya'nın bitmek bilmeyen çıkar çatışmalarının arasında kalan Abhazya, her halukarda bunun ağır sonuçlarıyla karşı karşıya kalmaktaydı. Çünkü hem Abhaz'lar, hem Ubıx ve Adige'ler, hem de diğer Kuzey Kafkas halkları ister-istemez her iki devlet ile de yakın ilişki içerisinde olduklarından çıkar çatışmalarından olumsuz etkilenmekteydiler.

XIX.yüzyılın ilk çeyreğinde Kafkas halkları ayrı ayrı cephelerde Rus Çarlığına karşı mücadele vermekteydiler. Ancak zamanla Rusların Kuban bölgesindeki saldırıları artış gösterince, Ubıxlar, Batı bölgesi Adıgeleri, Abazinler ve Abhazlar, 1830 yılında büyük bir toplantı düzenlediler. Toplantıda dünya'daki tüm dost devletler Rusya'ya karşı mücedeleye davet ediliyor, Rusya ile barışın ise, ancak Kafkasya'dan kuvvetlerini tamamen çektiğinde mümkün olabileceği dile getiriliyordu. Toplantı sonucu Rus yönetimine olduğu gibi iletildi. (J.Bell)

1837-1838 yılları arasında Rus generalleri ile, Ubıxlar, Batı Bölgesi Adıgeleri, Abazinler ve Abhazlar (Pshülılar, Aybgalılar, Ahçıpsılılar vs.) en güçlü liderlerini ve yaşlılarını bir araya getirerek İngiltere kraliçesine hitaben bir mektup kaleme aldılar. Önde gelen 1250 kişi tarafından imzalanan mektupta: «Rusların zulmü yüzünden büyük sıkıntılar yaşadık ve yaşıyoruz. Ancak en çok da; bir denizden diğer denize kadar yer alan tüm Çerkesya topraklarının sanki anlaşmalarla kendilerine bırakılmış olduğu şeklindeki yalanları yüzünden büyük bir ızdırap içerisindeyiz. Onlar bu yalanla, dünya devletleri arasındaki itibarlarını yükseltme derdindediler. Ama bütün bu iddiaların külliyan yalan olduğu tarafınızca mutlaka bilinmelidir.

Biz onların bu yalan iddialarına şu cevabı veriyoruz. Osmanlı Devleti hiçbir zaman savaşla topraklarımızı ele geçirmiş değildi. Peki bu durumda nasıl Rusya'ya bırakabilir? Eğer aralarında bu denli bir dostluk mevcutsa gerçekten ellerinde olan toprakları

birbirilerine bırakabilirlerdi. Bizim topraklarımızla ilgili böyle bir tasarruf, tamamen hukuksuz ve geçersizdir». (Abhazya tarihi Sohüm 1991- Sahife: 171-173)

«1840 yılında Karadeniz kıyısındaki halkların mücadele hal-kası daha da genişleyerek Ubıx'lar, Şapsığlar ve Sadz'lar dan sonra Abhazya'nın Dal-Tzabal bölgesine de ulaştı. Ayrıca Ubıx'ların etkisiyle Kudrı nehri civarında yaşayan Abhazlar da Çlou köyün-den kahraman bir kişilik olan Copua İsmail liderliğinde baş kal-dırmışlardı. (Abhazya tarihi. S.173)

Kırım savaşında ise (1853-1856) Osmanlılar yüzünden Ab-hazya bir kez daha yangın yerine döndü. İngiltere ve Fransa gibi devler tarafından da desteklenen Osmanlılar, Ruslarla savaşıyor-du. İngilizler bu savaşla, daha önce Türklerin işgalinde olup da Rusların eline geçen toprakların geri döndürülmesini amaçla-maktaydılar.

«...Kırım savaşı ve ardından 1859 yılında Şamil'in de esir alınmasıyla birlikte Kuzey Kafkasya'nın doğusunu ele geçiren Ruslar, doğrudan Abhazya'ya yöneldiler. Şamil'in esareti Kuzey Kafkasya'daki mücadeleyi hayli zora sokmuştu. Ancak Çerkesler, Ubıxlar, Sadzlar ve batı bölgesi Abhazları, Rus kuşatması altın-da olmalarına rağmen üç yıl daha mücadelelerini sürdürdüler. Kafkas dağlıları bu mücadelede İngiltere, Fransa ve Osmanlı'dan askeri ve politik destek beklentisi içerisindeydiler, ancak onlar bu konudaki sözlerini çoktan unutmuşlardı bile. (Abhazya tarihi. S.176)

«1864 yılının mayıs ayında Mzımta nehrinin üst tarafındaki Gubadü köyü (Krasnaya Polyana) meydanında Ruslar sembolik bir geçit resmi düzenleyerek zaferlerini ilan ettiler. Ruslarla bu son mücadeleyi sürdüren batı bölgesi Abhazları; Sadzlar, Bzıp nehrinin yukarı kesiminde yaşayan Pıshü'lular ve Psou ile Bzıp nehri arasında, Haşpsı nehri'nin üst kesiminde yaşayan Ayb-ga'lılardı». (Abhazya tarihi. S.179) Böylelikle Rusya'nın Kuzey Kafkasya'da sürdürdüğü işgal hareketine diğer halklardan sonra devam eden Abhaz halkının direnişi de şimdilik kırılıp yok edil-miştir.

Ruslara karşı verilen amansız mücadelede Kafkas halkların-dan olmalarına rağmen Gürcüler, Ruslarla birlikte hareket ede-rek kardeşlerine ihanet ettiler. Savaş süresince Gürcü general-lerin komutasında savaşan, Gürcü alayı, Mengrel alayı ve Tiflis alayı adı verilen üç ayrı alay bulunmaktaydı.

Kafkas savaşının sona erdiği 1864 yılı mayıs ayından hemen sonra ise, haziran ayında Abhaz Krallığı lağvedilerek «Sohüm askeri bölgesi» olarak adlandırıldı.

«Politik bir kararla Rusya içlerine sürülen Abhaz Kralı Miha-il Çaçba ise sürgünde yaşamını yitirince halk arasında yeni bir isyan hareketi başgösterdi. 26 temmuz 1866 günü yedi bin kişi tarihi Lıxnı meydanında toplandı. Toplantı, kendilerini izleyen Rus subay ve askerlerinin öldürülmeleri ile kanlı bir şekilde son buldu ve isyan hareketi Kaldaxuara köyünden Tzabal, Dal ve Sohüm'a kadar genişledi.

20.000 kişiyi isyana götüren huzursuzluğun asıl nedeni köy-lülerle ilgili reform çalışmaları idi.» (Abhazya tarihi. S.182)

İsyan sona erdirildiğinde hareketi başlatan kişiler ölüme mahkum edildi ve binlerce kişi Türkiye topraklarına sürüldü. Dal-Tzabal bölgesi ise tamamen boşaltılmıştı.

Rusların Karadenize inme çabaları da böylece gerçekleşmiş oluyordu. Zaten öteden beri Ruslarla Türklerin savaşı da bu ne-denden kaynaklanmaktaydı. Ruslar, kendilerine engel gördükleri Türkleri Kafkasya'dan atmak ve buradaki varlıklarını sağlama al-mak istemekteydiler. Büyük güçlerin çıkar çatışmalarının arasın-da kalan Abhaz halkının ödediği fatura ise kan, gözyaşı, ölüm ve sürgün şeklindeydi.

Abhazya'yı kolonileştirme çalışmaları tüm direnmelere rağ-men devam etmekteydi ki, 1877-1878 yıllarında bıçak tekrar ke-miğe dayandı. 1877 yılında başlayan Osmanlı-Rus savaşı zaten huzursuz olan halkı yeniden ayaklandırdı.

Ancak daha önceden olduğu gibi, savaşın sonucu da Abhazya'ya kan, ölüm ve yeni sürgün dalgalarına mal oldu. Ar-tık Abhazlar «güvenilmez halk» olarak ilan edilmiş, belli bölge-lere girmeleri hatta yaklaşımları da yasaklanmıştı. Öte yandan

Osmanlı-Rus savaşında özellikle Balkan cephesinde Kafkas kökenliler ve doğal olarak da Abhazlar, en ön saflarda kahramanca çarpışmaktaydılar. Osmanlı-Rus savaşı 3 mart 1878 tarihindeki San Stefan anlaşması ile sona erdi.

Savaş süresince tüm cephelerde Türklerle birlikte çarpışan Kafkasya'lılar çeşitli askeri makamlara getirildiler ve madalyalarla ödüllendirildiler.

«Abhaz devleti'nin lağvedilmesi sırasında Çar Mihail Romanov tarafından hazırlanan Abhazya'nın kolonizasyonu planı Çar II. Aleksandır tarafından da onaylanmıştı. Plana göre Kuban ile İngur nehirleri arası Kazak yerleşim yerleri ile donatılacaktı». (Abhazya tarihi. S.179) Rusların kolonizasyon çabalarını uzaktan izleyen Gürcüler ise için için kahrolmaktaydılar. Sonunda daha fazla dayanamayıp önde gelen politikacıları ve bilim adamlarının da çağrılılarıyla, Abhazlardan boşalan toprakları Gürcistan'dan (özellikle de Megrelistan'dan) getirdikleri insanlarla doldurdular. Bu durum, Rus idarecilerin pek hoşlarına gitmese de Gürcüler el altından ve ustalıkla işlerini yürütmektedirler.

Öte yandan sürgüne maruz bırakılan Abhazlardan bir kısmı vatanlarına geri dönmenin yollarını arıyor, ancak Rus yönetimi bu dönüşlere asla müsamaha göstermiyordu. Bu yüzden Batum üzerinden Abhazya'ya gelme yolunu seçtiler, ancak Ruslar, Batum'a gelen gemilerden de insanların karaya ayak basmalarına izin vermiyor ve gemileri geri çeviriyorlardı. Her şeye rağmen türlü acılar ve sıkıntılar çekerek yollarda telef olma pahasına da olsa ikibin ailenin üzerinde bir nüfus Abhazya'ya dönmeyi başardı. Bu gün hala Batum'da yaşayan Abhazlar da işte o zaman geri dönüş için yollara dökülen ve Batum'da alıkonulan ailelerin torunlarından oluşuyor.

Ulusumuzun tarihinde acı bir sayfa olarak yer alan büyük sürgünün ve yolaçtığı trajedilerin unutulması asla mümkün değildir. Bu sürgün nedeniyle ulusumuz günümüze kadar dünya üzerinde darmadağın bir şekilde yaşamak zorunda kalmıştır.

\*\*\*

1919 yılında Abhaz'lar küllerinden doğarak devletlerini tekrar kurmayı başardılar. XX.yüzyılın hemen başlarında Rusya topraklarında başlayan devrimci hareket, dalga dalga genişleyerek Abhazya'ya da ulaşmış, 1917 yılından itibaren ülkenin kaderini belirlemek için politik bir mücadele vermeye başlanmıştı. 1917 yılında Rusya'da ekim devriminin gerçekleşmesinin ardından Kafkasya'da başlayan mücadele sırasında, Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti kurulmuştu. Bu menşevik devlet, Abhazya'yı işgale yeltendiyse de 8 kasım 1917 yılında kurulmuş olan «Abhaz Halk Sovyeti» uzun vadede buna izin vermedi. Menşevikler tarafından, Gürcistan'a katılmaya direnen bu yönetim defalarca kez lağvedilip ortadan kaldırılmak istendiyse de, 4 mart 1921 tarihinde Abhaz Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile Gürcülerin işgal hevesleri geçici de olsa toprağa gömülmüş oldu. Akabinde kurulan Gürcistan SSC ise 21 mart 1921 yılında Abhazya SSC'ni tanıdığını açıkladı. Ancak, Stalin ve arkadaşları Abhazya'yı GSSC'ne otonom bir cumhuriyet olarak dahil etme çalışmalarını sürdürmekteydiler. Sonuçta şubat 1922 yılında özel bir ortaklık anlaşmasıyla Abhazya, GSSC'ne monte edildi ve 1931 yılında da statüsü otonom cumhuriyet olarak değiştirilerek GSSC içerisinde tamamen eritmeye çalışıldı.

1937 ile 1953 arası ise Abhazya için tam bir zulüm dönemi oldu. Özellikle 1941 yılına kadar toplumun önde gelen kişileri, aydınlar, sanatçılar, bilim adamları ve politikacılar teker teker ortadan kaldırıldılar. Abhaz okulları kapatılarak Gürcüce eğitim zorunlu hale getirildi. Abhazca radyo yayınları durduruldu. Artık Abhazya'da Abhazlara ait olan her şey ya ortadan kaldırılıyor, ya da Gürcüleştiriliyordu.

Yaşanan trajediler üzerine Abhaz Aydınlarından G.Dzizarya, K.Şakrıl ve B.Şinkuba Moskova'ya Abhaz halkı adına bir mektup yazdılar. Bunu izleyen yıllarda, özellikle de Stalin'in ölümünden sonra, 1957-1967-1978-1989 yıllarında da, yani her on yılda bir, Abhaz halkı haklarını elde etmek için yeniden ayaklandı. 1978 yılındaki toplumsal hareket ise son derece geniş çaplı gerçek-

leşmişti, çünkü bir yıl önce 130 Abhaz aydını, halkın gaspedilen haklarının iadesi için Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne bir mektupla başvurmuş, ancak durumu yerinde görmek için Moskova'dan gelen yetkililer, Gürcistan Komünist Partisi yetkililerinin etkisinden kurtulamayıp Aydınların taleplerini dikkate almak bir yana, bir çoğunu da görevlerinden almaya başlayınca Abhaz halkı köylerden başlayarak dalga dalga bu duruma tepki göstermeye başlamışlardı. Bu hareket sonucu beklenmedik kadar kısa bir süre içerisinde toplumun tamamı ayaklanıvermişti. Bu arada yeni anayasal değişiklikler ile ilgili öneriler de ele alınmaktaydı. Abhazya'nın gerekirse SSCB'nin bir cumhuriyetinden ayrılıp bir başkasına katılabilme hakkının anayasaya konulmak istenmesi gerilimi yine zirveye tırmandırdı. KP merkez komitesinden, aralarında Eduard Şevarnadze'nin de bulunduğu yetkililer tekrar Abhazya'ya geldiler. 22 Mayıs 1978 günü halk, bugün adı zafer meydanı olarak değiştirilen Lenin meydanında toplanmıştı. Binlerce kişinin önünde konuşan İ.Kapitonov Abhaz halkına hitaben, «taleplerinin haklı olduğunu, her birinin mutlaka yerine getirileceğini, ancak Gürcistan SSC'nden ayrılmalarının yanlış sonuçlara yol açacağını» ifade ediyordu. Ardından söz alan Şevardadze'de aynı ifadeleri kullandığında halkın tepkisi artınca kürsüyü terketmek zorunda kaldı. Bu toplantının ardından «Abhazya'nın kültürel ve ekonomik gelişimi için yapılması gerekenler» adı altında bir program kabul edildi. buna göre Sohum Öğretmen Enstitüsü Abhazya Devlet Üniversitesi'ne dönüştürülüyor, «Abhazya sanatı», «Yaşam ve okul» gibi Abhazca dergiler tekrar yayına başlıyor, Abhazya Televizyonu'nun binasının inşaatına başlanıyordu. Ancak Abhaz halkı tüm bunların zaman kazanmaya yönelik yeni kandırmacalar olduğunun çok iyi farkındaydı.

\*\*\*

Abhaz halkının mücadelesi aralıksız sürmekteydi. Ülkenin geleceği herkesin en öncelikli sorunuydu. Çünkü en küçük ayrıntıların bile Moskova ve Tiflis'te ele alınıp karara bağlandığı ve Abhazya'daki yönetimlerin hiç bir inisiyatif kullanmadığı bu

dönemde, Abhazya'nın geleceği önemli bir tehdit altında bulunmaktaydı. Abhaz halkının hakkını ve hukukunu savunmak, ayırıcılık olarak nitelenmekte ve aşağılanmaktaydı. Öylesine güç dönemlerdi o günler... Ancak 1985 yılından itibaren M.Gorbaçov ile başlayan demokratikleşme hareketi insanlarımızın önünü açtı ve ulusal kimliklerini koruma mücadelesinde ellerini yeniden güçlendirdi.

17 haziran 1988 yılında Moskova'da toplanan Komünist Parti XIX. Konferansına Abhazya'dan 60 ileri gelenin imzaladığı bir mektup iletildi. «Abhaz mektubu» adı verilen bu metinde, Abhaz halkının mücadelesi son derece net bir şekilde ortaya konuyordu. Aynı yıl, Abhaz Ulusal Forumu «Aydınlara»nın kuruluşu da ilan edildi ve kurucu başkanlığına ünlü edebiyatçı Aliksa Gogua getirildi. Aydınlara kısa süre içerisinde ulusun politik mücadelesinin merkezine oturmayı başardı ve 18 mart 1989 tarihinde Gudauta'nın Lıxni köyündeki tarihi meydanda 30.000 kişinin bir araya geldiği bir halk toplantısı düzenlendi. Toplantı sonunda alınan kararlar, halkın ortak talepleri olarak SSCB üst yönetimine iletildi. Buna göre;1931 yılından önceki statüye dönülmek isteniyordu. Başta Parti birinci sekreteri Boris Adleyba olmak üzere, Abhazya'da görev yapan tüm Abhaz yöneticiler tarafından da imzalanan bu çağrı, o dönem için çoğu toplumun asla göze alamayacağı müthiş bir cesaret örneği idi.

Kısa bir süre sonra Lıxni toplantısında yapılan çağrıya imza atan yöneticiler de teker teker görevlerinden alınmaya başlandı. Gürcülerin çoğunlukta buldukları kurumlarda ise iş bırakma eylemleri başgöstermişti.

Gerilimi en üst düzeye tırmandıran eylem ise, Abhazya Devlet Üniversitesinde okuyan Gürcü öğrencilerin, üniversitedeki Gürcüce bölümün Tiflis Üniversitesine bağlanmasını isteyerek açlık grevi başlatmaları oldu. Zamanla ülke genelinde bu eyleme destek için açlık grevleri hızla yayılmaya başlayıp, 14 mayısta da Gürcü üniversitesine ait bölümün Abhazya'da açıldığı ilan edilince, Abhazlar tekrar Sohum'daki ünlü Lenin meydanını da toplandılar.

Gürcüler, herşeye rağmen 16 temmuzda Sohum'daki Gürcü okulunda üniversite giriş sınavlarının yapılacağını, 15 temmuz günü meydana toplanan Abhazlar ise buna asla izin vermeyeceklerini açıkladılar.

Sınav günü saat 05 civarında toplanan guruplar arasında şiddetli bir kavga başlamıştı. Sonuçta sınav için gelenler dağılmak zorunda kaldılar. Ancak çatışmalar gün boyu devam etti ve Abhazlardan 5, Gürcülerden ise 9 kişi yaşamlarını yitirdi. Gürcistandan çatışmalar için getirilen kalabalıklar ile Oçamçıra'nın Aldzga nehri kıyısında toplanan Abhaz'lar karşı karşıya geldilerse de Rus askerlerinin araya girmesiyle olası büyük bir çatışma son anda önlendi

Abhazya'daki olaylar, Kuzey Kafkasya'daki kardeşleriyle aralarındaki dayanışmayı daha da güçlendirdi ve ulusal bağımsızlık mücadelelerine yeni bir dinamizm kazandırdı. 25-26 ağustos günlerinde Sohum'da Kafkas Dağlı Halkları I.büyük toplantısı gerçekleşti ve toplantı sonunda Kafkas Dağlı Halkları Assamble'si kuruldu. Dağlı halkların haklarını savunma açısından son derece önemli bir adım olan Kafkas Dağlı Halkları Assamble'si, II. Büyük toplantısını 13-14 ekim 1990 tarihinde Nalçik kentinde gerçekleştirdi. 1-2 kasım 1991 tarihinde düzenlenen III. Toplantıda ise «Kafkas Dağlı Kalkları Konferderasyonu» ile ilgili bir deklarasyon imza altına alındı ve Konfederasyon merkezi olarak da Sohum'u ilan edildi.

\*\*\*

SSCB anayasasına göre cumhuriyetlerden her hangi biri SSCB'den ayrılma hakkına nasıl sahipse, otonom cumhuriyetler de aynı hakka sahiptirler.

1991 yılında Abhazya Yüksek Sovyeti seçimleri yapıldı. Aynı dönemde Gürcistan yönetiminin başında Zviad Gamsahurdiya bulunmaktaydı. Seçimlerin sonucunda uzun bir görüşme maratonundan sonra da Abhazya Yüksek Sovyeti başkanlığına Vladislav Ardzınba getirildi. Ardzınba o dönemde Dirmit Guliya Abhaz Araştırmaları Enstitüsü direktörü ve SSCB Yüksek Sovyeti üye-

si olup, aynı zamanda otonom cumhuriyetlerin hakları ile ilgili oluşturulan özel bir komisyonun da başkanlığını yürütmekteydi. Vladislav Ardzınba, haziran 1989 tarihinde SSCB halk meclisinde sayıca az olan halkların hukukunu koruyan ateşli konuşmalar yapıp tüm SSCB halkları arasında büyük bir popolarite kazandı. Ardından Abhazya'da olduğu kadar Gürcistan'da da yakından tanınmaktaydı. Bu yüzden Ardzınba'nın Abhazya Yüksek Sovyeti başkanlığına getirilişine meclis içerisindeki Gürcü üyeler (hiç istememelerine rağmen) karşı çıkma cesareti gösteremediler.

1992 yılı ile birlikte Gürcistan'da gelişen olaylar, Abhazya'ya ve Yüksek Sovyet çalışmalarını derinden etkilemeye başlamıştı. Gürcistan'daki iktidar mücadelesi sonucunda cumhurbaşkanı Gamsahurdiya'yı görevinden alacağı eden «devlet konseyi» yönetime el koymuş, bir süre sonra da devletin başına Eduard Şevarnadze'yi getirmişti. Ancak bu sonuca rıza göstermeyen Gamsahurdiya taraftarları mücadelelerini sürdürdüler.

Şevardnadze yönetimindeki devlet konseyi birlikleri, bu mücadele nedeniyle Gamsahurdiya taraftarlarını bahane ederek Abhazya'ya müdahale fırsatı kollamaktaydılar.

Ancak Gamsahurdiya'nın iktidarda bulunduğu dönemde yapılan anayasal değişikliklerle Gürcistan ile Abhazya arasındaki hukusal ilişkiler tamamen ortadan kaldırılmış, iki ülkenin aralık 1921 yılında imza altına aldıkları «özel birlik anlaşması» da geçerliliğini yitirmişti. Bu yüzden Abhazya Yüksek Sovyeti, 1990 yılında Cumhuriyetin egemenliği ile ilgili bir deklarasyonu kabul etmişti.

23 temmuz 1992 yılında ise 1978 anayasası lağvedilerek Abhazya'nın bağımsız bir devlet statüsüne sahip bulunduğu 1925 anayasasına geri dönüldü. Aynı toplantıda ülkenin adı «Abhazya Cumhuriyeti» olarak düzeltiliyor, resmi bayrak ve devlet arması da kabul ediliyor ve böylece eski GSSC sınırları içerisinde iki eşit devlet doğmuş oluyordu. Aynı toplantı sonunda Abhazya ile Gürcistan arasındaki hukuki ilişkilerin düzenlenmesi ile ilgili bir çalışma planı da kabul edilmişti.

14 ağustos 1992 tarihinde ise Abhazya parlamentosu, yukarıda bahsettiğimiz «özel birlik anlaşması»nın ortadan kalk-



masıyla hukuki bir boşluk içerisinde kalan Abhazya-Gürcistan ilişkilerinin yeniden nasıl düzenleneceğinin ele alınacağı özel bir oturumla toplanmıştı. Ancak Gürcistan Devlet Konseyi birliklerinin Abhazya'ya işgal girişimi sonucu politik ve diplomatik çabalar rafa kalkıyor ve Abhaz halkı yediden yetmişe, bir kez daha silahlanarak ulusal varlığını koruma mücadelesine koşuyordu.

### İLİŞKİLERİN GELİŞİM SÜRECİ

Abhaz halkı, yüzyıllardır topraklarında huzur içerisinde yaşama fırsatı bulamamıştı. Son sürgün trajedisinden sonra da vatanlarından koparılanlar, gittikleri yeni yurtlarında bir savaştan diğerine koşarlarken, anavatanda kalanlar da daha bir yangından kurtulamadan diğerine yakalanıyorlardı. Dünya'da devrim hareketlerinin ateşlendiği XX.yüzyıl başlarında Kafkasya'da da özgürlük hareketleri yeni umutlara kanat çırpıyordu.1918 yılında Abhazya Gürcü menşeviklerin ciddi tehdidi altındaydı, ama buna rağmen 11-26 mayıs 1918 yılında o dönemler Osmanlı toprağı olan Batum'da toplanan ve Azerbaycan Cumhuriyeti Adalet Bakanı Halil Bey'in başkanlık ettiği «Batum konferansı'nda» «Dağlı Halklar Cumhuriyeti» ilan edildi. (Konferansa katılmak için Abhazyadan gelen delegelerin yanında Türkiye'de yaşayan soydaşlardan Cemalbek Marşan, Miktatbey Maan, Süleyman Bganba ve Hasan Bütba gibi temsilciler de bulunmaktaydı) Dağıstan, Çeçen-İnguşya, Osetya, Karaçay-Balkarya, Kabardey, Adıgey ve Abhazya bu yeni cumhuriyetin bir parçasıydı. Kurulan cumhuriyet, Osmanlı tarafından da tanındı. Gürcü menşevikler ise durumu kabullenememişler ve Abhazya'yı işgale yeltenmişlerdi. Türkiye'de yaşayan Abhazlar bu kez de Menşevik işgaline karşı Cemalbek Marşan liderliğinde Abhazya'nın Oçamçıra bölgesindeki Kudrı nehri civarına bir çıkartma yaparak anavatanlarının imdadına yetiştiler.

XIX.yüzyılda yurtlarından sürülen kardeşlerimizle o dönemde sıkı ilişkiler kurulabilmişti. Simon Basariya, Tataş Marşan,

Nestor Lakoba, Efrem Yaşba, Konstantin İnalipa, Mihail Lakoba, Mihail Tarnaa, gibi önemli isimler çeşitli vesilelerle Türkiye'yi ziyaret etme ve Abhaz diasporasıyla bir araya gelme fırsatı bulmuşlardı.

Abhazya, en zor dönemlerinde bile sürgündeki evlatlarını asla unutmuyordu.1920 yılında soydaşlarımızın anavatanlarına dönüşleri için Dirmit Guliya, Andrey Çoçua ve Dirmit Alaniya gibi önde gelen isimler tarafından bir komite kurulmuştu. Bu komite sık sık halka çağrılarda bulunmaktaydı. En son 23 ekim 1928 tarihinde Türkiye'den 700 soydaşın Abhazya'ya getirilmesi yönünde Komünist Parti'nin Abhazya prezidyumu bir karar da almıştı, ancak Gürcistan yönetimi ne yapıp edip bu konuda adım atılmamasını engellemeyi başardı.

1927 yılında araştırmacı ve etnograf Viktor Kukba uzun bir süre Türkiye'deki Abhazlar arasında derleme çalışmaları yürüttü.

4 mart 1921 tarihinden yani Abhazya'da sovyet yönetiminin yerleşmesinden itibaren 1950'li yıllara, Stalin ve kliğı ortadan kaldırılıncaya kadar Abhaz halkı akla hayale bile gelmeyecek her türlü zulüm ve baskılarla karşı karşıya kaldı. Artık diasporadaki soydaşlarla da en küçük bir ilişki kurabilmenin mümkünü yoktu. Ne anavatandakiler, ne de diasporadakiler birbirlerinden en küçük bir haber alamamaktaydılar. Nihayet Stalin sonrası yönetime geçen Kruşçev sayıca az olan uluslara nefes aldırdı. Abhazlar da 1930'lu yıllarda kapatılan okullarına ancak bu dönemde kavuşabildiler. Devlet bürokrasisinde yeniden görev almaya, kültür, sanat ve edebiyat alanında yeniden eserler ortaya koyma fırsatları yakalamaya başladılar.

Ancak her şeye rağmen Gürcistan yönetiminin el altından da olsa yoğun baskıları devam etmekteydi. Gürcistan yönetimi bırakın diasporadaki soydaşlarla ilişki kurmayı, aynı sınırlar içinde yaşadığı Kuzey Kafkasya'daki kardeşleri ile bile bir araya gelmelerini engellemeye çalışmaktaydı. Abhazya'nın Gürcistan SSC içerisinde kaldığı sürece aydınlık bir geleceğinin olamayacağı ise artık bilinen bir gerçektir. Bırakın geleceği, Abhaz halkının bu günü bile ciddi bir tehlike altındaydı.

Abhazlar sadece vatanlarında yaşamaktaydılar, bunun dışında ne kendilerinin ne de sahip oldukları otonom cumhuriyetin herhangi bir gücü bulunmaktaydı. Ancak 1950'li yıllardan itibaren küçük de olsa bir umut ışığı kırıntısı görünmeye başlanmıştı. Bu dönemle birlikte tek-tük de olsa Abhaz aydınları, sanatçıları, edebiyat ve kültür adamları Türkiye'yi ziyaret etmeye ve soydaşlarımızla ilişki kurmaya başlamışlardı.

1950'li yılların sonunda ziraat mühendisi Enver Otırba görevli olarak bulunduğu Türkiye'de çok sayıda soydaşımızla bir araya geldi. Onun ardından yine bir ziraat mühendisi olan İgor Grigolya üç kez Türkiye'de bulundu, İgor Grigolya Türkiye'den her dönüşünde bir yığın hikayeyi de beraberinde getiriyordu. 1960'lı yıllarda ise Gudauta'dan Zaabet (Çiç) Ayüdzba kardeşlerini görmek amacıyla Türkiye'yi ziyaret etti, onun ardından ise Prof. Zurab Açba...

1968 yılında İzmir Uluslararası Fuarı'na SSCB'den katılan delegasyonun içerisinde Abhazya'dan da Prof.Gerg Dzidzariya, Prof. Şalwa İnalipa, Viyanor Paçliya ve Vladimir Ayüdzba bulunmaktaydı. İstenilen düzeyde olmasa bile fırsat buldukça onlar da soydaşlarıyla bir araya gelme şansına sahip oldular.

1969 yılında İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen Uluslararası Asur Araştırmaları Konferansı'na katılmak üzere Vladislav Ardzinba ilk kez olarak Türkiye'de bulundu, Ardzinba daha sonra 1987 ve 1992 yılı temmuz ayında diyasporamızın daveti ile soydaşlarımızın arasında bulunacaktı. (Ardzinba, 1992 yılında, kurmay heyetiyle birlikte Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyarette Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk, ana muhalefet partisi olan Anavatan Partisi genel başkanı Mesut Yılmaz, eski başbakanlardan DSP genel başkanı Bülent Ecevit gibi politikacılarla görüştü ve basın toplantıları düzenledi.)

1970'li yıllarda avukat Roman Biguaa iki kez Türkiye'de kardeşlerinin arasında bulundu, Ömer ve Sabri Biguaa kendisine ev sahipliği yaptılar...

1985 yılından itibaren SSCB ve dolayısıyla Abhazya ile Türkiye arasında ilişkiler hızlı bir gelişme sürecine girdi. 1986 yılında 27 sovyet yazarı Türkiye'yi ziyaret ettiklerinde aralarında Abhaz

yazarlar Aliksa Gogua, Kumf Lamiya, Nelli Tarıpha ve Platon Bebiya'da bulunmaktaydı.

Yazarlar gezi programı çerçevesinde Bursa'ya uğradıklarında burada kendilerini yüzlerce kişi karşıladı. Otobüsteki yazarları şaşkına çeviren bu durumun gerçek nedeni ise daha sonra anlaşıldı. Karşılama Abhaz yazarlar içindi. Diasporalı soydaşlar ile anavatandan gelen yazarlar otel lobisinde saatlerce görüştüler. Bu görüşme bundan sonraki adımlar içinde tam bir dönüm noktası oldu.

Bu görüşme sonrasında yazar Anzor Mukba Türkiye'de bulundu ve Abhaz köylerinin bir çoğunu ziyaret fırsatı buldu. Anzor Mukba daha sonra Orhan Şamba'nın davetiyle tekrar Türkiye'ye geldi ve bir aydan fazla bir süre Adapazarı, Düzce, Hendek, İzmit, İstanbul, Bolu ve Samsun gibi yerleşim merkezlerindeki soydaşlarının arasında kaldı. Daha sonra bu gezi ile ilgili notlar Alaşara dergisinin 1989-1 nolu sayısında «Yollar...yollar...» başlığı altında yayımlandı.

Anzor Mukba, ayrıca tüm yaşadıklarını Abhazya'ya dönüşünde Sohüm, Gagra, Ldzaa, Gudauta, Lıxı ve Drüpş'te kalabalık topluluklarla paylaştı. Mukba, Türkiye'de bulunduğu süre içerisinde yaptığı derlemeleri 600 sayfalık bir kitap halinde toparladıysa da bu çalışma ne yazıkki savaş sırasında kayboldu ve geriye sadece «Mgudz Hasan» isimli küçük hikaye kaldı.

1986 yılında Sohüm'deki «Moda-teks» şirketinin genel müdürü Batu Ardzinba Türkiye'de kardeşlerinin arasında bulundu.

1988 yılında ise «Leonid Sobilov» turist gemisi Suriye, Mısır ve Türkiye'de bulunduğu sırada gemide 40 kadar Abhazyalı da vardı. Wasil Tsarguş, Boris Gurguliya, Adler Aşuba, Viktor Ceniyaya, Lev Şamba, Lev Ayüdzba, Diyana Pliya, Zaira Tcütçba, Manana Delba, Zaur Bganba, Deka Zardanya ve Ludmila Xiba gibi isimler bu gezi sırasında soydaşlarıyla bir araya gelme ve kucaklaşma fırsatı buldular.

1989 yılında «Tarımsal Bilimler Akademisi» tarafından subtropikal kültürleri araştırmak üzere ziraat mühendisi Gerg Hüatış Türkiye'ye gönderildi. Gerg Hüatış 1990 yılında bu kez de akra-

baları tarafından ailesiyle birlikte Türkiye'ye devet edildi. 1989 yılında Fenya Ayüdzba, İstanbul, Adapazarı, Düzce ve Bolu gibi kentlerde kardeşleri ile bir araya geldi. 1990 yılında folklor araştırmacısı Sergey Zuxba Türkiye'deki bir çok Abhaz köyünü dolaşarak derlemelerde bulundu. Ardından etnograf Ruslan Guavüba, bir ayı aşkın bir süre Türkiye'de derleme çalışmaları yürüttü. Aynı yıl şair Platon Bebiya ve ekonomist Tsiba Tcütçba soydaşlarıyla birlikte oldular. Tsiba Tcütçba dönüşünde Türkiye'de kaydettiği 217 Abhaz sülale adını Apsnı gazetesinde yayınladı.

1990 yılı içerisinde Adapazarı ve Sohum belediyeleri arasındaki kardeşlik anlaşması imzalanması dolayısıyla delegasyonlar karşılıklı olarak Abhazya ve Türkiye'yi ziyaret ettiler. Abhazya'dan gelen 40 kişiyi aşkın delegasyon içerisinde Belediye Başkanı Con Gubaz ile birlikte Boris Tarba, Nelli Tarıpha, Boris Gurguliya, Terent Çaniya, Boris Tivüba, Rajden Gumba, Yura Argun, Anzor Mukba, Eteri Koğoniya, Muşni Huartskiya, Konstantin Calakua, Roman Ağırba, Viktoriya Argun, Aleksandır Ayüdzba gibi tanınmış isimler de bulunuyordu.

Abhaz sanatçılar dünya'nın bir çok ülkesinde bulunmuş, hayranlarıyla bir araya gelmişlerdi. Vasili Tsarguş yönetimindeki Devlet halk dansları ve şarkıları topluluğu böyle bir konser programı çerçevesinde Türkiye'yi ziyaret ederek 15 gün süreyle Adapazarı, Düzce, Eskişehir, İstanbul, Adana, Ankara ve Samsun'da gösterilerde bulundu. Bu gösteriler soydaşlarımız arasında büyük yankı uyandırdı. İnsanlarımız göz yaşları içerisinde anavatanından gelen sanatçıları alkışladılar ve konser bitiminde sarmaş dolaş oldular.

İstanbul Abhaz Kültür Derneği başkanı Atay Aşüişba ve Mümtaz Aşamba'nın yoğun çabalarıyla gerçekleşen bu turneye Cengiz Gogua, İrfan Argun ve Erol Kutaliya'da büyük destek verdiler. Ekiple birlikte Türkiye'de bulunan Abhazya Kültür Bakanı Nugzar Aşuba, bu konser programının diyaspora ve anavatan ilişkileri arasında tam bir dönüm noktası olduğunu belirtti.

Aynı yıl içerisinde Sakarya Kafkas Kültür Derneği çatısı altında oluşturulan Kafkas halk dansları ekibine hocalık yapmak

üzere tanınmış sanatçı Kandit Tarba Adapazarına davet edildi. Dernek başkanı Ahmet Suktar zamanında başlatılıp Mecdi Çukniya döneminde tamamlanan bu proje sonunda 70 kişilik halk dansları ekibi Türkiye'deki gösterilerinin ardından Abhazya ve Kuzey Kafkasya'ya bir turne gerçekleştirdi ve insanlarımız arasında büyük bir heyecan dalgası yarattı.

1990 yılı sonunda İnegöl'de yaşayan Feyzi Abhazou'un davetlisi olarak bu satırların yazarı da Türkiye'de yaşayan Tzaballı'ların arasında bulundu ve dönüşünde anılarını Apsnı gazetesinde okuyucularıyla paylaştı.

Temmuz 1992 tarihinde «Apsadgil» adlı sivil toplum kuruluşunun başkanı Yura Argun Türkiye'de bulundu, aynı dönemde Vladislav Ardzinba ile Konstantin Ozgan, Gennadi Alamiya, Gennadi Gaguliya, Guram Dopua ve Nodar Çanba'dan oluşan yakın kurmay heyeti Türkiye'yi ziyaret etti. Ardzinba ve beraberindeki heyetin Sakarya il sınırında yoğun bir kalabalık tarafından karşılanmaları ve ardından Balballı köyündeki ağırlandırmaları görülmeye değerdi. Ak yazmalı nineler, anavatanlarından gelen cumhurbaşkanlarını büyük bir şefkat ve sevgiyle bağrılarına basmışlar diyaspora ile anavatanın arasındaki hasret köprüsüne bir destek de onlar vermişlerdi.

Bu ziyaretin ardından savaşın başladığı dönemde Zaur Amkuab, Batu Ardzinba ve Rauf Ebnou Türkiye'de bulunmaktaydılar.

Savaş sırasında soydaşlarımızı bilgilendirmek amacıyla Mirod Guavüba, Fenya Ayüdzba ve Ruşbey Smır da Türkiye'de bulundular ve Abhaz yerleşim birimlerini ziyaret ederek soydaşlarımızla bir araya geldiler.

Savaş sonrası 4-5 Mayıs 1995 tarihinde Dünya Abhaz-Abazin Kongresi yönetim kurulu İstanbul'da bir araya geldi. Toplantı için gelenler arasında kongre başkanı Prof.Taras Şamba, Yura Argun, Oleg Dameniya, Meri İnapha, Gennadi Alamiya ve Rufet Bütba da bulunmaktaydı.

Aynı yıl sürgün dolayısıyla gerçekleştirilen anma toplantılarına katılmak üzere Büyük yazar Bagrat Şinkuba, Vladimir Zantariya, Valeri Çkadua, Ludmila Gumba ve Ruslan Gabliya Türkiye'yi

ziyaret edip İstanbul, Ankara, Bursa ve Düzce gibi şehirlerde düzenlenen etkinliklere katıldılar.

1997 yılında Abhazya Parlamentosu soydaşlarla ilişkiler komitesi başkanı Cengiz Bigua ve GDDK başkanı Givi Dopua Türkiye'yi ziyaret ettiler.

1999 yılı haziran ayında ise BM gözetiminde İstanbulda düzenlenen Abhazya ile Gürcistan arasındaki görüşmelere katılmak üzere Cumhurbaşkanı Vladislav Ardzinba, Başbakan Sergey Bagapş beraberlerinde Sergey Şamba, Anri Cergeniya, Astamur Taniya, Pavel Adzinba, Yura Argun, Vyaçeslav Tsugba, Şota Arstaa, Givi Ağırba, Ruşbey Smır, Rudik Haguş, Batal Copua, Lev Ayüdzba, Ruslan Kişmariya, Wasili Ayüdzba, Vladimir Anua, Vladimir Adzinba, Rafael Tsukua, Elena Ayüdzba, Beslan Dbar, Xirıps Copua, Vitali Çamagua ve Vladimir Zantariya'dan oluşan kalabalık bir delegasyon Türkiye'de bulundu. Ziyaret çerçevesinde Vladislav Ardzinba ile dışişleri bakanı İsmail Cem'de bir görüşme gerçekleştirdiler. Delegasyon üyeleri, resmi görüşmelerden arta kalan zamanlarda diyaspora mensuplarıyla bir araya gelerek hasret giderdiler.

1999 yılının ağustos ayında yaşanan deprem faciası üzerine Cumhurbaşkanı Vladislav Ardzinba'nın talimatıyla GDDK başkanı Givi Dopua ve Abhazya Parlamentosu üyesi Oktay Çkotua deprem bölgesine bir ziyaret gerçekleştirerek, soydaşlarımızdan istekli olanların diledikleri sürece Abhazya'da misafir edileceklerine dair Abhazya yönetiminin davetini kendilerine iletiler. Aynı şekilde 2000 depremeden iki yıl süreyle Abhazya'da misafir edilebileceği şeklindeki Abhazya devletinin bir diğer daveti de dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'e iletildi...

\*\*\*

1917'den itibaren Abhazya'da devrimci bir mücadele başlamıştı. 1920 yılında bu süreç içerisinde Türkiye'den Mustafa Bütba (Bütbay) Abhazya'yı ziyaret ederek Dirmit Guliya başta olmak üzere üst düzey bazı kişilerle görüşmelerde bulundu. 1921 yılından sonra ise sovyet rejiminin yerleşik bir hal almasıyla bu ilişki-

ler tamamen kesildi. Sadece 1969 yılında Mehdi ve Hakkı Ajiyba kardeşler Abhazya'yı ziyaret edebildiler. Ancak o dönemde ziyaretçiler istedikleri yere gidebilme ve istedikleri kişilerle görüşebilme iznine sahip değillerdi. Her şeye rağmen, gözüpek bir kişiliğe sahip olan Grişa Aşxaraa misafirlerden haberdar olunca onları Abhazya otelinin restoranında ağırlamış, yemeğe Viyanör Paçliya'yı ve Apsnı gazetesinden Aliksa Ceniya ile Boça Acincal'ı da davet ederek görüşmelerini sağlamıştı. Gece boyunca misafirlerle uzun uzun konuşularak Türkiye'deki soydaşların durumu hakkında bilgi alışverişinde bulunuldu.

1973 yılında Salih Amıçba, eşi Meliha Kılıpha, Mahinur Papapha ve eşi Rahmi Tuna Abhazya'yı ziyaret ettiler. 1975 ekim ayında ise Ömer Beyguua, Sabri Beyguua, Orhan Aşamba, Salih Amıçba, İrfan Atüanba, Zülküf Aykısba, Fikret Aquisba, Raif Abgınba, Cengiz Abgınba, Şefket Bediya ve Hasan Yazıcı anavatanlarını ziyaret ettiler. Bu ziyaret Abhazya'da büyük bir sevinç yarattı. Grubun Abhazya'da bulunduğu günler, Abhaz halkı için unutulmayacak günler arasında yer aldı. Gittikleri her yerde kalabalık halk yığınları kardeşlerini sevgi seline boğmaktaydı. Hep birlikte Abhazya'nın tarihi ve turistik tüm yerlerini ziyaret ettiler ve soydaşlarıyla hasret giderdiler. Başta Enstitü ve yazarlar birliği olmak üzere çeşitli yerlerdeki toplantılara katıldılar, onurlarına verilen ziyafetlerin birinden diğerine koştular...

1976 yılında Erol Kutaliya ve Atilla Açüişba ayrı ayrı Abhazya'yı ziyaret ettiler. O dönemlerde Abhazya'ya dışarıdan bir misafir geldiğinde ülkenin başından sonuna kadar her yerinde duyulur, insanlar kardeşlerini görebilmek için adeta yollara dökülürlerdi.

1973 yılında Abhazya'yı ziyaret eden grup bu kez de eşlerini yanlarına alarak ve daha kalabalık bir şekilde tekrar vatanlarını ziyarete geldiler.

Misafirlerin henüz Batum'da buldukları gün Sohum'dan Fenya Ayüdzba, Vitali Ayüdzba, Neli Lakoba, Valya Lakoba ve Nikolay Şankao kendilerini karşılamaya geldiler, misafirler ve kardeşleri Batum'da sevinç gözyaşları içerisinde bir arada oldular. Sohum'dan giden grup daha sonra gerekli karşılama hazırlıklarıyla-

rında bulunmak üzere geri döndüler ve misafirlerini bir kez daha Sohumda mahşeri bir kalabalık eşliğinde karşıladılar. Grupta bu kez, Ömer Beyguaa, Sabri Beyguaa, Orhan Aşamba, İrfan Atüanba, Cengiz Abgınba, eşleriyle birlikte bulunmaktaydılar. Ayrıca Zülküf Aykuşba, Fikret Aquşba, Raif Abgınba, Salih Amıçba, Abıgba Baki, Beyguaa Muazzez, Çukniya Cemal, Gındiya Eşref, Gucuwa Basri, Cergenıya İlhan, Çımtsı (Kapba) Selahatin, Agumaa Yılmaz ve Ačanba Şefaattin gibi isimler de gelenler arasındaydı.

Grup Sohum, Tkuarçal, Gagra, Gudauta, Oçamçıra, Afon, Pit-sunda, Ritza gibi yerleri ziyaret etti. Sülaleleriyle bir araya geleerek hasret giderdi.

1979 yılında İhsan ve İzzet Ayüdzba kardeşler ata topraklarını görmek için anavatanlarına geldiler. 1984 yılında ise Ubıx kardeşlerimizden Asım Berzeg bir kaç günlüğüne de olsa Abhazya'ya geldi ve Abhazya otelinde misafir oldu.

1985 yılı Ethem Arüytaa'nın anavatanının ziyaret ettiği yıl oldu. 1989 yılındaki Abhaz-Gürcü geriliminin had safhada olduğu bir dönemde Ceyhan Taskuaçıpa, Ersin İnapha, Adem Naxearıya ve Selami Axba özel araçlarıyla Abhazya'ya geldiler. Aynı yıl, temmuz olaylarının hemen sonrasında gazeteci Sezai Papba Abhazya'ya geldi. Kısa bir süre sonra da Şınası Trapş ile Selahatin Tambıya ve onların ardından da üniversite öğretimi için 5 kişi Sohum'a geldiler.

Ancak her şeyden çok Abhazya'daki vatanseverleri sevince boğan gelişme ise Cezmi Kucba'nın anavatana kesin dönüş yapıp, Alina Açıpha ile yaşamını birleştirmesiydi.

Cezmi'nin ayağı uğurlu olsa gerek, hemen ardından Solmaz Kucba anavatana yerleşti ve Albina Mıfüpha ile evlendi. Sonrasında da Akın Kucba İрма Adleyıpha ile evlenerek Abhazya'ya yerleşti.

1990 yılında İstanbul Abhaz Kültür Derneği başkanı Olgun Abaş, Abzax kardeşlerimizden Erhan Hapae ile Fikri Açışba, Server Amıçba ve Sabahattin Bagateliya anavatanlarını ziyaret ettiler.

1989 olaylarından sonra Abhazya'ya diasporadan gelişler büyük yankılar yapmaya başlamıştı. Bu yüzden 1990 yılının mart ayında Türkiye'den kalabalık bir soydaş grubunun Abhazya'ya gelişleri halk arasında büyük bir duygu patlaması yarattı. Grubun davet edildiği her yer mahşeri bir kalabalıkla doluyor, insanların gözyaşları sel oluyordu.

Agumaa Necati'nin başında bulunduğu grupta: Orhan, Bülent, Koparal ve İlhami Abıgba kardeşler, Şeref ve Ufuk Tzitz-yıpaçüa, Feyzi Aphazou, Turgay Karçaa, Yılmaz Atüanba, Reyhan Cuğıpa, Muammer Cokua, Aykut Adzınba, Hicran Aşuba, Hicabi Ağırba ve İrfan Kapba bulunmaktaydılar. Grup, Abhazya'nın Tzabal bölgesi kökenli ve İnegölde yaşayan soydaşlarımızdan oluşuyordu.

Aynı yıl, Abapazarı ile Sohum arasındaki kardeşlik anlaşması görüşmeleri çerçevesinde Adapazarı Belediye Başkanı Ünal Ozan kalabalık bir grupla Abhazya'yı ziyaret etti. Grupta, Engin Taskuaçıpa, Özgür Argun, Burhan Bedıya, Basri Gucuwa, Cemal Çukniya, Oral Bganba, Havva Axba, Ayhan Mukba ve Seher Ajıba gibi çok sayıda Abhaz kökenli de bulunmaktaydı.

Adapazarlı misafirler Abhazya'nın tarihi ve turistik tüm merkezlerini ziyaret ettiler, köylere konuk edildiler ve Suriye'den anavatanına dönüş yapmış olan Zıwar Çıçba'nın düğününe katıldılar.

31 Mayıs 1990 yılındaki sürgünü anma törenlerine Türkiye, Suriye, Almanya, ABD ve Kuzey Kafkasya'dan misafirler katıldı. Törenlerde Cemal Çukniya, Oral Bganba, Seher Ajıyba ve Ayhan Mukba da birer konuşma yaptılar.

Zamanla soydaşlarımızın anavatanlarını ziyaretleri daha da kolaylaştı ve sıklaştı, artık dünya'nın çeşitli ülkelerinden kardeşlerimiz aynı dönemlerde Abhazya'ya geliyor ve buradaki etkinliklere hep birlikte katılıyorlardı. Örneğin 7 ekim 1990 günü gerçekleşen «Lıxnaşta» festivaline Türkiye'den Orhan Aşamba ve Şerafet Mukba, Suriye'den Ahmat Kucba ve ABD'den de Yahya Kazanba gelmişlerdi.

Abhazya'yı bir kez gören artık onu asla hayatından çıkaramıyor, bir gelen bir daha gelebilmek için adeta fırsat kolluyordu.

Yine 1990 yılında unutulmaz bir başka olay daha gerçekleşti. Türkiye'den 27 çocuk, refakatçi öğretmenleriyle birlikte ve karayoluyla Batum üzerinden Abhazya'ya geldiler. Abhaz Ulusal Forumu «Aydırlara» Pitsunda şubesi ile Kültür Bakanlığı ve Ap-sadgil kurumunun daveti ile gelen grup 10-12 yaşlarındaki çocuklardan oluşmaktaydı. Çocuklar, Pitsunda da tatil yapmanın yanı sıra, Abhazya'nın tarihi ve turistik yerlerini, akrabalarını ve çeşitli kurumları ziyaret ettiler, yaşlılarıyla beraber ana dil eğitimi aldılar, halk dansları ve şarkıları çalışmalarına katıldılar. Bu süre içerisinde de arkadaşlarıyla tanıştılar ve aralarında derin bir sevgi bağı oluştu. Grubun başında Türkiye'den gelen tecrübeli öğretmenler İfrar Çkotua, Pakize Vurdum ve Özhan Bediyapha, çocukların anavatanlarında mutlu olabilmeleri için ellerinden geleni esirgememekteydiler. Grup Abhazya'ya gelirken Aşamba Mümtaz ve kardeşi Edip'de onlara eşik etmişlerdi.

İfrar Çkotua, Sarp sınırını geçip Batum'dan Abhazya'ya doğru gelirken, çocukların Abhazya sınırındaki İngur nehri geçildiğinde otobüsü durdurarak hep birlikte aşağı inmelerini ve gözyaşları içerisinde toprağı öpmelerini asla unutamayacağını söylüyor.

1990 yılı bu satırların yazarı için de unutulmaz oldu. Zira İnegöl'de yaşayan kardeşimiz Feyzi Abhazou ziyaretimize gelmişti. Feyzi, bir yıl sonra bu kez de yanına babası Yetim, kızkardeşi Neriman ve arkadaşı Eren Axba'yı da alarak yeniden bizlere misafir olmuş ve tüm yakınlarımızı sevince boğmuştu. Yetim Abhazou'un ata toprakları Tzabal'ı ziyareti ise Abhazya televizyonundan Zurab Argun ve Anatoli Şoniya tarafından çekimi yapılarak izleyicilere sunuldu. Gazeteci Vladimir Kapba'nın, Yetim'in Tzabal'da bulunduğu süre içerisinde sık sık tekrarladığı «Artık ölsem de gam yemem» sözünü başlık yaparak yazdığı uzun makale ise okuyucular arasında büyük yankılı uyandırdı.

1991 yılı içerisinde İstanbul Abhaz Kültür Derneği başkanı Mümtaz Aşamba 39 kişilik bir grupla Abhazya'yı ziyaret etti. Grupta Berrin Ayüdzba, Ersin Çkua, Esat Axba, Tülün Çüeyba, Hilal Atüanba, Meral Atüanba gibi isimler de bulunmaktaydı. Aynı zaman diliminde Laçüiş Adil ve eşi Türkan ile Hakkı Ajji-

ba, Ruhi Yaşba, eşi Nebahat ve kızı Berna'da anavatanlarına geldiler.

1991 yılında o döneme kadar hayal bile edilemeyen büyük bir olay gerçekleşti. Kandit Tarba tarafından Adapazarında oluşturulan 70 kişilik «Sakarya Kafkas Halk Dansları Ekibi» başlarında dernek başkanı Mecdi Cengiz, Orhan Xurxmal, Meydan Bganba ve Oktay Çkotua olmak üzere gösterilerde bulunmak üzere iki otobüsle Abhazya'ya geldiler. Ekip Abhazya'da büyük bir sevgi gösterisiyle karşılandı. Gösteri yapılan salonlar dolup taşı. Abhazya'nın dışında Adıgey, Karaçay-Çerkes ve Kabardey'de de gösterilerde bulunan ekip en son Abhazya Devlet Filarmoni salonunda Şaratın ile birlikte sahne aldı. Yaklaşık 20 gün süren turne, Anavatan ve diyaspora tarihinde önemli bir dönüm noktası oldu. Çünkü bu ekiple Abhazya'ya gelen gençlerin bir kısmı daha sonra üniversite eğitimi için Abhazya'ya geldiler. Savaş başladığında da bu kez savaşmak için anavatana koşan grubun çekirdeğini oluşturdular.

\*\*\*

1991 yılı Kasım ayında Abhazya Devlet Üniversitesi'nde okumak üzere Türkiye'den 23 öğrenci Abhazya'ya geldi. 1995 yılı içerisinde bu sayı Suriye ve Ürdün'den gelenlerle birlikte 41 kişiye ulaştı ve hazırlık sınıfı, «Uluslararası Hazırlık Fakültesi» konumuna yükseltildi. Fakülte de sadece Abhazlar değil, Ubıx ve Adige kardeşlerimiz de eğitim görmekteydiler. Mihail Labaxua, Gerg Amıçba ve Sariya Amıçba'nın yönetiminde hizmet veren fakülteye günümüzde de Doç. Dr. Arda Aşuba nezaret ediyor.

\*\*\*

1992 Şubat ayı içerisinde Sohüm ile Trabzon arasında deniz otobüsü seferleri başlatıldı. Ceniya Viktor (Abaza) tarafından başlatılan seferler, ilişkilerin gelişmesi alanında tam bir dönüm noktası oldu. Artık insanlarımız daha sık görüşüyor, ulusal sorunlar etrafında daha fazla bir araya gelebiliyorlardı. Haftada üç kez Sohüm'dan Trabzon'a, Trabzon'dan da Sohuma hasret köp-

rüsü kuruluyor, bir asrı aşkın ayrılığın acısı çıkartılırcasına insanlarımız sıkı sıkıya kucaklaşıyordu.

Aynı yılın 31 Mayıs günü sürgünü anma etkinlikleri çerçevesinde Sohum'da geniş katılımlı törenler yapıldı. Stadyumdaki törenlerde, Almanya'dan gelen Erol Kuadzba ile Türkiye'den üniversite eğitimi için gelen Oktay Çkotua, bu gün bile hala hatırlanan ateşli konuşmalarda bulundular.

Deniz otobüsü seferlerinin başlaması diyaspora ile anavatan arasındaki engelleri de kaldırmış gibiydi. Artık her an diyasporadan gelen soydaşlara Sohum caddelerinde rastlamak mümkündü. Orhan Aşamba, Nihat Aykuisba, Necati Agumaa, Tayfur Akoyba, Feridun Aquisba, Cemal Abıgba, Şinasi Trapş, Feti Kuacıpa (Arsaliya)... kardeşlerimiz, tek tek, ya da gruplar halinde anavatanlarına gelmeye devam etmekteydiler.

1992 yılının bahar aylarında da Adapazarı, Düzce ve Ankara gibi kentlerden 27 kişilik bir grup daha gelerek iki hafta anavatanlarında misafir oldular. İnsanlarımız bir araya gelmekten dolayı sınırsız bir sevinç yaşıyor, mutluluk gözyaşları döküyorlardı. Ama bir taraftan da ülkenin ve ulusun içinde bulunduğu gergin ortamdan kaynaklanan; gelecek günlerle ilgili kaygılar da artık açıkça paylaşılmaya başlanmıştı...

\*\*\*

Zamanla Abhazya'daki kurumlarla Türkiye'deki Kafkas Kültür Dernekleri arasında da ilişkiler geliştirildi. «Apsadgıl» örgütü, «Demografya grubu» ve «Aydıglara» yurt dışında yaşayan kardeşlerimizin oluşturduğu örgütlerle ortak çalışmalar yürütmeye başladılar...

\*\*\*

Bilindiği gibi soydaşlarımızın çoğu Türkiye'de yaşamaktalar, ama bu gün Suriye ve Ürdün gibi eski Osmanlı coğrafyası olan ülkelerde ve buralardan daha sonra göç ettikleri Avrupa ülkeleri ile ABD'de de yaşamaktalar. Suriye'de yaşayanlar ağırlıklı olarak Golan tepelerinde yerleşik durumdaydılar, ancak Arap-İsrail

savaşından sonra bölge işgal edilince başta başkent Şam olmak üzere diğer kentlere yerleştiler ve özellikle silahlı kuvvetler içerisinde görev aldılar, öyle ki 1958 yılına kadar ordu içinde ulusal kıyafetlerini bile üniforma olarak giyebilmekteydiler. Suriye ordusunda görev yapan pilotların büyük kısmı ise Abhaz kökenliydi, örneğin 1958-1960 yıllarında SSCB'de eğitim gören Suriye'li 12 savaş pilotunun tamamı Abhaz'dı. Bunların en ünlüsü ise General Memduh Abaza (Marşan) oldu.

Suriye'deki soydaşlarımız arasında yazar ve çevirmen Fadıl Arüytua, ressam Burhan Tram, doktor ve politikacı Şaraf Marşan, General Memduh Marşan, General Rauf Tcütçba, General Adnan Kukba, Kardiyolog Ahmat Kucba gibi çok sayıda uluslararası çapta ün yapmış olanlar da bulunmaktadır.

Memduh Marşan, Moskova'da eğitim gördüğü dönemde Dirmit Guliya'nın oğlu Gerg ve Şalwa İnalipa ile tanışmış, akabinde Suriye'deki soydaşlar ile anavatan arasında bir köprü olmuştu. Ancak ilişkiler, 1973-1974 yıllarında mesleki alanda kendini geliştirmek için SSCB'ye gelen General Münir Kucba zamanında doruk noktasına ulaştı. Daha sonra bu köprü görevini Abhazya'nın Lıxnı köyünden evlenen Ahmat Kucba üstlendi ve daha da ilerilere taşıdı. Suriye ile SSCB'nin yakın ilişkiler içerisinde olmaları ise soydaşlarımızın daha rahat ve verimli çalışmalarına yardımcı oluyordu. Özellikle SSCB ile Suriye arasındaki kültürel ilişkilerden yararlanarak Abhazya'dan çeşitli grupların Suriye'yi ziyaretleri sağlandı ve «Abhazya Devlet Halk Dansları ve Şarkıları Ekibi» 1979 yılında bu çerçevede Suriye'ye bir turne gerçekleştirdi. 7 gün süren bu turne, Suriye vatandaşları arasında büyük bir hayranlık uyandırdı. Dönemin Abhazya Kültür Bakanı Aliksa Argun daha sonraları bu turneyi ve yarattığı olumlu sonuçları ele alan bir kitap da yayınladı. Bu başarılı turneden sonra, 1982 yılı içerisinde Rauf Ebjnow bir kaç kez Suriye'yi ziyaret etti. 1986 yılında SSCB yazarlar birliği grubu ile Suriye'ye giden şair Nelli Tarıpha ise dönüşünde kaleme aldığı «Şardaamta-Şamtülan» isimli bir kitapla Suriye'deki soydaşlarımızın yaşamlarını anavatandaki kardeşlerine ulaştır-

tırdı. 1989 yılında ünlü Abhaz yazar Bagrat Şinkuba'nın «Son Ubıx» adlı tarihi romanı Muheddin Selek tarafından Arapçaya çevrildi. 1990 yılında Abhazya'dan Gerg Gubliya, Rauf Ebnou, Fazlibey Kuruwa, Vitali Lakırba, Vitali Ceniya, Nelli Lakoba ve Eteri Tarba gibi isimlerden oluşan 15 kişilik bir grup Suriye'deki soydaşlarımızı ziyaret ettiler.

Abhaz bağımsızlık savaşı başlamadan önce Ürdün'deki soydaşlarımızla bağlantı kurulmuştu. Yüksek mahkemenin eski üyelerinden olan Ömer Ağırba, kardeşi gazeteci Sabri Ağırba ve Muhammed Leyba, Abhazya'yı ziyaret etmişler, Amin Leyba ve Yahya Geçba ise anavatanlarına kesin dönüş yapmışlardı.

Haldun Leyba ise savaş başladığında Kabardey-Balkar'ın başkenti Nalçık'te bir inşaat firmasında mimar olarak çalışmaktaydı. Savaşın başladığının hemen ertesi günü yola çıkan gönüllülerle birlikte Abhazya'ya geldi ve sırasıyla İbrahim Yağan ile Muhammed Kiılba'nın gruplarında savaşın son gününe kadar mücadele etti. Bir kaç kez yaralanan Haldun, savaş sonunda evlenerek Abhazya'ya yerleşti. Bu gün üniversite eğitimi alan bir kız çocuğu sahibi olan Haldun, Sohum'da bulunan şehitlik anıtının yapımında Abhaz ressam ve heykeltıraş Amiran Adleyba'nın da en büyük yardımcısı olarak barış zamanında da mücadelesini sürdürdü.

Günümüzde Ürdün'de yaşayan soydaşlarımız, Adıge Hase çatısı altında bir araya geliyorlar. Ürdün'de Lowaa, Leyaa, Çuwaa, Aşmaxuaa, Şikuua, Kucaa, Marşanaa, Papaa, Agraa ve Bırdziwaa gibi çeşitli Abhaz aileleri bulunuyor.

\*\*\*

Dünya'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan soydaşlarımızla ilişki kurmamızda ve onların ulusal bilinçlerinin yeniden canlanmasında Abhazya'daki sanat gruplarının; özellikle de Devlet Halk Dansları ve Şarkıları Ekibi'nin önemli katkıları olmuştu. Ancak, Mısır'daki kardeşlerimizle ilişkiler farklı şekilde gelişti. 1960'lı yıllarda Moskova'da okuyan Abhaz kızı L.Kuçuberiya, Kahireli bir Arap delikanlısıyla evlenip Mısır'a yerleşince buradaki Ab-

haz varlığından haberdar olundu. Etnograf olan L.Kuçuberiya buradaki araştırma sonuçlarını daha sonra «Alaşara» dergisinin 1971 – 5 sayısında yayımlayarak Abhazya'daki okuyucularıyla paylaştı. Daha sonrada, 1989 yılında Mısır'ı ziyaret eden gazeteci Zaira Tcütçıpha da anılarını Sovetskaya Abkhazia gazetesinde yayımlayarak bu bilgileri pekiştirdi. Ancak Abhaz toplumu bunlardan önce de, Prof. Şalva İnalipa'nın çalışmalarından Mısır'daki Memlük hükümlerliği hakkında sınırlı da olsa bilgiler edinmişti. Zira 1382-1517 yılları arasında iktidarı elinde tutan Memluk sultanları arasında Abhaz kökenli olanlar da bulunmaktaydı. 1996 yılında Dünya Abhaz-Abazin Halkı Kongresi tarafından Kahire'de «Rusya-Kuzey Kafkasya-Abhazya-Mısır» adı altında uluslararası bir toplantı düzenlendi. Abhaz kökenli olan eski enerji bakanı Mahir Abaza, Meclis başkanlarından ve El-Ahram gazetesinin eski genel yayın yönetmeni Fahri Abaza ve daha bir çok Abhaz kökenli Mısır'lı ile tanışıldı. Edinilen bilgilere göre bu gün Mısır'da bir milyonu aşkın Kafkasyalı yaşıyor ve bunların arasında en az otuz bin kişi «Abaza» soyadını taşımakta.

\*\*\*

Günümüzde; Cezayir, Tunus, Sudan, İsrail, Libya, Suudi Arabistan, BAE, Kıbrıs ve Avustralya'da da soydaşlarımızın yaşadıkları yönünde bilgiler bulunuyor ancak ne yazık ki henüz kendileriyle ciddi bir ilişki kurulabilmiş değil.

\*\*\*

Bağımsızlık savaşı öncesinde başlayan ve yavaş yavaş ilerleyen diaspora ilişkilerini daha kurumsal bir hale getirmek için 1989 yılında «Apsadgil» adlı bir sivil toplum örgütü kuruldu. Boris Tarba'nın kurucu başkanı olduğu örgütün başına daha sonra Sait Tarkıl, en sonda Yura Argun getirildi. Ancak, 1989 yılında bir başka sivil oluşum daha yaşama geçirildi. «Demografya grubu» adı verilen bu kuruluşun başkanlığına da önceleri Rajden Xikuba seçildiyse de, daha sonra Givi Dopua



başkanlığa getirildi. 1993 yılında ise Demografya grubu'nun yerine Geriye Dönüş Devlet Komitesi «GDDK» kuruldu ve bu kez başkanlığına Nugzar Aşuba, yardımcılıklarına ise Mümtaz Şamba ile Nuri Gezerdaa atandılar. 1995 yılında lağvedilen kurum ikiye ayrıldı ve yeniden oluşturulan Demografya Grubu'nun başına Fenya Aydzıpha atanırken, dışişleri bakanlığı bünyesinde kurulan Yurtdışındaki Soydaşlarla İlişkiler Komitesi başkanlığına da Oktay Çkotua getirildi. Bu dönemde Suriye'den dönüş yapmış olan ünlü yazar Fadıl Arüytaa'da dışişleri bakan yardımcısıydı. 1996 yılında Oktay Çkotua'nın başında bulunduğu kurum dışişleri bünyesinden alınarak direkt Cumhurbaşkanına bağlandı ve bir süre sonra da Oktay Çkotua'nın milletvekili seçilmesi üzerine boşalan başkanlığa Erkan Kutarba atandı. Zamanla kurumun ikiye ayrılmasındaki hata farkedilerek her iki kurum tekrar birleştirildi ve yeniden GDDK haline getirilerek başkanlığına da Givi Dopua atandı. Dopua'dan sonra ise sırasıyla bu göreve Apallon Şinkuba, Anzor Mukba ve Zaur Adleyba getirildiler.

### TEKRAR MÜCADELE GÜNLERİ

XX.yüzyılın bitimine doğru Abhaz halkı tekrar «olmak ve olmamak» tehlikesinin sınırında bulunmaktaydı. Abhazya yönetimi yaklaşan tehlikenin farkındaydı, artık içerideki hazırlıkların yanısıra, diasporanın da bilgilendirilmesi ve hazırlanması gerekmektedir. Vladislav Ardınba bu yüzden 9 Haziran 1992 tarihinde, yaklaşan savaş tehlikesi hakkında diasporayı bilgilendirmek amacıyla Oktay Çkotua'yı Türkiye'ye gönderdi. Tüm dernek temsilcilerinin katılımlarıyla Sakarya derneğinde gerçekleşen toplantıda durumun yerinde görülmesi ve ona göre gereken hazırlıkların yapılması amacıyla oluşturulacak bir delegasyonun en kısa sürede Abhazya'ya gönderilmesi kararı alındı. Grup, 18-23 Temmuz 1992 tarihleri arasında Abhazya'da bulundu ve durumu yerinde gözlemleyerek çeşitli görüşmeler gerçekleştirdi. Aynı tarihlerde Abhazya'da düzenlenen «Ulus-

lararası Abhaz-Adıge kültür festivali» etkinliklerine de katılan grup, daha sonra Türkiye'ye döndü. Böylesi kritik bir dönemde Abhazya'yı ziyaret eden grupta Erol Kutaliya, Mümtaz Şamba, Turhan Xumsıç, Ahmet Akoyba ve Hilal Tüanıpha gibi isimler bulunmaktaydı.

Ancak tüm bu bunlara rağmen Abhazya ve Abhazlar kendilerini tamamen hazırlıksız olarak kanlı bir savaşın ortasında buluverdiler. 14 Ağustos 1992 günü Gürcistan Devlet Konseyine ait iki bin kişilik bir kuvvet İngur nehrini geçerek Abhazya'yı işgal hareketini başlattı. Aynı zamanda denizden de Gagra bölgesine çıkartma yapılmış ve Abhazya'nın batı bölgesi tamamen işgal altına alınarak Rusya ile bağlantı kesilmişti. Abhaz halkı ilk şaşkınlığın ardından elinde savaşabileceği ne varsa onunla düşmana karşı çıktı ve geleneksel yöntemleriyle hızla örgütlenerek şiddetli bir direniş başlattı. Sohum'daki «Atsha Qapş» (Kırmızı köprü) civarında oluşturulan ilk direniş hattı, düşmanı durdurmaya yetmişti. Bu yüzden işgalciler, görüşmeler yoluyla zaman kazanma yolunu seçtiler. İlk görüşmelerde varılan anlaşmaya göre sivil halkın zarar görmemesi için kuvvetlerin karşılıklı olarak başkentten geri çekilmesi kararlaştırıldı. Buna göre; Gürcüler Sohum'un doğusundaki Kialafür nehrine, Abhazlar da batıdaki Gumısta nehrine kuvvetlerini geri çekeceklerdi. Ancak Abhaz kuvvetleri Gumısta nehri boyuna geri çekildikten sonra Gürcüler sınıca şehri ele geçirdi. Bunun alçakça bir hile olduğu ortaya çıktı. Artık düşman başkenti ele geçirmiş, Abhazya yönetimi ise geçici olarak Gudauta kentine taşınmıştı. Doğu cephesinde ise Oçamçıra kenti ile bir kısım köyler işgal edilmiş, Tkuarçal kenti ile Oçamçıra'nın kalan köyleri işgalciler tarafından kuşatma altına alınmıştı. Gelişen durum üzerine Yüksek Sovyet Başkanı Vladislav Ardınba tv'den halka seslenerek 18-40 yaş arası tüm vatandaşlara seferberlik çağrısında bulundu ve derhal 500'er kişilik 5 tabur oluşturuldu. 18 Ağustos tarihinde ise Savunma Komitesi kuruldu. (Bu komite 11 Ekim 1992 tarihinde Savunma Bakanlığına dönüştürüldü)

Kısa bir süre içerisinde Abhazya'nın büyük bir kesimi işgal edilmiş, Abhaz halkı iki ayrı bölgeye kısırılmıştı, Oçamçıra-Tkuarçal cephesi «Doğu ordusu», Gudauta-Gumista cephesi ise «Batı ordusu» komutası altında direnişi örgütlemeye başladılar. Ancak her iki kuvvet arasında henüz sağlıklı bir irtibat kurulabilmiş değildi.

Bu arada, Gürcistan'ın Abhazya'yı işgal girişimi Kuzey Kafkasya'da, Rusya'da, eski SSCB coğrafyasında ve özellikle çeşitli dünya ülkelerinde yaşayan Abhaz-Adıge diasporasında geniş yankı uyandırmıştı. Her yerde protesto gösterileri ve mitingler yapılmaya başlandı. Kafkas Dağlı Halkları Konfederasyonu ve Dünya Çerkes Birliği gelişmelere büyük tepki gösterdi. Kafkas Dağlı Halkları Konfederasyonu başkanı Musa Şanibov ve Parlamento başkanı Yusuf Soslambekov uluslararası kuruluşlara Gürcistan'ın başlattığı bu barbarlığın derhal durdurulması çağrısında bulundular. Aynı gün (18 ağustos 1992) Kafkas Dağlı Halkları Konfederasyonu Parlamentosu da «Gürcistan'ın Abhazya'ya yönelik saldırısına karşı çıkma»ve bu konuda Dünya Çerkes Birliği ile diğer ulusal kuruluşlarla birlikte halka çağrıda bulunma» kararı aldı.

### **KAFKAS HALKLARI DİYASPORASINA ÇAĞRI!**

*Yurt dışında yaşayan değerli soydaşlarımız. Abhaz, Adıge, Çeçenler... Nart'ların kahraman torunları!*

*Kafkas halklarının «olmak ya da olmamak» sınırında bulunduğu ve Kafkasya'yı yangın yerine çevirmek isteyen düşmanlar karşısında yeni bir tarihi sınavın bizleri beklediği böylesi bir kritik dönemde, 16 kardeş toplum adına yaptığım bu çağrıya duyarsız kalmayacağınız inancındayım.*

*Bu gün, anavatanımız Kafkasya yeniden emperyal güçlerin saldırısına maruz kalmış bulunuyor. SSCB'nin yıkılması ile ortaya çıkan bu güçler, halklarımızı karşı karşıya getirmeyi, bizleri biri birimize kırdırarak topraklarımızı boşaltmayı ve kendi insanlarıyla doldurmayı amaçlamaktalar. Azerbaycan-Ermenistan, Gürcistan-Abhazya, Gürcistan-Güney Osetya ve Kuzey Osetya-İnguşetya çatışmaları bu iddiamızı apaçık doğrulamaktadır.*

*İşte tam üç aydır Abhazya ile Gürcistan arasındaki savaş tüm şiddetiyle devam ediyor. Stalin ve Beria'nın torunları bir kaç gün içerisinde Abhazya'yı işgal etmek ve Abhaz halkını tamamen ortadan kaldırmak amacıyla Abhazya'ya saldırmış bulunuyor. Ancak güçlü silahlara sahip olmalarına ve sayıca da çok üstün olmalarına rağmen bu amaçlarına ulaşamadılar, asla da ulaşamayacaklar. Onlar Abhazların topraklarını zorla ellerinden almak isteyen saldırgan işgalciler olarak büyük bir günah işlemektedirler.*

*Yine onlar, Abhaz halkının düşmanlara karşı yalnız bırakılmayacağını, halklarımızın aralarındaki birlik ve dayanışmanın buna asla müsamaha göstermeyeceğini de hesap edemediler. Kafkas dağlı halklarının kahraman evlatları, Abhaz halkının bağımsızlık mücadelesinde tüm güçleriyle yanlarında yer almaktan geri durmayacaktır. Bu gün Abhazya'da sürdürülen mücadele, adeta geleceğimizin bir aynası gibidir. Abhaz halkının bu günkü zaferi, Kafkas halklarının yarınki zaferlerinin de temeli olacaktır!*

*Üç yıl önce, 1989 yılında da Abhazya'da kan döküldüğünde, Kafkas halkları kesin bir birlikteliğin gerekliliği inancıyla, atalarının 60 yıl öncesinde yaptıkları gibi, aynı yolu izleyerek Kafkas Halkları Konfederasyonu'nun temellerini attılar.*

*Kardeşlerim! İnaniyorumki tanrılarımızın merhameti bizlerle olacak ve Allah, anavatanımıza çıkan yolları bizlere açacaktır. Gelin kardeşlerim, Kafkasya'nın bağımsızlığı için çarpışan soydaşlarınızın mücadelesine sizler de katılın! Gelin, karşılaşacağınız tüm engelleri aşarak! Halklarımızı ve ortak vatanımızı korumak adına gelin!...*

**Musa Şanibov**

**Kafkas Halkları Konfederasyonu Başkanı**

**25 Kasım 1992**

Bu arada Abhazya yönetimi de savaşın durdurulması ve kan dökülmesinin önlenmesi için tüm dünya'ya çağrılar yapmaktaydı. Abhazya Yüksek Sovyeti başkanı Vladislav Ardzınba bu amaçla 15 eylül 1992 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti yöneticilerine de bir çağrıda bulundu.

**Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a  
TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'a  
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel'e**

### **ABHAZYA YÜKSEK SOVYETİ PREZİDYUMU'NDAN ÇAĞRI**

14 ağustos 1992 tarihinden beri Gürcistan'ın Abhazya'yı silahlı işgal girişimi devam ediyor. İşgalciler, geniş çaplı saldırılarda bulunmaktalar. Sayıca az ve silahsız olarak vatanlarını savunmaya çalışanlara ve sivil halka, kısa bir süre önce Rusların Güney Kafkasya'da bulunan üslerinden elde edilen tanklar, zırhlı araçlar, savaş gemileri ve uçakları ile her türlü silah kullanılarak karadan ve havadan sürdürülen saldırılar tüm şiddetiyle devam ediyor.

Aralarında kadın, çocuk ve yaşlıların da bulunduğu yüzlerce insan yaşamını yitirdi. Binlerce yaralı var. Saldırganlar uluslararası konvansiyonlarla yasaklanan her türlü silahı savunmasız sivil yerleşim birimlerinde pervasızca kullanmaktalar. Okullar, hastahaneler, kültür yuvaları yerle bir ediliyor ve yağmalanıyor. Onbinlerce insanımız evlerinden uzakta göçmen durumundalar. Abhaz halkına karşı adeta bir soykırım uygulanıyor. Bütün bunların, sözüm ona demiryollarının güvenliğini sağlama amacıyla yapıldığı yalanı da riyakarca tüm dünya'ya ilan edilmekte.

Gerçek amaç ise, topraklarımızı işgal edip halkımıza soykırım uygulamak ve diğer halkları da evlerini terk etmeye zorlayarak Abhaz devletini ortadan kaldırdıktan sonra, Abhazya'yı sadece Gürcülere ait bir toprak parçası haline getirmekten başka bir şey değildir.

Abhazlar, 1200 yıllık devlet geleneği olan, Batı Kafkasya'nın kadim halklarından ve Adige'lerin kardeşi olan bir ulustur. Abhaz Krallığı VIII.yüzyıldan IX.yüzyıla kadar bölgedeki en güçlü devletler arasında bulunmaktaydı.

Abhazya daha sonraları Osmanlı imparatorluğu ve Rus çarlığı himayesinde bulunmuşsa da bağımsız yapısını hep korudu. Ancak, 1827-1864 yıllarındaki Rus-kafkas savaşları sonucunda halkımızın çoğunluğu topraklarından ayrılmak zorunda kalınca, Gürcistan'ın Abhazya'yı ele geçirme hevesi de başlamış oldu.

1918-1921 yılları arasında Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti ordusu Abhazya'yı kısa bir süre işgal ettiyse de, Abhaz halkı devletlerini ve bağımsızlıklarını canları pahasına korudular. 1921-1931 yılları arasında Abhazya bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürdü. 1931 yılında ise Stalin'in emriyle otonom cumhuriyet olarak Gürcistan SSC'ne dahil edildi. Abhaz halkı ise bu kararı asla kabul etmeyerek 1931, 1947, 1967, 1978 ve 1989 yıllarında başkaldırılarda bulundu.

Bu gün Abhaz halkına karşı sürdürülen savaş, toplum ve insan haklarını koruyan uluslararası hukuku ayaklar altına alan kirli bir savaştır. İnsan hakları evrensel beyannamesinin 2,3,5,7,12,19,20 ve 21.madeleri yok sayılmaktadır. 16 aralık 1966'da kabul edilen «Birleşmiş Milletler Sivil ve Politik Haklar Sözleşmesi», «Tüm halklar kendi kaderlerini tayin hakkına sahip olup, bu hakka göre kendi politik statülerini oluştururlar, ekonomik ve kültürel gelişimlerini de buna göre belirlerler» demektedir.

İçinde bulunduğumuz yıl 3 eylül günü Moskova'da savaşın durdurulması ve Gürcü askerlerinin Abhazya'dan geri çekilmeleri konusunda bir anlaşmaya varıldığı halde, savaş tüm uğursuzluğu ile şiddetini arttırarak devam ediyor.

İnsanların ve toplumların haklarını ve bağımsızlıklarını garanti altına alan uluslararası yasaların yeniden yürürlük bulabilmesi için, işgalci Gürcü güçlerinin acilen Abhazya sınırları dışına çıkarılmaları ve anayasal organlarının tekrar faaliyete geçmeleri gerekmektedir. Abhazya parlamentosu bununla birlikte, Gürcistan güçlerinin Abhazya'da işledikleri savaş suçlarını araştırmak üzere uluslararası bir komisyonun kurulmasını elzem görmektedir.

Abhazya sorununa gösterdiğiniz yakın ilgiye sükranlarımı sunuyor, yüzlerce yılın içerisinde süzülerek gelen iyi komşuluk ilişkilerine güvenerek, Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri olarak, sesimizi duyacağınıza ve gerekli yardımı esirgemeyeceğinize inanıyorum.

**Vladislav Ardznba  
Abhazya Cumhuriyeti Yüksek Sovyet Başkanı**

Dünya Çerkes Birliği başkanı Yura Kalmıkov anılarında savaşın başladığı günleri şöyle anlatıyor «...Savaşın başladığını anladığım an hemen Nalçığe telefon ettim ve Dünya Çerkes Birliği yönetimi adına Abhazya'ya her türlü desteğin verilmesini istedim. Ardından da Nalçik kentine uçtum. İnsanlar yığınlar halinde Abhazya'ya savaşa gitmek için sıraya girmiş, kayıt yaptırmaktaydılar. Bir kısmı ise para yardımında bulunmaktaydı. (Yura Kalmıkov. Kaderin dönemeçleri – Moskova 1996 s.70)

Yura Kalmıkov 18 Ağustos 1992 günü Kuzey Kafkas halklarına, Güney Rusya Kazaklarına ve halkların bağımsızlık mücadelelerinden yana olan herkese kardeş Abhaz toplumuna destek vermeleri çağrısında bulundu. «Bizler, Abhazya'yı asla yalnız bırakmayacağız!» şeklinde sona eren bu çağrıdan sonra Kuzey Kafkasya'dan gönüllüler dağları aşarak akın akın Abhazya'ya gelmeye başladılar.

Abhazya'da savaş devam ederken Carter Center'dan aldığı bir davet üzerine Kuzey Kafkasya konulu bir konferansa katılmak üzere ABD'ye giden Kalmıkov, orada başından geçen bir olayı şöyle anlatır. «...Bir akşam üstü New Jersey'deki Adige Xase başkanı Kadir Hatxo'nun ricası ile gençlerle bir araya geldim. Bitmek tükenmek bilmeyen soruların çoğunluğu Abhazya'daki savaşla ilgiliydi. Ancak gençlerden birinin «Artık anavatanımıza dönmemiz gerekiyor mu?» şeklindeki sorusuna ise şu sözlerle cevap verebildim. «Sizler bugün dünya'nın en gelişmiş ve müreffeh ülkesinde yaşamaktasınız. Gördüğüm kadarıyla da gayet iyi durumdasınız. Anavatanınıza döndüğünüzde sizleri türlü zorlukların bekleyeceğini bilmekteyim, ancak her ne olursa olsun ben sizlerin yerinizde olsaydım bir an bile düşünmeden dönerdim. Çünkü benim için dünyadaki hiçbir şey, atalarımın binlerce yıldır üzerinde yaşadıkları ve bu günde onların kemiklerini şefkatle sarmalayan, kutsal vatan topraklarında yaşamaktan daha değerli olamaz. Zira bu benim yaşamımın gayesidir».

Rusya'ya döndüğümde Şevarnadze hezeyanlarına bir yenisini daha eklemiş, halkın tamamını silah altına alma çağrısından

bahsetmekteydi. Hemen basına cevabi bir açıklamada bulunarak bu durumda bizim de dünya Çerkeslerinin çatı örgütü olarak; diyaspora da dahil olmak üzere tüm soydaşlarımızı savaşa davet edeceğimizi ilan ettim.» (Yura Kalmıkov. Kaderin dönemeçleri – Moskova 1996 s.72)

Sivil toplum örgütlerinin yanısıra bir süre sonra Tataristan ve Başkırdistan cumhuriyetleri de Abhazya'daki Gürcü kuvvetlerinin geri çıkarılması çağrısında bulundular. Kuzey Kafkas cumhuriyetlerinin tavrı zaten başından beri belliydi. Bir süre sonra eski SSCB coğrafyasının her köşesinden gönüllüler de Abhazya'ya gelmeye başladılar.

Zaman geçtikçe gönüllülerin ve geldikleri ülkelerin sayısı giderek artıyordu. Çünkü Abhazya işgale uğramış, halkı da işgalciler tarafından yok edilmek istenmekteydi.

Hiç şüphesiz Abhazya konusunda en büyük ilgi diasporamızın yaşadığı yerlerdeydi. Yoğun olarak yaşanan Türkiye'de ise Abhaz-Adige diasporası adeta tek yürek olmuş Abhazya için çarpıyordu.

Abhazya yönetimi de Kuzey Kafkasya'daki kardeş cumhuriyetlerin de katkılarıyla politik mücadelesine devam etmekteydi. Abhazya Yüksek Sovyeti milletvekilleri haklı davamızı anlatmak için dünya'nın dört bir yanına koşturmaktaydılar. Ancak en önemlisi işgalcilere karşı ülkenin savunulmasıydı. Bu yüzden dört bir yandan soydaşlarımız cepheye koşmak için anavatanlarına geldiler.

Düğüne gider gibi cepheye koşan o kahramanların anne ve babalarına bu gün de, bundan sonra da, şükran borcumuz var. Hayatı boyunca bir kez bile anavatanını görmemiş gençleri cepheye uğurlayan analardan, babalardan, kızkardeşlerden daha yürekli, daha fedakar kim olabilir? Diasporadan cepheye koşan kardeşlerimiz bununla Abhazya'nın yalnız olmadığını ve asla teslim alınamayacağını tüm dünya'ya gösterdiler. Savaş sırasındaki birlik ve dayanışma ise Abhaz-Adige toplumunun gücünün nelere kadir olduğunu da bir kez daha dostu düşmana hatırlatmış oldu.

## NEŞEYİ HÜZNE ÇEVİREN HABER

Abhazya'da gergin bir ortam olduğu artık diasporada yaşayan soydaşlarımızca da bilinmekteydi. İnsanlarımız, yakınlarından, radyo, tv ve gazetelerden gelişen durumla ilgili bilgi alıyor, ancak bilgilendikçe de endişeleri artıyordu. Çünkü herhangi bir savaş durumunda sayıca son derece az olan Abhaz'ların hayli zor durumda kalacaklarını ve ağır kayıplar verebileceklerini tahmin etmeleri hiç de zor değildi. Bu yüzden kulakları hep Abhazya ile ilgili haberlerdeydi. Savaşın başlamasıyla, özellikle Avrupa ülkelerinde yaşayan soydaşlarımızın haberdar olması bir oldu. Duyduklarına inanamayanlar Abhazya ile iletişim kuramadıklarından Türkiye'yi ve oradaki dernekleri arayıp gerçeği öğrenmek istiyorlardı. Ama ne yazı ki Türkiye'deki kardeşlerimiz de şaşkınlık içerisinde haber peşinde koşmaktaydılar. Herkesin eli telefonda, gözü, kulağı ise uluslararası haber ajanslarında idi.

Aynı gün, Tzabal kökenli Abhazların yoğun olarak yaşadıkları İnegöl kentinde Abhazya'dan gelen bir müzik grubunun konseri vardı. Fayına Matuwapha, Hodik Acincal, Mizan Doğuziya ve Anatoli Alteyba'dan oluşan grubu dinlemek için büyük bir kalabalık toplanmış bulunmaktaydı. Konserin başlamasının hemen ardından dernek yöneticileri Abhazya'daki durumla ilgili sınırlı bazı bilgiler edinmişler, ama kesinleştiremedikleri için ne yapacaklarını bilemez durumda bocalamaktaydılar, öte yandan insanlar onlarca yıldır hasretini çektikleri şarkılarla adeta çöşmüşler, neşe içerisinde sanatçılara eşlik etmekteydiler. Bir süre sonra haber televizyonlar tarafından da doğrulanınca artık yapacak bir şey yoktu. Hemen oradakilerin en yaşlısı olan Necati Agumaa'ya durum izah edilerek halka gerekli açıklamayı yapması ve konseri iptal etmesi istendi. Necati Agumaa sahneye çıkarak mikrofonu rica ettiğinde izleyiciler de olağanüstü bir gelişme olduğunu anlamışlardı. Çünkü bu alışılmış bir durum değildi. Agumaa Necati, uygun cümlelerle acı haberi İnegöl'lülerle paylaştı. Az önce neşe içinde müziğe eşlik eden insanların arasına adeta bomba düşmüş gibiydi. Öfkeden deliye dönenler,

şoka girenler, göz yaşı dökenler, grup grup olmuşlar bir taraftan da neler yapabileceklerini konuşmaya çalışmaktaydılar. Bir süre sonra aralarından «Vatanımızı korumaya gitmeliyiz, ben yola çıkıyorum!» sesi yükseldi. Bu ses, Eskişehir'den konseri izlemeye gelen Abağba Bahadır'a aitti. Hemen etrafında toplananlarla yola çıkmaya hazır yedi kişilik bir grup oluşturdular.

O gece itibarıyla derneklerde toplantılar düzenlenmeye ve yapılabilecekler konuşulmaya başlanmıştı. Ama gençlerin gündeminde bir tek konu vardı, o da vatan savunmasına koşmak... Haber, Abhaz'lar gibi Adige'ler başta olmak üzere diğer kardeş toplumlar arasında da bomba etkisi yapmış, onlar da Abhaz'ların yanı başında tek yürek olarak bir araya gelmişlerdi.

İlk büyük toplantı Sakarya derneğinde gerçekleşti. İnegöl'dekiler de araçlarıyla buradaki toplantıya katılmışlardı. O sıralar Türkiye'de bulunan Rauf Ebnou, Zawur Amkuab ve Batu Ardzınba, Moskova ile telefon bağlantısı kurarak gelişmeler hakkında bilgi almaya çalışmaktaydılar. Hemen o gece çeşitli dünya liderlerine gönderilecek olan mektuplar kaleme alınmaya başlandı, bunun dışında başta insani yardım olmak üzere hangi çalışmalarda bulunulacağı konusunda da görev dağılımı yapmaya başladılar. Bu amaçla, daha önce Abhazya Cumhurbaşkanı'nın temsilciliği görevini üstlenen İrfan Argun, Atay Açıuşba ve Cengiz Gogua'ya yetki verilerek en kısa sürede bir dayanışma komitesinin oluşturulması önerildi.

Bu arada yine kararlaştırıldığı gibi Sakarya valiliğine miting başvurusunda bulunulmuş, 18 Ağustos günü 10.000 kişiyi aşkın bir topluluk Abhaz halkının yanında olduğunu ve Gürcistan'ın işgal girişimine rıza göstermeyeceğini tüm dünya'ya haykırmıştı. Adapazarı belediye başkanı Ünal Ozan ve Abhaz Ulusal Forumu «Aydıllara» ikinci başkanı Rauf Ebnou'da bu mitingde birer konuşma yaptılar.

Ertesi gün 200 kişilik bir grup Ankara'nın yolunu tutarak Başbakan Süleyman Demirel ile görüşmeye gittiler, ancak Demirel İstanbul'a geçmişti. Bu kez de İstanbul'a yöneldiler ve ertesi gün seçtikleri temsilciler kendisiyle görüşerek Gürcistan'ın

Abhazya'ya saldırısından dolayı rahatsızlıklarını ve bu durumu asla kabul etmeyeceklerini dile getirdiler. 22 ağustos günü ise 40 Kafkas Kültür derneğinden gelen temsilciler İstanbul Abhaz Derneği'nde bir araya gelerek Kafkas-Abhazya Dayanışma Komitesi'ni kurdular. Bu arada ABD, Almanya, Hollanda, İsviçre ve İngiltere gibi ülkelerdeki Abhaz-Adige diasporası da mitinglerine devam etmekteydiler.

### DÜĞÜNE GİDER GİBİ SAVAŞA...

Abhazya'da savaşın başlamasıyla birlikte İstanbul, Adapazarı, Düzce, Bursa, Eskişehir, İnegöl, Çorum, Sivas, Kayseri, Samsun, Sinop... kısacası bütün kentlerdeki insanlarımız ayağa kalkmışlardı. Her yerde toplantılar yapılıyor, Gürcistan yönetimini mahkum eden bildiriler yayınlanıyordu. Özellikle dernekler etrafında kümelenen soydaşlarımız, son derece acılı olmalarına rağmen savaşın olumsuz tarafının Türkiye'de yaşayanlar arasında yankı bulmaması için ellerinden geleni yaptılar, sağduyulu ve olgun davranarak en ateşli toplantı ve mitinglerde bile en küçük bir taşkınlığa izin vermediler. Özellikle de Türkiye'de yaşayan Gürcü kökenli vatandaşlar rencide olmasın diye Gürcistan ve Gürcü kelimeleri yerine bile sürekli olarak «Tiflis yönetimi» tabirini kullandılar. Atacakları her adımda, büyük-küçük, biri birilerine danışarak örnek bir tutum sergilediler.

Düzenlenen genel toplantılardan sonra gençler kendi aralarında ayrıca bir araya gelip, tüm bu toplantı ve mitinglerin yanısıra yapılması gereken diğer işleri konuşuyorlardı. Elbetteki konuşulan konuların başında en kısa zamanda savaşmak için Abhazya'ya gidilmesi geliyordu. Ancak bu konuda büyükler arasında iki farklı görüş vardı, bir kısmı «önce bir kaç kişi gidip ortamı görüp hazırlıkları yapsınlar, sonra yola çıkılsın» derken. Diğer bir kısmı ise, «bu gün gidilmeyecekse ne zaman? Vakit yitirmenin anlamı yok!» demekteydiler. Uzun süren tartışmalara Abhazya'da üniversite eğitimi gören Gürbüz Atarba'nın annesi Suna Xetsiyapha son noktayı koydu. «Benim oğlumun valizi hazır, ya şimdi

gidip halkının yanında yerini alır, ya da bir daha Abhazya'yı rüyasında bile görmesine izin vermem!...» tartışma bitmişti... Hemen hazırlıklara girişildi ve 24 ağustos günü ilk grup Abhazya'ya ulaşmak üzere İstanbul'dan Soçi'ye doğru havalandı. Daha sonra Adler'den bindikleri yardım teknesiyle 25 Ağustos günü sabaha karşı Gudauta iskelesine ayak basan bu 33 kişilik grupta şu isimler yer almaktaydı: **Abağba Bahadır, Ağırba Rıdvan, Ağırba Hicabi, Akoyba Ahmet, Argun Arda, Argun Nejat, Argun Zafer, Agumaa Sinan, Açlaxua Erhan, Açüzba Zülfü, Aşuba Ali, Aydın Turan, Atarba Gürbüz, Ayüdzba Tuncer, Barçın Ahmet, Cerzeniya Coşkun, Cokua Özcan, Cokua Muzaffer, Çkotua Oktay, Gabliya Muhammed, Gogua Soner, İnapşba Mustafa, Kaytuka Muharrem, Kucba Okan, Kucba Necmi, Kuadzba Vedat, Kilba Burhan, Lazariya Ercüment, Sijaje Mehmet, Thastıkua Aslan, Tsiba Efan, Yaşba Şamil ve Wardım Ufuk...** Grupla birlikte, o sıralar konserler vermek amacıyla Türkiye'de bulunan müzisyenlerden Anatoli Alteyba, Hodik Acincal ve Mizan Doğuziya ile eğitim amacıyla Türkiye'de bulunan henüz 16 yaşında olan Cengiz Küçükoglu'da cepheye koşmak için Abhazya'ya gelmişlerdi. Aynı dönemlerde Adapazarında bulunan Batu Ardızınba da grupla geri dönmüştü.

Grup; Abhazya'da heyecan ve sevinçle karşılandı. Ancak cepheye gönderilmelerine kimsenin gönlü razı olmamaktaydı. Gizli saklı cephelere gidenler ise başlarına bir şey gelmesin diye adeta koruma altındaydılar. Kendilerine gösterilen aşırı ihtimam, Türkiyeden giden gönüllüleri bunaltacak duruma gelince her biri kendi çabasıyla silah edinerek cepheye koşmaya başladı. Bir süre sonra ise çoğunlukla Şamil Basayev'in taburunda savaşa dahil oldular ve ilk savaş tecrübelerini Gagra'nın işgalden kurtarılması sırasında edindiler. Ekim ayı başında Gagra'nın düşmandan temizlendiği başarılı operasyonda gösterdikleri yararlılık hepsini gururlandırmış, zafere olan inançlarını bir kez daha perçinlemişti.

Türkiye'den olduğu gibi, daha başka yerlerden de gönüllüler Abhazya'ya akmaktaydılar. Özellikle Kuzey Kafkasya'dan

Adıge, Kabardey, Abazin ve Çeçen kardeşlerimiz Abhazya'nın savunması için amansız bir mücadeleye girmişler, Abhaz'ların gücüne de güç katmışlardı. Artık hiç kimsenin zaferden en küçük bir şüphesi yoktu ve gerdeğe girer gibi ölüme koşmaları da bu yüzdendi. Zira savaşçıların her biri, bu savaşın ardından Abhazya'nın bağımsızlığının bir güneş gibi doğacağına adeta iman etmişlerdi. Bu nedenle yurt dışından gelen gönüllüler, gruplar halinde çeşitli vasiyetnameler hazırladılar. İşte bu vasiyetnamelerden biri:

### **Vasiyetname**

*Aşağıda imzası bulunan ve Türkiyeden gönüllü olarak gelen bizler, şehadetimiz halinde Abhazya'daki kardeşlik şehitliğinde toprağa verilmemizi vasiyet ediyoruz. Bu vasiyetin uygulanmamasına razı olmamız hiç bir şekilde söz konusu değildir.*

*Muharrem Kaytıqua, Mehmet Sijaje, Özcan Cokua, Zafer Argun, Efan Tsıba, Rıdvan Ağırba, Hicabi Ağırba, Sacit Dumaa, Zülfü Açıuzba, Muhammed Gabliya, Ercüment Lazariya, Burhan Külba, Birgül Çuwa, Tayfun Ardzınba, Tuncer Ayüdzba, Şendoğan Avüanba, Vedat Kuadzba, Erhan Açülaxua, Refik Musa, Necmi Akucba, Aslan Thastıqua, Ersin Çkua.*

*Ben Okan Kucba, arkadaşlarıma katılmakla birlikte şehadetim halinde dedelerimin toprağı olan Kucba Yaşta'da toprağa verilmemi istiyorum,*

*Ben Birgül Çuwa. Abhaz adetlerine göre defnedilmemi istiyorum. Ekim 1992.*

\*\*\*

Türkiye'den olduğu gibi Suriye'den de soydaşlarımız vatan savunmasına koşmuşlardı. Farid Arüytaa, Mahmud Kuşba, Nidal Ağırba, Riyad Arüytaa, Ayman Arüytaa, Dani Ağırba, Zivar Çiçba, Zawur Çiçba, Muhammed Leyba, Ayham Leyba, Nabil Bij, Nidal Batırdagu, Muhammed Racap, Fadel Bjanika, Bassam Nuj, Muhammed Bulad, Hasan Carkas, cephede savaşırken Dr. Ahmat Kucba ile Dr. Haysam Marşan hastahane tedavileri tedavi etme çabasında idiler.

Bu arada Suriye'de bir dayanışma komitesi de kurulmuş ve başına Şerif Çiçba getirilmişti. Komiteye Abhaz ve Adıgelerin yanı sıra Araplar da yardımlarını esirgememekteydiler.

\*\*\*

Tarihi vatanları tehlikeye düşünce Ürdün'de yaşayan soydaşlarımız da henüz dünya gözüyle bir kez bile görmedikleri bu toprakları savunmak için cepheye koştular. Usame Geçba, Amer Geçba, Ramiz Geçba, Nader Çiçba ve diğerleri artık birer kahramanlardır.

\*\*\*

Bir şekilde anavatanı silahla savunmaya gelemeyenlerin de akli fikri Abhazya'daydı. Sık sık mektuplar yazarak yüreklerindeki yangını dile getirmeye çalışmaktaydılar. İşte bunlardan iki örnek:

### **Abhazya Yüksek Sovyeti Başkanı Vladislav Ardzınba'ya**

*Bizler, Adapazarı'nda yaşayan bir grup soydaşınız, savaşın bu ilk günlerinde yanbaşınızda bulunamadığımız için son derece üzgünüz. Yurtlarından uzakta, yabancı gökler altında yaşamak zorunda kalanların torunları olarak, bu gün vatanımızın savunması için orada bulunan Konfederasyon askeri savaşçılarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Tarihi vatanımızın bağımsızlığını boğmaya çalışan ve insanlığını kaybetmiş durumda olan o beş milyonluk toplum, amacına asla ulaşamayacaktır.*

*Tanrı'nın bizlere bahşettiği bu topraklar, sonsuza kadar halkımıza ait olarak kalacaktır. Hiç bir gücün de bu gerçeği değiştirmesi mümkün değildir.*

*Bu gün sizlerden uzakta bulunuyor olsak da, tüm kalbimizle yanınızdayız. İnanıyoruz ki Abhazya'mız dün olduğu gibi, bu gün de, yarın da varolmaya devam edecektir.*

*Vatan için canlarını feda eden şehitlerimizin anısı yolumuzu aydınlatsın.*

*Sizin için Tanrı'ya dua ediyoruz.*

*630 imza.*

### **Kardeşlerimize,**

*Abhazya'nın bağımsızlığı için savaşıyan tüm kardeşlerimize selam olsun!*

*Her ne kadar cephelerde yanibaşınızda olamıyorsak da kalben sizlerle. Vatanımızı da, sizleri de çok seviyoruz. Bizler sizin gibi kurşunlarla karşı karşıya değiliz, ancak buna rağmen siz daha şanslısınız, zira Abhazya'dasınız.*

*Bizler de burada vatanımız için bir mücadele içerisindeyiz, ancak daha fazlasını yapamadığımız için vatanımız karşısında boynumuz hep bükük. Her şeye rağmen yakınında bulunmak istiyoruz.*

*Abhazya'ya kalkan günahkar ellerin mutlaka kırılacağına inanıyoruz. Güneş, dünya durdukça; Abhazya için, bizler için doğacak.*

*5000 yıllık tarihiyle bu gün var olmaya devam eden Abhazya'mız bundan böyle de var olmaya devam edecek.*

*Sizleri ve vatanımızı çok seviyoruz.*

*Kalbimiz sizinle çarpıyor.*

*Xumsıçıpha Nurten, Xumsıçıpha Gülşen, Pışnuıkıpha Okşan, Tırşıpha Yeşim, Mıfüüdıpha Hatice, Atrışba Bülent, Ajiyba Ferruh, Adzagu-yıpa Gökhan*

*13 aralık 1992*

*Hendek-Adapazarı*

\*\*\*

Abhazya'daki savaş başlayınca kadar da diasporadaki soydaşlarımızı yürekleri bizlerle. Bu yüzdendir ki, tek tek veya guruplar halinde Abhazya'yı ve kardeşlerini ziyaret etmekteydiler. Bu gelişler, savaş sırasında da aksamaya uğramadan devam etti. Ancak bu kez; beraberlerinde yiyecek, içecek, giyecek, ilaç, para, aklınıza ne gelirse, dolu dolu gelmekteydiler. Bu durum, ülkelerinde göçmen durumuna düşen insanlarımız kadar, savaşçılarımızı da mutlu etmekte ve morallerini yükseltmekteydi. Gruplar geri döndüklerinde, her yerde Abhazya'nın içinde bulunduğu durumu anlatıyor, yeni grupların gelişine de önyak oluyorlardı. Ayrıca evlatları Abhazya'da savaşıyan aileler de onlardan haber aldıkça bir

nebze olsun huzur bulmaktaydılar. 2 ekim 1992 günü Dünya Abhaz-Abazin Halkı Birliği örgütünün kuruluş toplantısı için dünya'nın dört bir yanından delegeler Abhazya'da toplandılar. Bu toplantı için Türkiye'den Cemal Çukniya, Atay Açüişba, Cengiz Gogua, Erol Kutaliya, Hakkı Ajiba, A. Tüanba, İsmet Kucba, Nesrin Pısıpha, Şener Beya, Birgül Çuwa, Sezai Papba, Yaşar Aşuba, Tülin Çüeyıpha ve diğerlerinden oluşan 22 kişilik bir delegasyon gelmişti. Almanya'dan Ruhi Yaşba, Mesut Ajiyba, Coşkun Abıgba ve Necmettin Açülaxua, Suriye'den Fadil Arüytaa, Hind Tcütçıpha, Hollanda'dan Saadi Kuadzba'da delege olarak gelenler arasındaydılar.

Kongre çalışmalarının sonunda Abhaz halkına, Kafkas toplumlarına, dünya halklarına ve liderlerine, Gürcü halkına ve liderliğine ve BM örgütüne hitaben kaleme alınan mektupları ve sonuç bildirgesi kabul edildi. Bu arada örgüt yönetimi de seçilmiş, başkanlığa Prof. Taras Şamba getirilirken yardımcılıklarına ise Said Tarkıl, Müminat Gonova, Atay Açüişba, Necmettin Açülaxua, Yahya Kazanba ve Fadil Arüytaa getirilmişti. Örgütün kuruluşu ise, dünya üzerindeki soydaşlarımızın birlik ve dayanışmasına yeni bir boyut ve yepyeni bir heyecan getirecekti.

Dünya Abhaz-Abazin Halkı Birliği kuruluş toplantısı için Abhazya'ya gelen delegasyon, Pitsuda'da Kafkas Halkları Konfederasyonu Başkanı Musa Şanıbov ile bir araya gelirken. Gagra kentinde ise Abhazya Yüksek Sovyeti Başkanı Vladislav Ardızınba gruba ayrıntılı bir brifing verdirerek «1200 yıllık Abhaz devletinin ve aydınlık geleceğinin korunması için her türlü fedakarlığın yapılacağı ve vatan topraklarında hep birlikte yeniden dirileceklerini» ifade ediyordu.

Delegasyon, daha sonra Oçamçıra ve Tkuarçal bölgesinden evlerini terk ederek gelen yurttaşlarla görüşüp onlara moral verdi. Pitsunda 3 nolu İlköğretim okulunun öğretmen ve öğrencileriyle bir araya geldi. Gudauta'ya döndüklerinde ise kendilerini diasporadan gelen gönüllüler beklemekteydi, bu kez de onlarla birlikte uzun uzun dertleştiler.



\*\*\*

Abhazya'da savaşın başlaması üzerinden kısa bir süre geçtikten sonra Türkiye'deki Kafkas Kültür Dernekleri'nin temsilcileri İstanbul Abhaz Kültür Derneği'nde bir araya gelerek «Kafkas-Abhazya Dayanışma Komitesi»ni oluşturmuşlardı. Başkanlığına Atay Açıüşba'nın getirildiği komitenin üyeleri arasında İrfan Argun, Gündüz Geçba, Yurdaer Erşan, Rahmi Tuna, Hikmet Albayrak, Muktedir İlhan, Abdurrahman Özdil, Ardaşen Bganba, Cengiz Gogua, Erol Kutalkiya, Erhan Şahin, Sezai Papba ve Remzi Yıldırım gibi isimler de bulunmaktaydı. Komite, ilk toplantısında İrfan Argun'u başkan yardımcılığına getirirken, çeşitli grupları da yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna veren bir görev bölümü gerçekleştirmişti. İnsani yardımdan, ekonomik sorunlara, politik çalışmalardan demografik problemlere kadar her alanda yapılanarak hızlı bir çalışma sürecine giren Komite öncülüğünde, kısa süre içerisinde insani yardım alanında önemli adımlar atıldı ve ilk fırsatta toparlanarak Abhazya'yönetimine ulaştırılan parasal yardım ise bu konuda büyük sıkıntı içerisinde olan yöneticilere rahat bir nefes aldırdı.

Komite, çalışmalarıyla kısa süre içerisinde toplumun yanısıra Devlet yönetiminin de güvenini sağladı ve resmi kuruluşlarca muhatap alınmaya başlandı. Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Dışişleri ve Genel Kurmay'da görüşmelerde bulunup, Abhazya konusunda bilgilendirmelerde bulunarak toplumun taleplerinin iletilmesine de önayak oldu. Çeşitli siyasi partiler ve güçlü sivil toplum kuruluşları ile basın kuruluşları sık sık ziyaret edilerek destekleri alınmaya çalışıldı. Komitenin kuruluşunda Abhaz ve Adige'ler ayırimsız bir katkı vermişler, çalışmaları da birlikte yürütmekteydiler. Bu yüzden diaspora da tam bir birlik ve dayanışma örneği sergilenmekteydi. Tüm dernekler çalışmalarını Dayanışma Komitesi ile senkronize bir şekilde gerçekleştirdiklerinden son derece başarılı sonuçlar alınmaktaydı.

Dayanışma komitesi basın alanında da önemli çalışmalara imza atıyor, özellikle yazılı basında Türkiye, Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet, Sabah ve Tercüman gibi gazetelerin önde gelen yazarları arasında Abhazya'nın haklı davası önemli bir yankı buluyordu.

(Özellikle Ayşegül Aşuba, Zeliha Jiypha, Elif ve Figen Aşxara-apha isimli dört Abhaz kızının Türkiye'den Abhazya'ya savaşa gelmeleri, Abhazya konusunun Türk basınınca yeniden gündeme alınmasının yolunu açmıştı.)

Kısacası Abhazya'daki savaş süreci, tüm dünya'daki Abhaz-Adige diasporasını tek yumruk haline getirmişti. Bu şekilde elde edilen zafer de, bu birlikteliği ebedileştirdi, zira verdikleri çabanın semeresini görmek, onların birlikteliğini bundan sonraki zaferler için de geriye dönüşü olmayacak bir şekilde pekiştirmişti.

### AYDINLIK BİR GELECEK İÇİN

Abhazya'nın bağımsızlık savaşı zaferle noktalanınca, bu kez de yeni bir mücadele başladı. Artık tüm dünya tarafından tanınacak olan bağımsız bir hukuk devleti oluşturmak, ekonomik ve sosyal açıdan kalkınmış, güvenlik endişesi de kalmamış yepyeni bir ülke inşaa etmek, hem anavatandakilerin hem de diasporadakilerin ortak hedefi olmuştu. Abhaz halkı bunu başarabileceğini, bağımsızlık savaşı sırasındaki birlik ve dayanışması ile kanıtlamıştı. Savaş başladığında «Ulusun geleceğini kurtarmak için önce vatanın kurtarılması gerektiğine» inananlar. Bu inançla yola çıkmışlar ve tüm soydaşların desteğiyle bu büyük ve eşsiz zaferi elde etmişlerdi.

Başından sonuna dek bu mücadelede yer alan ve tüm operasyonlara katılarak, Gagra'nın kurtarılmasından, İngur nehri kıyısına bayrak çekilmesine kadar geçen süre içerisinde kahramanca çarpışan soydaşlarımız, barış döneminde de kardeşlerinin yanibaşında her türlü sıkıntıyı göğüslemeyi göze aldılar. Elbette geriye dönenler de oldu, ancak onlar da, görevlerini başarıyla yerine getirmiş olmanın gururu ve huzuru ile kendilerini sabırsızlıkla bekleyen ailelerinin arasına katılmışlardı. Bir tek acı vardı hiç bir zaman dinmeyecek olan. O da, gencecik bedenlerin bu güzel günlere ulaşmadan sonsuzluğa kanat çırpma-

ları ve bu gün aramızda bulunmuyor olmalarıydı. Türkiye'den gelen gönüllüler arasından beş şehit vardı, Abhazya kahramanı Bahadır Abağba, Leon Madalyası sahibi Vedat Kuadzba, cesaret madalyası sahipleri Efkan Tsiba, Hanefi Yegoj ve Zafer Argun... Suriye'den gelenler arasından ise üç şehit... Leon madalyalı Farid Arüytaa, cesaret madalyası verilen Ziwar Çiçba ve Hassan Carkas (Tsey)... Savaş sonrası ise Ahmat Kucba'yı, Birgül Çuwa'yı, Cezmi ve Necmi Kucba kardeşleri ve Mümtaz Şamba'yı da sonsuzluğa uğurladık...

Bu gün Abhazya, ağır da olsa ilerleyen bir süreçle her alanda gelişmeye devam ediyor. Artık anavatanlılar de, diasporadakilere de, Abhazya'nın aydınlık geleceğine ve ülkelerinin dünya devletleri arasında sahip olacağı onurlu yere kuvvetle inanıyorlar. Bütün bunları, konuştuğumuz kişiler de doğruluyorlar, işte bunlardan iki örnek:

#### **Oktay Çkotua – Abhazya Parlamentosu üyesi:**

«...Abhazya'nın savunmasına koşan herkes hiç şüphesiz zafere iman etmiş kişilerdi. Her birimiz bağımsızlık yolunun artık kaçınılmaz olarak savaşa dayandığını görmekteydik, sağosun Şevarnadze işimizi kolaylaştırdı.

Anavatanı uzakta, yabancı topraklarda yaşamak, insanı daha bir derinden etkiliyor ve anavatanınız sizi bir başka çekiyor kendisine... Ben, o dönemde vatan savunmasına koşan kişilerin tarihi bir görevi yerine getirdiklerine inanıyorum. Yaşamı boyunca vatanlarını bir kez bile görmemiş gençlerin «bugün gitmezsek ne zaman?» diye ayağa kalkmaları, bir çok anne ve babanın da, evlatlarının bu kararına saygı duyarak onların arkalarında durmaları asla sıradan bir olay değildir. O gün bu tavrı koyanların ne kadar doğru bir iş yaptıkları bu gün artık çok daha net bir şekilde anlaşılabilir. Bu insanların tamamı, Abhazya olmadığında kendilerinin de hiçbir değerlerinin olmayacağını iyi bilmekteydiler, bu durum, bu günde geçerliliğini korumaktadır. Bu uğurda canlarını feda eden kardeşlerimiz, dünya durdukça gurur duyacağımız muhteşem zaferimizin gerçek sahipleri olarak asla unutulmayacaklardır...»

#### **İmdat Aguas – Leon madalyası sahibi:**

«...Abhazya'da savaş başladığında Türkiye ve Suriye'deki savaşlarımız başta olmak üzere dünyanın her köşesinden insanlar vatan savunmasına koşular ve kardeşleriyle omuz omuza mücadeleye katıldılar. Bütün bunlar artık tarihe malolmuş durumda.

Halkımız büyük sürgün sonrası buldukları topraklarda da bir çok kez savaşa katıldı. Ancak bu savaşlarla günümüzdeki Abhazya savaşı bir çok yönden farklılık arz etmektedir. Çünkü o savaşlara askeri bir görev gereği katılma zorunluluğu söz konusuydu, oysa Abhazya'ya gelenler gönüllü olarak gelmişlerdir.

Abhazya'ya savaşa koşan herkes, dünya üzerinde bir çok devlet olduğunu, ancak anavatanları Abhazya'nın sadece bir tane olduğunu iyi bilmekteydiler. Bu yüzden ulusal mücadeleye katılmışlar ve kazanılacak olan zaferden asla şüphe etmemişlerdi. Bu mücadelede bir çokları şehit düşeceklerini de elbette biliyorlardı, ancak savaş sonucunun Abhazya'nın kaderini belirleyeceğinin de bilincindeydiler.

Bu gün Tanrıya şükür ki, dünya üzerinde yaşayan Abhazların umutlarını bağladıkları bir ülkeye sahip durumdayız. Tanınma yolunda hızla ilerleyen Abhazya, uğrunda can verenlerin boş yere fedakarlık yapmadıklarının en güzel göstergesi olarak karşımızda durmaktadır. Bu zafer, halkımızın birliği sonucunda elde edilmiştir, bundan sonra da bu birliktelik bizleri yeni zaferlere taşıyacaktır...»

#### **DİNMEYEN SIZI...**

Gürcü birliklerinin Abhazya'yı işgal girişimi ile 14 ağustos 1992 yılında başlayıp, 30 eylül 1993 tarihinde Abhazya'nın zaferi ile noktalanmış savaş, tam 413 gün sürdü. Abhaz askerleriyle birlikte bu savaşta Adige'ler, Kabardeyler, Abazin'ler, Çeçen'ler, Osetler, Ermeni ve Rus'lar da cansiperane mücadele ettiler. Bu süre içerisinde 2000 asker şehit verildi, sivillerle birlikte toplam kayıp ise 3800 kişi. Kayıpların %75'i etnik köken olarak Abhaz'lardan oluşuyor.

İşgalciler ele geçirdikleri kent ve köylerde barbarca uygulamalara giriştiler. Abhaz, Ermeni, Rus... Önlerine çıkan herkesi akıl almaz işkencelere tabi tutarak, her yeri yağmaladılar ve yakıp yok ettiler... Suçsuz, günahsız insanları gözlerini kırpmadan

öldürdüren işgalciler, ele geçirdikleri yerleşim birimlerinde ev ve işyerlerini önce talan ettiler daha sonra da ateşe verdiler, ardından da kendilerinden olmayan herkesi sürdüler ve göçmen durumuna düşürdüler.

Kuşatma altındaki Oçamçıra ile Tkvarçal bölgesi köyleri savaş uçaklarınca sürekli olarak bombardımana tabi tutuldu, Atara, Kutol, Cigerda, Muk, Merkula, Baslaxu, Pakuwaş, Reka, Bediya, Kindiğ, Adzyübj, Aradu ve daha bir çok Abhaz köyü ağır bir tahribat gördü.

İşgalci askerler kentlerdeki anıtları parçaladılar, Üniversitenin, Abhaz Televizyonu'nun, çeşitli enstitülerin arşivlerini yok ettiler. Fizik enstitüsünü, Dirmit Guliya ve Nestor Lakoba müze evlerini, Alaşara dergisini, devlet basımevini, Abhaz Araştırmaları Enstitüsü'nü sahip oldukları eşsiz tarihi belge ve kitaplarla birlikte ateşe verdiler. Devlet arşivi, yazarlar birliği, ressamlar birliği binaları, çocuk yuvaları, Abhaz okulları, ünlü Abhazya sineması, Ritza oteli, Abhaz ismi taşıyan ya da Abhazlara ait olan restoranlar, mağazalar ve ticarethaneler de aynı trajik sondan kurtulamadı.

Bir çok yazar, sanatçı ve bilimadamı kendilerinden haber alınmayacak bir şekilde ortadan kaldırıldı. Devlet mezarlığında bulunan mezarlar bile tahrip edildi.

Daha da acısı Abhazya'nın doğası ve ekolojik yapısı ile eşsiz tarihi ve mimari yapılarına onarılamayacak derecede zararlar verildi.

Savaşın Abhazya ekonomisinde yol açtığı tahribatın maliyeti ise tam iki trilyon ruble civarında...

Savaşın Abhazya ve Abhaz toplumunda açtığı derin yaralara gelince... aradan yıllar geçse de asla iyileşecek gibi görünmüyor. Bu karanlık dönem, yol açtığı trajik olaylarla birlikte toplumsal hafızada sonsuza dek yaşayacak.

Yeniden ruh bulan Abhaz devleti ise, tüm acılara rağmen savaş yıkıntıları arasından ayağa kalkarak, barış içerisinde ve emin adımlarla geleceğe doğru yürüyüşünü sürdürmeye devam edecek...

FEDA

*Öldü saymayın bizi ana kucağında  
Savurup bir kenara gençlik hevesimizi  
Bedeli ölümse de vatan toprağında  
Baharın her rengine sakladık ismimizi  
İşte o günden beri özgür eser rüzgarlar  
Eğilmedikçe başlar eğilmez yüce dağlar..*

GURGULIA Ünal AKBULUT

# Şehitlerimiz....



***EFKAN TSİBA***

Sakarya Kafkas Kültür Derneği başkanı Mecdi Çukniya ile birlikte Hendek ilçesine doğru yola çıktığımızda ortalık sıcaktan kavruluyordu. Ama biz sohbet arasında bunun farkına bile varmadan çoktan Hendek'teki buluşma yerine ulaşmıştık... Burada Hendek dernek başkanı Şenay Kuadzba ile Ubix kökenli kardeşlerimizden Çıjvüaa Sabahattin bizi karşıladılar. Mecdi kendilerini daha önceden telefonla bilgilendirdiği için zaten hazır beklediklerinden, hiç vakit geçirmeden Sabahattin'in mercedesine binip Soğuksu köyüne doğru yola çıktık. Soğuksu, bizim Cigerda ve Ğuada köylülerimizin yaşadığı ve diasporamızın ilk şehidi olan Efkan Tsıba'nın doğup büyüdüğü köydü. Yol boyunca Abhazya ve uygulanan ambargo ile ilgili konuşmaktaydık. Zaten Mecdi ile birlikteyken başka bir konu konuşmanın mümkünü yoktu. Abhazya adeta bu adamın hayatının merkezine oturmuş gibiydi. Şimdi düşünüyorum da, böyle fedakar insanlarımız ve dernek yöneticilerimiz olmasaydı bunca zorluğun üstesinden nasıl gelebilirdik acaba?

Ben, bütün bu konuşmaların ötesinde büyük bir heyecan içindeydim, gözümün önünde Efkan'ın o güler yüzlü hayali, beynimin her hücrelerinde ise nasıl bir köyle, nasıl bir Cigerda ve Ğuada ile karşılaşacağım düşüncesi dolaşmaktaydı. Hayatı boyunca bir kez bile görmediği vatani için canını verecek kadar halkını ve toprağını seven bir genci yetiştiren köy, acaba nasıl bir köydü? Efkan hangi ortamda yetişmişti? Bütün bunları bir an önce görmek istiyordum. Aslında köyde Efkan'ın ailesinden kimseyi bulamayacağımı biliyordum, çünkü Adapazarı'na göç ettiklerinden artık orada yaşamaktaydılar. Ama olsun, ben yine de heyecanımı yenemiyordum.

Anayoldan ayrılarak sağa doğru döndüğümüzde aracımızı kullanan Sabahattin "Bu yol artık doğruca Cigerda'ya gider." Diyordu bana doğru seslenerek...

Çok geçmeden Abhazya'daki köylerimizden hiç bir farkı olmayan, tertemiz bahçelerinin içerisindeki gözalıcı evleri, bakımlı sebze ve meyvelikleri ile yemyeşil bir köye giriş yapmıştık. Köy merkezine geldiğimizde kahve ve dükkanların çevrelediği

ve asırlık çınar ağaçlarının gölgelediği alanda çay içerek sohbet etmekte olan bir grup yaşlıyı oturur bulduk. Aracımızdan indiğimiz gibi Mecdi kendilerini Abhazca selamladı, onlar da ayağa kalkarak bizi karşıladılar. Tanışmamızla birlikte Abhazya'dan gelen birisini görmekten ne derece sevindikleri yüz ifadelerinden belli olmaya başlamıştı. Kısa bir süre sonra Abhazya ile ilgili sonu gelmeyen sorular sormaya başladılar, ben de her birine cevap yetiştirmeye çalışıyordum. Vatan'dan binlerce kilometre uzakta yaşıyor olmalarına rağmen kalplerindeki içten sevgi görülmeye değerdi. Tanışmamız esnasında Efkan'ın amcalarından Turan Tsıba ismi hemen aklımda kalmış ve bir yakınıyla karşılaşmaktan dolayı da mutluluğum bir kat daha artmıştı. Yeri gelmişken, burada karşılaştığımız diğer yaşlılardan da bahsedeyim. Doppua Sadullah, Şlar Ziya, Akaraçı Nihat, Çukniya Necat, Kurniya Bekir, Agumaa Halis, Matuwa Baki... sohbeti koyulaştırdığımız sırada köy muhtarı Kuaçipa (Arsaliya) Feti'de aramıza katılarak köyün kuruluşu ve yaşayan sülaleler hakkında bilgi verdi. Ardından Mecdi bey benim geliş nedenimi kendilerine söyleyince hepsi oldukça duydulandı ve bunca sıkıntıya rağmen şehit evlatlarımızı unutmayan Abhazya'daki kardeşlerimize ve devletimize teşekkür ediyoruz diye göz yaşları döktüler. Turan Tsıba'da uzun uzun teşekkür etti ve Efkan'ın Abhazya'ya gidişi ile ilgili anılarını anlattı. Belki daha da anlatacağı şeyler vardı ama öylesine duygulanmıştı ki daha fazla konuşamadı. Mecdi, bu duraksamadan yararlanarak ayağa kalktı ve Efkan'ın kabrini ziyaret etmek istediğimizi söyleyerek izin istedi. Her biri, ayrı ayrı bizi evlerinde ağırlamak için ısrar ettiyseler de, hem akşama yaklaşıyor olmamız, hem de daha yapacak çok işimiz olmasından dolayı kabul etmeyerek kendileriyle vedalaşıp mezarlığa hareket ettik. Ancak bu arada yaşlıların yanındayken bizi uzaktan izleyen gençler yanımıza gelerek hal hatır sordular ve içlerinden bir kısmı da kabristana kadar bize eşlik ettiler.

Kabristana geldiğimizde Efkan ile babasının mezarlarını yan yana olduğunu ve baba Muaffak Tsıba'nın oğlundan bir yıl kadar sonra hayata veda ettiğini gördüğümde nedenini anlamakta hiç

zorlanmadım. Turan Tsıba'nın anlattığına göre Abhazya'ya gitme hazırlıkları yaparken aniden hastalanmış ve bir kaç gün içerisinde yaşamını kaybetmiş. Şehidimizin ve babasının kabirleri başında bir süre sessizce bekledik, ardından da dualar ettik. Görevimizi yerine getirip geri dönerken Efkan'ın mezarına kazınmış olan **“Özgürlük savaşçıları ölümsüzdür”** yazısı uzunca bir süre gözümün önünden silinmiyordu. Gençlere veda edip arabamıza bindiğimizde daha kapılarımızı bile kapatmadan Sabahattin hareket etmişti bile... Bense, görevimi yerine getirmiş olmanın huzuru içerisindeydim. Yarın ise Efkan'ın annesini ziyaret etmeyi planlıyordum.

Geceyi Mecdi Çukniya'nın Psırdzxa köyündeki baba evinde geçirdik. Sabah, Mecdi'nin annesi ve ailesine veda ettikten sonra, yolda Şenay Kuadzba ile de buluşup, Efkan'ın annesini görmek için Kargalı Hanbaba'ya, Adıgece ismiyle “Xanxable” köyüne hareket ettik. Kısa bir süre sonra, yine her şeyiyle diğer köylerden farklı olan ve ilk görüşte Abhaz veya Adıge köyü olduğunu belli eden, tertemiz ve düzenli bir köye girdik. Şenay “işte geldik” diyerek bir evin avlusuna yanaştı, Mecdi ise avlu kapısını açarak bizi içeriye davet etti. Bu arada balkonda oturan kadınlardan yaşça daha genç olanı bizleri karşılayarak, dışarıda oturmak için ısrar etmemize rağmen içeri aldı ve daha oturur oturmaz buz gibi birer bardak meyve suyunu da önümüze koyuverdi. Henüz Mecdi tanıştırmadan bile, bize hizmet eden kadının Efkan'ın annesi olduğunu çoktan anlamıştım. Mecdi, geliş nedenimizi anlatıp beni tanıtırken duygularına ne kadar hakim olmak istese de gözyaşlarını tutmakta güçlük çekiyordu. Ben de aynı duygu yoğunluğu içerisindeydim, ama hızla kendimi toparlayıp, “Bizler Efkan'ı öldü kabul etmiyoruz. Çünkü onlar sayesinde zafere ulaşan halkımız şehitlerini hiç bir zaman unutmayacak, böyle bir kahraman yetiştirdiğiniz için size teşekkür ediyorum” diyebilirdim.

Efkan'ın annesi de “Oğlum kendi isteğiyle Abhazya'daki savaşa koştu, çünkü o, kendini bildi bileli Abhazlık ve Adıgelik ile ilgili konularda çok hassastı. Ben onu kaybetmekten dolayı bir anne olarak yandım, kavruldum, ama gururluyum, çünkü o, yap-

ması gerekeni yaptı. Ben de onu unutmayan, anısını yaşatmaya çalışan herkese ve sizlere teşekkür ediyorum. Ayrıca, oğlumun ve silah arkadaşlarının vasiyetini bilmeme rağmen ısrarla naaşının bu tarafa getirilmesini istediğimden dolayı beni yadırgamamanızı da rica ediyorum, çünkü ben anayım ve benim için dünyada her şeyden daha değerli olan evladımın ziyaret edebileceğim kadar yakınımda olmasını istedim. Beni anlayışla karşılayıp, bu isteğimi geri çevirmediğiniz için de hepimize teşekkür ediyorum. İnşallah bundan böyle hep barış içinde oluruz da, analar daha fazla gözyaşı dökmezler.”

Bir annenin sözleri üzerine başka ne eklenebilirdi...

Efkan'ın annesi Melahat hanım, Besleney'lerin Aslanıqua sülalesine mensuptu ve artık 60 yaşına ulaşmış durumdaydı. Eşini de kaybettikten sonra yalnız bırakmamak için 90 yaşındaki annesiyle birlikte yaşamaktaydı. Efkan'ın ağabeyi Hakan ile kızkardeşi Özenç evli olduklarından ayrı oturmaktaydılar.

Türkiye'de bulunduğum süre içerisinde diğer şehitlerimiz gibi, Efkan, ailesi ve arkadaşları hakkında çok şey öğrendim.

Abhazya ve Abhaz toplumunun barış ve huzur içerisinde yaşayacağı aydınlık bir gelecek için toprağa düşenlerden olan Efkan Tsıba, Abhazya'yı o güne dek bir kez bile görmüş değildi. O'nun bahsini sadece büyüklerinden dinlemiş ve anavatanına için için büyük bir sevgi beslemişti.

Tsıba ailesi daha önce de belittığım gibi Cigerda-Ğuada (Soğuksu) köyünde yaşamaktaydılar, ancak Efkan daha ilkokul çağına gelmeden aile Adapazarına yerleşti. İlk, orta ve lise eğitimini burada alan Efkan, eğitimine daha fazla devam etmeyerek askerlik görevini bitirdi. Abhazya'daki savaş da onun askerlik dönüşü günlerine rastlamıştı.

Efkan her konudaki atak kişiliği ile arkadaşları arasında hep en önde olduğu için, köyde olsun, şehirde olsun arkadaşlarına sürekli olarak “Abazaçayı öğrenmeli ve unutmamalıyız” tavsiyesinde bulunmaktaydı. Çünkü annesi Adıge olduğundan ötürü Abazaçası pek iyi sayılmazdı. Efkan, kendi halkının yanısıra dayıları olan Adıgeleri ve diğer kardeş toplumları çok sevmekteydi.

Kafkas oyunlarındaki becerilerini büyük bir maharetle sergiliyor, arkadaşlarını da öğrenmeye zorluyordu. En sık tekrarladığı cümle ise “vatanımızı kaybetmemeliyiz” idi. Elbette tüm bunlar tesadüfi değil, onun ulusuna ve topraklarına olan sevgi ve bağlılığının bir tezahürüydü. 1991 yılında Abhazya Devlet

Üniversitesi'nin davetiyle yüksek eğitim almak için Abhazya'ya giden gruba dahil olamadığına çok üzüldüğünden, artık her yerde ve her ortamda Abhazya'dan bahsediyordu. Arkadaşlarının söylediklerine göre onun Abhazya sevgisi tarifsizdi, bu yüzden duygularını şiirle ifade etmeye başladı.

Okan Kucba'nın söylediğine göre “eğer savaş başladığında Efkan Abhazya'ya gelemeseydi kahrolur ve belkide kalbi daha fazla atmadan dururdu.” Abhazya işgale uğradığında herkes gibi o da Sakarya Kafkas Kültür Derneği'ne koştı. Bir grup arkadaşı ile birlikte daha ilk anda savaşa gitme kararını çoktan vermişti. Ancak gerekli işlemleri yerine getirmek bir hafta kadar zamanlarını alacaktı.

25 ağustos günü Gudauta'ya ayak basan grubun içinde Efkan'da bulunmaktaydı. Grup, ilk dönemler Gudauta'da tutuluyor ve yeterli silah olmadığı için cepheye gönderilmiyordu. Efkan ve birkaç arkadaşı, buna rağmen kendi inisiyatifleriyle Gumista cephesine gittiyseler de silahsız olarak orada bulunmaları mümkün olmadığından geri dönmek zorunda kaldılar. Grup, daha sonra ekim ayında gerçekleşen Gagra saldırısına katıldı. 6 ekim günü Abhaz kuvvetleri, Rusya sınırına kadar olan toprakları işgalcilerden temizlediler. “Bizim Abhazlar için yarısını bitirdiler” diye arkadaşlarıyla sevincini paylaşan Efkan, elde edilen başarının ne denli önemli olduğunun farkındaydı.

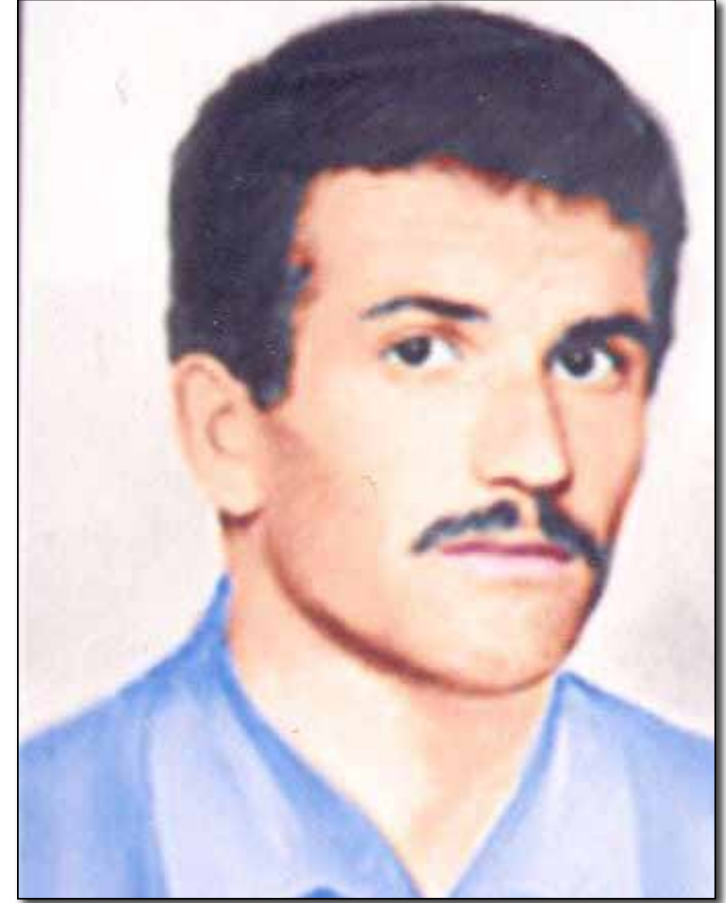
Gagra'nın geri alınmasından sonra kuvvetlerin dinlendirilerek yeniden yapılandırılması için biraz zamana ihtiyaç vardı. Efkan ve Ali bu fırsattan yararlanarak Türkiye'ye gidip gelmek istediler. Çünkü ilk gelişlerinde Efkan, abisi Hakan dışında kimseyle vedalaşma şansı bulamamıştı, bu yüzden yakınlarını görmek istiyordu. Abhazya'ya ikinci kez yola çıktığında ise, artık hepsi onun kararlılığını bildiklerinden engel olmaya kalkmadı-

lar. Dönüşünde, Guma (Şroma) saldırısı için hazırlıklarını sürdüren birliğine katılarak hazırlıklarını sürdürdü. Efkân, her zaman olduğu gibi Guma saldırısında da korkusuzca çarpıştı. Ancak bölge son derece engebeliydi ve kuvvetlerimiz ilerledikçe alan genişlediğinden elde edilen mevzileri korumak daha az kişiye kalıyordu. Ayrıca üç grup halinde ilerleyen kuvvetlerimiz yoğun bir düşman ateşi altındaydı ve çok sayıda yaralı ve şehit bulunmaktaydı. Gün, öğlen sonrası idi ve düşman ateşi durmaksızın devam ediyordu. Bir ara kısa bir sessizlik olunca Efkân daha güvenli bir yer bulmak için harekete geçti, ama arkadaşlarının ifadelerine göre tam o sırada ağaçların dallarını budayacak kadar yoğun bir bombardıman tekrar başladı ve hain bir şarapnel parçası Efkân'ın tam sırtına isabet etti. O anda son derece tehlikeli bir durumda olunmasına rağmen arkadaşları ve hemşirelik görevini yerine getiren Birgül Çuwarz hemen yardıma koşarak Efkânı çatışma bölgesinden çıkartıp hastahaneye yetiştirdilerse de, tüm çabalarına rağmen kendisini kurtarmak mümkün olmadı ve 6 Kasım günü çok sevdiği vatanı için ruhunu teslim etti.

Abhazya yönetimi Efkân'ın vasiyetine rağmen annesinin isteğini kıramadı ve naaşını toprağa verilmek üzere Adapazarı'na gönderdi. Şehidimizin Abhazya bayrağına sarılı tabutu Türkiye'nin bir çok yerinden gelen kalabalık bir topluluğun elleri üzerinde Cigerda-Ğuada köyündeki aile kabristanına ulaştırıldı.

Köyde yapılan törende konuşmacılar, kahramanı şanına layık cümlelerle ebediyete uğurladılar. Çok geçmeden babası Muaffak'da oğlunu yalnız bırakmak istememiş olsa gerek, o da sonsuzluğa yürüdü...

Abhazya Devleti, şahadetinden sonra Efkân'ı "üstün cesaret" madalyası ile onurlandırdı.



***VEDAT KUADZBA***

İnegöl kent merkezinde Tzabal kökenli Abhazların sayıları o kadar çok olmasa da, öteden beri gözle görülür bir ağırlığa sahip olduklarını ve etraflarındaki herkesten büyük saygı ve sevgi gördüklerini her ortamda hissedersiniz. Yeni yetişen gençler de, atalarının elde ettiği bu itibarı yere düşürmeden kendilerinden sonraki kuşaklara ulaştırma çabası içerisindedir. Çünkü Tzaballılar, her zaman Abhazya'nın kalbi oldular ve Abhazya'yı savunma ile Abhazlığı sürdürmede her zaman hep en ön saflarda yer aldılar. Tzaballılar, binlerce yıldan beri Tzabal vadisindeki kalelerde bağımsızlık bayrağını dalgalandırmak uğruna, kahramanlık destanları yazarak Abhazya'nın şanlı tarihine altın harflerle kazınan haklı bir yer edindiler. Sonunda Ruslara yenik düşerek büyük sürgünü yaşayan ve bu gün yaşadıkları topraklarda varlıklarını sürdürmeye çalışan bu kardeşlerimiz, Türkiye diasporası içerisinde de saygın bir yere sahipler.

İnegöl'lü Tzaballılar'ın hemen hemen hepsi biri birilerini tanırlar. Bu yüzden, düğün ve cenaze benzeri acı-tatlı her toplumsal olayda, örf ve adetlerin de bir gereği olarak hep bir aradalar. Bu gün İnegöl'de yaşayan Tzabal kökenli aileler arasında, Abıgba'lar, Agumaa'lar, Karçaa'lar, Kuadzba'lar, Argun'lar, Ağırba'lar, Aphazowaa'lar, Bganba'lar, Cuğipa'lar, Nartiyaa'lar, Cincalaa'lar, Hümatipa'lar, Kapba'lar, Britskil'lar, Tcücba'lar, Bütba'lar, Asamaa'lar, Akayüba'lar, Tataripa'lar, Ahüba'lar, Qurdgialaa'lar, Axba'lar, Aşxaruwaa'lar, Sanuliyaa'lar, Kuarçiyaa'lar ve Macipa'lar gibi çok sayıda aile sayılabilir. Tzabal'ın tarihi yöneticilerinden olan Marşan'lar ise daha çok Eskişehir tarafında yerleşik durumdadır.

İşte bu Tzabal bölgesinden sürülenlerin torunlarından olan Vedat Kuadzba, 19 Temmuz 1967'de İnegöl'de dünyaya geldi. Ben, Vedatın babası Lütfü Kuadzba ile 1993 yılının Şubat ayında Gudauta kentinde tanışmıştım. Kendisi, bu gün İnegöl Abhaz Kültür Derneği'nin başkanlığını yürüten ve aynı zamanda Vedat'ın da dayısı olan Talat Kapba ile birlikte oğlunun mezarını ziyarete gelmişti. Şimdi ise ben kendilerini görmek üzere Türkiye'de bulunmaktaydım. 21 Haziran akşamı İnegölde yaşa-

yan kardeşim Fevzi Abhazou ve Reyhan Çıçüipa ile birlikte şehidimizin baba evine gitmek üzere sözleşmiştik, aslında dernek başkanı Turgut'da bizlerle birlikte olacaktı, ancak acilen işi çıkıp şehir dışına çıkması gerektiğinden Feyzi ve Reyhan bana eşlik ettiler. Turgut Karçaa kendilerine önceden haber verdiğinden dolayı şehidimizin ailesini bizi bekler bulduk. Araba eve yansır yansaşmaz, Vedat'ın kardeşi Nejat, kaşla göz arasında aşağıya inerek bizi karşılamıştı.

Lütfü Kuadzba'yı ilk görüşte tanıdım, o da beni... Güzel bir rastlantı sonucu, Vedat'ın tarih öğretmeni olup Antalya'da görev yapan ablası Neşe'de o akşam evde olduğundan, o da yanımıza gelerek bizleri kucakladı ve sohbetimize katıldı. Neşe, Kabardey bir kardeşimizle evli, aileden sadece Vedatın büyük ağabeyi bizlerle olamadı, çünkü o da evliydi ve ailesinden uzakta yaşıyordu, küçük kardeşi Nejat ise bekar ve baba evinde kalıyor.

Vedat'ın annesinin akıcı Abhazcası beni hayran bıraktı, harika telaffuzu ve adeta şiir okuyormuşçasına ve bir tek yabancı kelime bile kullanmadan kurduğu cümleler, Abhazca bilmeyenlerin dahi ruhunu okşayacak güzellikteydi. O konuştuğumca adeta kanatlandığımı ve göğe yükseldiğimi hissediyordum. Dilini bu kadar güzel kullanan bir annenin kucağında böylesi bir kahramanın yetişmiş olmasına hiç mi hiç şaşırmadım...

Vedat'ın ailesinde anadil, anavatan ve Abhaz ulusu her zaman konuşulan konular olmuş, zaten bu yüzden ailesi ve arkadaşları her zaman aynı çümleyi kumaya devam ediyorlardı. «*Vedat başka türlü davranamazdı! Çünkü o, böyle bir evde doğduğu anda kaderi çoktan yazılmıştı...*»

Lütfü Kuadzba'nın biri kız olan evlatlarının dördü de Güneykestane köyünde dünya'ya geldiler. Ancak köyde daha fazla kalmayarak bir süre sonra ailece İnegöl'e yerleştiler. Lütfü Kuadzba, uzun yıllar şoförlük yapıp emekliye ayrıldıktan sonra artık evlatlarının başında durarak onların iş-güç sahibi olmalarına ve ayakları üzerinde dikilmelerine yardımcı olmaya çabaladı.

Vedat, ilk ve orta öğretimini aldıktan sonra eğitimine daha fazla devam etmeyerek Abisi Sedat ile birlikte lastik yenileme



işinde çalışmaya başladı. Askerlik çağı geldiğinde de hiç zaman kaybetmeden vatani görevini layıkıyla yerine getirip geriye döndü ve yine eski işinde çalışmak üzere soluğu Abisi Sedat'ın yanında aldı. Ancak bu kez küçük kardeşleri Nejat'da kendileriyle birlikteydi. Artık üç kardeş birlikte çalışıyorlar, bu da anneleri Perihan'ı son derece mutlu ediyordu.

Vedat Kuadzba'nın ailesi de diğer Abhazlar gibi Abhazya ile son derece ilgili oldukları için, sürekli anavatanlarından bahsediyor ve büyük bir sevgi duyuyorlardı. Abhazya ile ilk ilişkileri 1977 yılında Abhazya'yı ziyaret eden grupta yer alan Baki Abıgba'nın dönüşünde anlattıklarıyla başladı ve artarak devam etti. Ardından 1990 yılında da Tzabal bölgesinin gençleri bir grup halinde anavatanlarını ziyaret ederek geri dönmüşler ve tüm gençleri bilgilendirerek onların Abhazya sevgilerini perçinlemişlerdi. Ertesi yıl da 76 yaşındaki Yetim Abhazou Abhazya'daki yakınlarını görüp geri döndükten sonra evi yaşlılarının uğrak yeri oluyor, Artık Abhazya İnegölde yaşayan Tzaballıların ilgi odağı haline geliyordu.

Bu yüzden Abhazya'da başlayan savaş, tüm Tzaballılar gibi Kuadzba ailesini de derinden sarstı. 14 ağustos 1992 günü Abhazya'dan gelen sanatçıların konserini izlemeye giden Vedat, savaş haberini burada aldıktan sonra derhal babasıyla oturup durumu değerlendirir ve «*baba ben Abhazya'ya savaşa gitme kararı aldım ne diyorsun?*» diye sorar. Babası, «*şimdilik elimizden gelen yardımı yapmaya gayret edelim, hele biraz bekle, gitmek için acele etme!*» diye endişesini belirtince de «*baba ben gitmeden yapmam, eğer bana birşey olur diye korkuyorsan, kaderimde varsa, orada olacak olan zaten burada da olur, bu yüzden lütfen beni engellemeye çalışma!*» diye ikna etmeye çalışır. Lütfü Kuadzba, bir baba olarak oğluna «*git*» diyemez. Söyleyebildiği, sadece «*acele etme oğlum*» olur. Artık kararını veren Vedat ise babasından son bir istekte bulunur «*bu konuşmadan anneme söz etme baba...*» der. Ancak bir akşam üstü kızkardeşi Neşe, abisinin Abhazya'ya gideceğini duyup da, onu görmek için evden çıkmak isteyince olanlar olur. Kızına bu saatte nereye gittiğini soran anne Peri-

han, sonunda gerçeği öğrenince Neşe'den Vedat'ı hemen kendisine getirmesini ister.

Bir süre sonra Abi-kızkardeş birlikte evdedirler. Vedat annesine «*Ne var anne bir şeye mi üzüldün?*» diye sorduğunda annesi kızgın bir şekilde «*Bizden izinsiz mi savaşa gidiyorsun?*» diye karşılık verir, «*Anneciğim üzülme! izin isteseydim ne olacağını biliyordum. Lütfen üzülme! alınyazım neyse odur, eğer bir şey olacaksa ha savaşta, ha burada, hiç bir şey farketmezki* » diyerek annesini ve kızkardeşini kucaklar ve «*Bağışla anne... Neşe, sen de üzülme!*» diyerek hızla evden ayrılır. Söyleyecek söz bulamayan Perihan, oğlunun ardından sadece «*Allah'a emanet ol oğlum!*» diyebilir.

O gece, evdeki herkes Vedatın Abhazya'ya yola çıktığını öğrenmişti, «*Ülkemiz işgalden kurtulduğunda da geri dönmeyecek ve Abhazya'ya yerleşeceğim*» diyordu daha yolun başındayken...

25 ağustos 1992'de Abhazya'ya ilk ayak basan gönüllüler arasında bulunan Vedat, aynı zamanda ilk silah sahibi olan 7 kişi arasındadır. Gagra'nın alınışında kahramanca savaşır ve Psou nehrine kadar ulaşan birliklerin arasında yer alır. Gagra zaferinden sonra, bu kez de 3-4 kasım tarihindeki Guma (Şroma) saldırılarına katılan öncü grupların içerisindeydi. 19 kasımda ise Abhazya'nın doğu cephesine geçerek, 28 kasımda Oçamçıra'nın köylerinden olan Kuaçara'nın işgalden kurtarıldığı harekate katılır.

Ancak Kuaçara'yı işgalden kurtarıp karargaha geri dönerlerken, gece saat 02 sularında sakışıp kalan düşman birliklerinin tuzağına düşerler, Bahadır Abağba ile Okan Kucba'nın da ağır yaralandıkları bu çatışmada Vedat şehit düşer.

O günleri konuştuğumuz Rıdvan Agırba bize yaşananları şöyle anlatıyor: “Koçara köyünün merkezini geçmiştik, Guada köyüne ait çay bahçelerine varmadan yol kenarında ağaçların çevrelediği bir ev vardı, buraya yaklaştığımızda aniden 10 kişilik bir düşman grubunun yoğun saldırısıyla karşılaştık, hemen cevap verdik ve üçünü cansız yere serdik, ama hava kötü ve müthiş bir yağmur vardı, bundan dolayı da saldırganların kalanı karanlıkta kaçarak izlerini kaybettirdiler. Ancak bu arada bizim grubun en önünde

ve Şamil'in hemen ardında yürümekte olan Vedat aldığı kurşun yarasıyla oracıkta ruhunu teslim ederek şehit olmuştu, Okan ile Bahadır da yaralanmışlardı. Vedat gibi efendilik ve kahramanlık timsal bir kardeşimizin şehadeti hepimizi derinden sarstı. Onların sayesinde elde ettiğimiz zaferi, bugün bizlerle beraber hissettiklerine ve ruhlarının her zaman kardeşleriyle birlikte olduğuna yürekten inanıyorum”.

Arda Argun ise o günleri anlatırken gözleri yaşarıyor: “Şamil ile Osman Şamba önde, arkalarında ise Bahadır, Vedat, Özcan, Muzaffer, Rıdvan ve ben yürümekteydik. Silah seslerini duyunca hemen siper alıp karşılık verdik ve karşı tarafın sesi kesilinceye kadar çatışmaya devam ettik. Ancak ilk anda hedef olan Vedat için ne yazık ki yapabileceğimiz hiç bir şey yoktu. Bir arkadaşı ve bir savaşçı olarak hepimiz için gerçekten büyük bir kayıp oldu”.

Vedat'ın Abhazya bayrağına sarılı naaşı, doğu cephesinden Gudauta'ya nakledilir ve binlerce kişinin katıldığı bir törenle daha önce vasiyet ettiği üzere vatan topraklarına defnedilir. Şehadet haberini alan ailesi de evlatlarının vasiyetini bildiklerinden Abhazya'da defnedilmesine rıza göstermişlerdir. O dönem Abhazya Yüksek Sovyeti Başkanı olan Vladislav Ardzinba Vedat'ın ailesine bir mektup göndererek taziyede bulunur ve Vedat'ın ailesine şöyle seslenir:

***Kuadzba Vedat'ın sevgili ailesi,  
Değerli soydaşlarım!***

*Öncelikle değerli evladımız Vedat'ın şehadeti münasebetiyle içten başsağlığı dileklerimi kabul etmenizi rica ediyorum.*

*Ulusumuz hep birlikte işgalci-saldırgan düşmana karşı mücadeleye bayrağını açınca diyasporamızdan ilk önce gelen gönüllü soydaşlarımız arasında kahraman Vedat Kuadzba'da yer aldı.*

*30 Kasım günü kahramanlık destanlarının yazıldığı başarılı bir operasyondan geri dönerlerken, geride kalan düşman artıklarının pususuna düşerek şehadete kavuşan evladımızın mekanı cennet ol-*

*sun, Abhaz ulusu dünya üzerinde durdukça onun anısının da bizlerle birlikte yaşayacağını bilmenizi isterim.*

*Vedat'ımızın naaşını ailesine göndermeye devletimizin gücü elbette yeterdi. Ancak bizler de sizler gibi savaşçılarımızın “şehadetleri halinde Abhazya'da toprağa verilmeleri” hususundaki vasiyetlerine sadık kalmak istedik.*

*Abhaz toplumunun, elleri üzerinde taşıyarak kalplerine defnettikleri kahraman Vedat'ımızın anısı ebediyen bizlerle olmaya devam edecektir.*

***Abhazya Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti Başkanı  
Vladislav Ardzinba***

Vedat Kuadzba, şehadeti ardından Abhazya Devleti tarafından «Leon» madalyasına layık görüldü.

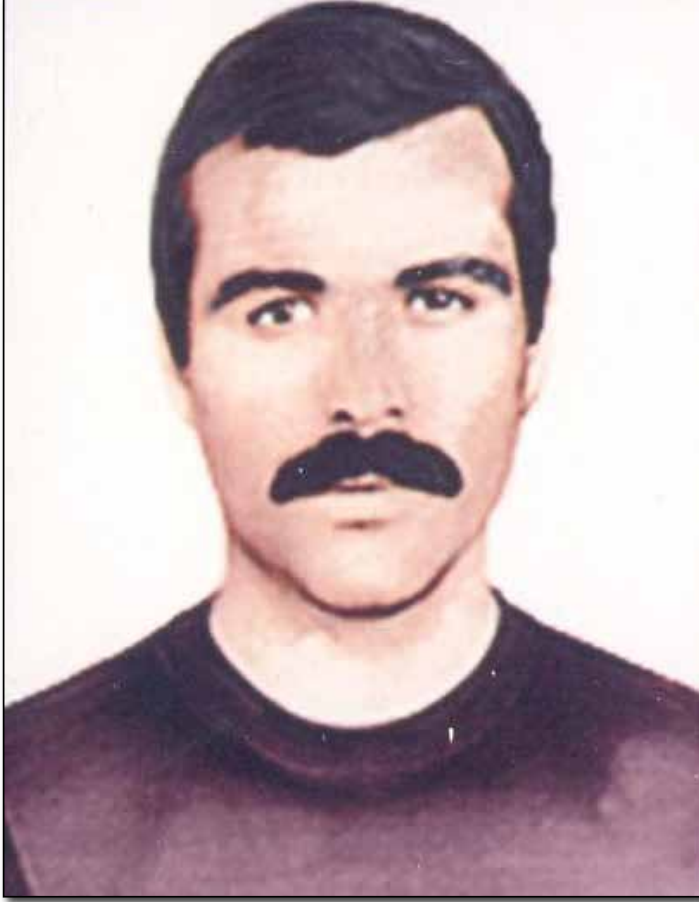
18 şubat 1993 günü Vedat'ın babası, dayısı Talat Kapba ile birlikte Abhazya'ya gelerek oğlunun Gudauta'da bulunan mezarını ziyaret edip toprağına el sürdü. Lütfü Kuadzba, “*Evlatlarımızın canlarını verdikleri Abhazya'mızın bağımsızlığa kavuşacağı günlerin yakın olmasını diliyorum*” demişti, öyle de oldu. Aradan 7 ay geçmeden Vedat'ın arkadaşları babasının duasını gerçekleştirdiler ve vatani düşmandan temizlediler.

Şimdi 2000 yılının haziran ayında kendilerini İnegöl'deki evlerinde ziyaret ettiğimde hep birlikte aynı duyguları yaşıyoruz. Vedat'ın ailesi ve babası derin bir tevazu içerisinde “*Evladımızı unutmduğunuz ve anısını yaşatmaya çalıştığınız için sizlere minnettarız!*” diyorlar.

Asıl biz sizlere minnettarız, ölümsüz kahramanları doğuranlar, yetiştirenler ve vatana feda edenler...

Halkımızın hiçbir zaman unutmadığı bir düstur vardır ki, o da şudur:

***Vatan için can verenler ölümsüzdür!***



***BAHADIR ABAĞBA***

Günlerden cumartesiydi, temmuz sıcağı her zamanki gibi kendisini göstermeye çalışıyordu. İnegöl'ü Abhazların çoğu orman ürünleri ile ilgili işler yaptıklarından yaz günleri daha bir yoğun olurlardı bu yüzden telaşlı koşturmacaları çoktan başlamıştı bile.

Bir gün öncesi İnegöl'ü gençler Eskişehir Kafkas Kültür Derneği başkanı Rauf Wazba'yı arayıp konuştuklarından, şehitlerimiz Bahadır Abağba ve Zafer Argun'la ilgili bilgi toplamak ve ailelerini ziyaret ederek, arkadaşlarıyla da görüşmek üzere Eskişehir'e doğru yola çıkma hazırlıkları yapmaktaydım. Çok geçmeden İnegöl Dernek başkanı Turgut Karçaa ve Eray Axba ile birlikte yola koyulduk.

Saat 18.00 sularında Eskişehir'e vardığımızda dernek başkanı Rauf Wazba'da bizi beklemekteydi.

Dört katlı müstakil bir yapı olan dernek binasının girişinde ev sahiplerimizce sıcak bir şekilde karşılandık, İnegöl ve Eskişehir'liler biri birilerini yakından tanıyorlardı, benimle tanışıp kaynaşmaları da fazla uzun sürmedi. Dernek başkanı Erol Wazba iki yıldan beri bu görevi sürdürüyormuş. İlk andan itibaren eğitimi, deneyimli ve olgun bir kişi izlenimini bırakıyor insanda... 1967 yılında kurulan dernek, Eskişehirde yaşayan Abhaz-Abazin ve Adige'ler başta olmak üzere tüm Kafkasya'lıları çatısı altında topluyor.

Birazdan, dernekte hizmet veren gençlerle de tanışıp hep birlikte ikinci katta bulunan ve misafirlerin ağırlandığı büyük salona geçtik. Daha yerlerimize oturur oturmaz her yerde olduğu gibi burada da buz gibi meyve suları çoktan önümüzeydi. Bizler sohbet ederken, Rauf Wazba'da Bahadır ile Zafer'in ailelerini telefonla arayarak kendilerini ziyarete gideceğimizi söylemekteydi...

Eskişehir derneği son derece sevimli bir şekilde düzenlenmiş, kapıdan adımınızı attığınız andan itibaren kendinizi sınırsız bir yuva ortamında hissediyorsunuz. Bütün dernek binalarında olduğu gibi burada da Abhazya'da şehit olan Türkiyeli kardeşlerimizin fotoğrafları asılıydı. Bu fotoğrafların altında İspanya iç savaşından alınarak bize uyarlanan bir dörtlük dikkatimi çekti;

“Öldüğümde yarın  
Gelip ağlamayın başında mezarımın  
Olmayacağım altında toprağın  
Özgürlük rüzgarıyım ben  
Eseceğim üstünde Kafkasya'nın”...

Dernektekilere veda ettikten sonra, Rauf, ben ve Yaşar Çaçba, araçla kısa bir yolculuktan sonra bir apartmanın kapısında duruverdik. Asansöre binip Abhazya kahramanı Bahadır Abağba'nın ailesinin yaşadığı daireye ulaştığımızda, daha zile bile uzanmadan ev sahibesi kapıyı açarak bizi içeri davet etti. Bahadır'ın babası hasta olduğundan dolayı yatağındaydı, ama hastalığına aldırmadan ayağa kalkıp karşılamak istediye de biz izin vermedik. Geliş nedenimizi bilmesine rağmen içinde kopan fırtınaları ve yaşadığı derin acıyı bir nebze bile olsa bizlere hissettirmeden “Abhazya'dan biriyle konuşmayı meğer ne kadar olmuş, çok sevindirdiniz beni” diye güleç yüzüyle ağırlamaya çalışıyordu bizleri...

65 yaşını aşmış olan Nihat Abağba, yaşadığı acılara ve şu anki hastalığına rağmen hayata sınıksız sarılmış bir durumda, her haliyle karakteristik bir Abhaz yaşlısı görünümündeydi.

Nihat Abağba'nın dedesi Msoust, sürgünü yaşayan ilk kuşaktan. Eskişehir'in Künceğiz köyünde yaşayan Abağba iki aileden biri olan Bahadır'ın babası Nihat, daha sonra Eskişehir merkezine taşındı ve burada Khırıpsaa'ların kızı Nuran ile evlenip, Selfinaz ve Bahadır adında iki evlat sahibi oldu. Ancak Bahadır daha altı yaşında küçük bir çocukken Nuran hayata veda edince, Nihat Abağba yakınlarının da ısrarı ile tekrar evlendi ve evin yeni hanımı, çocuklarını öz anneleri gibi şefkatle büyüttü. Bahadır, ilk ve orta eğitimini Eskişehirde almış ve ilk arkadaşlıklarını da burada edinmişti. Son derece zeki ve çalışkandı, ancak yüksek eğitime devam etmek istemeyip çalışmayı tercih etti. Bu arada dayılarının bulunduğu İnegöl'e ve dayısı İlhan'ın evinin bulunduğu Güneykestane köyüne sık sık ziyarete gittiğinden orada da yeni arkadaşlıklar kurmuştu. Bu yüzden askere alınmaya kadar bir süre de İnegöl'de çalıştı, ama askerlik dönüşü tekrar Eskişehir'e ve baba

oçağına geçti. Beş yaşından itibaren halk oyunları gurubunda bulunduğundan Eskişehir Kafkas Kültür Derneği ile sıkı bağları bulunuyordu. Bu nedenle, daha çocuk yaşlarda milli oyunlarına ve dedelerinin sürüldüğü anavatanına büyük bir ilgi duymaya başlamıştı. İşte bu dönemlerde, gece gündüz bahsini duyduğu Abhazya'ya gidebilmek için çoktan kararını vermişti bile...

1991 yılında arkadaşları hep birlikte Abhazya'ya ziyarete giderlerken, işlemlerini yetiştiremediği için çaresiz geride kaldı. Bu arada ailesinin kendisine evlenme yönündeki ısrarlarını ise, “Ben Abhazya'ya gidip hayatımı orada kuracak ve orada evleneceğim” diye geri çevirmekteydi.

Eskişehir derneğini omuzlayan gençlerin arasında olduğu o dönemlerde, arkadaşları ile birlikte Abhazya'dan gelen sanatçıların vereceği konseri izlemek üzere İnegöl'e gitmeye karar verirler...

14 ağustos 1992 günü, İnegöl'ün en güzel parklarından birinde Abhazya'lı pop sanatçılarının açık hava konseri için çok sayıda insanımız neşe içinde alanda toplanmış durumdaydı. Ancak geceye, Abhazya'ya işgalcilerin saldırdığı haberi bomba gibi düşünce, konsere gelen gençler artık savaşa nasıl gideceklerinin yollarını aramaya koyulmuşlardı. Bahadır, “Abhazya'ya gitmeliyiz arkadaşlar! Vatanımızı korumalıyız, ben hemen yola çıkacağım!” diyerek arkadaşlarının önüne geçince, onlar da bir an bile tereddüt etmediler. Rıdvan Ağırba, Arda Argun, Nejat Argun, Zafer Argun, Vedat Kuadzba, Zülfü Açüzba, Hicabi Ağırba ve diğerleri hemen ilk grupta yerlerini almışlardı bile... Ertesi günü itibarıyla her yerde toplantılar ve mitingler düzenlenmekteydi. Türkiye diasporasından 33 kişilik grup ise vakit yitirmeden yola çıkarak 25 ağustos günü soluğu Abhazya'nın Gudauta şehrinde aldılar. Bahadır evden çıkarken babasına, “Adapazarına gidiyorum” diye veda etmişti. Gerçekten de önce Adapazarı'na gitmişti, ama sonrasında ise artık Abhazya'daydı ve anavatanına gelmiş olmanın dolayısıyla sevincine diyecek yoktu, ancak yine de babasına yalan söylediğine pişman olmuştu...

Eylül ayında, cephedeki savaşçıların aralarına aldıkları yedi kişilik ilk gruba dahil oldu ve belki de hayatında ilk kez gördüğü roketatarı sırf savaşa gidecek olan gruba kabul edilsin diye “*bunu bana verin çok iyi kullanırım*” diyerek eline aldı. Savaşa gidecek olmanın ve bir silahı sahiplenmenin verdiği mutlulukla roketatarın her türlü ayrıntısını da bir çırpıda öğrendi. Bahadır, ekim ayı başında Gagra’nın işgalcilerden geri alınması hareketine katıldığında, bu operasyonda büyük yararlılık ve kahramanlık gösterdi. Arkadaşları o’nun Gagra operasyonundaki cesaretini ve kahramanlığını dilden dile anlatırlarken o, her zamanki gibi tevazudan başını bile kaldıramayacak durumdaydı. Oysa Kolxi-da köyünde düşmanla karşılaşp şiddetli bir çatışmaya girdikten sonra destek vermeye gelen düşman zırhlı aracını daha ilk atışında saf dışı bırakan, ardından da bir otobüs dolusu düşman askerini ikinci bir atışla havaya uçuran kendisiydi.

Grup, Gagra zaferinden sonra Gudauta’ya alınarak yeni operasyonun hazırlıklarını burada tamamladı ve ardından da Şroma hareketine katıldı. Gagra hareketinde Türkiyeden gelenlerden ancak 21 kişi silah sahibi olabilmişti, ancak zaferden sonra elde edilen savaş ganimeti sayesinde kalanlar da silah sahibi olmuşlar ve grup daha da büyümüştü. Bu sırada Abhazya’nın doğu bölgesindeki Tkvarçal kenti ve bir çok dağ köyü işgalcilerin kuşatması altında bulunuyordu. 19 kasım gecesi Bahadır’ın da içinde bulunduğu grup, alınan emir gereğince helikopterle doğu cephesine uçtu ve Tkvarçal’a ulaştı. Saldırı planı uyarınca bölgedeki kuvvetlerle birleşilerek, 28 kasım günü Laşkendar ve Koçara köyleri düşman işgalinden kurtarıldı. Operasyon sonrası ise karragah merkezine geri dönülürken kaçamayıp saklanan düşman artıklarının kurdukları pusu sonucunda Vedat Kuadzba şehit düşerken Bahadır’da aldığı iki kurşunla ağır yaralandı. İlk tedavisi Ğuada köyünde yapılan Bahadır, daha sonra Vedat’ın naaşını getiren helikopterle Gudauta’ya getirilerek buradaki askeri hastahaneye yatırıldı. İki kez ameliyat edilerek dört ay kadar tedavi altında tutulduktan sonra, yaralarının iyileşmesi ve daha iyi is-

tirahat edebilmesi için önce Pitsunda’ya ardından da Türkiye’ye gönderildi. Ancak iki aylık bir süre geçmeden 27 haziran 1993’te tekrar Abhazya’ya yola koyuldu. Nihat Abağba bu kez oğlunun gitmeden yapamayacağını bildiğinden kendisine engel olmaya çalışmadı. Hatta uğurlamaya da geldi, ancak içinde bir türlü anlamlandıramadığı garip bir huzursuzluk vardı. Bir kaç gün sonra Bahadır, Abhazya’ya sağ-sağlim ulaştığını telefonla bildirince biraz huzur bulmuş, ama henüz silahlar susmuş olmadığından bir baba olarak tedirginliği dinmiş değildi. Savaşın tüm şiddetiyle devam ettiği bu dönemde Bahadır’ın grubu da Gagra kentinde hazırlıklarını tamamlamakla meşguldü. Şendoğan Avüanba o günlerle ilgili bir anısını şöyle anlatıyor: “*Oçamçıra bölgesinin Tamş köyüne denizden çıkarma yapılacaktı, bizler de çıkarma yapacak grubun içerisindeydik, Bahadır biraz da yaşça büyük olmamdan dolayı, gruba dahil edilmesi için yardımımı istedi, oysa henüz iyileşmişti ve bu durumda harekate katılması kendisi için son derece tehlikeli sonuçlar doğurabilirdi. Bu yüzden yardımcı olmak bir tarafa engel olmak için elimden geleni yaptım, o da bundan dolayı uzunca bir süre benimle konuşmadı*”.

Bütün bunlar, Bahadır’ın savaşmak için nasıl sabırsızlandığını apaçık gösteriyordu. Gagra ve Gudauta’da onu iyi tanıyan büyükleri ise henüz iyileşmeden her hangi bir harekate katılmaması için nasihat etmekteydiler. Derken, Abhaz Silahlı Kuvvetleri’nin nihai saldırısı başlatıldı. Başkent Sohum’u işgalcilerden geri almak için başlatılan geniş kapsamlı saldırıda öncelikle kenti çevreleyen tepelerin ele geçirilmesi gerekiyordu. Bu yüzden 9 temmuz günü özellikle Şroma (Guma) köyüne büyük bir operasyon düzenlenerek bölge ele geçirildi. Bahadır, 20 eylül günü grubunun en önünde başkentten etrafındaki tepelerden birinde şehre doğru ilerlerken düşmanın hain kurşunları altında kaldı ve uzun süre bulunduğu tehlikeli bölgeden çıkarılamayarak aşırı kan kaybı sonucunda şehit düştü. Alper Bganba o anları; “*Bahadır ve arkadaşlarını geriden takiple ilerliyorduk, bir süre sonra Zurab Acincal yaralı olarak bizi karşıladı ve Bahadır ile iki arkadaşımızın*

yaralı olduklarını söyledi. Bunundukları yere ulaşıp alınmaları ise yoğun çatışmalardan dolayı mümkün değilmiş. Biz bölgeye yaklaştığımızda da yaklaşık 4-5 saat kendilerine ulaşamadık, hatta Valeri Çkok "Türkiyeli kardeşlerimiz vurulmuşsa, biz nasıl alamıyoruz onları o bölgeden" diyerek kahramanca bir şekilde Bahadır'lara yaklaşmaya çalıtıysa da; ne yazık ki o da düşman kurşunlarına hedef olarak hastahaneye kaldırıldı ve sonradan şehit olduğu haberini aldık. Ben her şeye rağmen Bahadır'ın kurtulabileceğine inanmak istiyordum. Ama olmadı, zafere ramak kala kendisini kaybetmiştik. O haliyle savaşa katılmasa hiç kimse onu yadırgayamazdı, belki bizler de ona izin vermemeliydik. Çünkü Bahadır gibi gençler öyle kolay yetişmiyor" diye anlatıyor. Erkan Kutarba ise; "Hatırladığım kadarıyla önce Ersin Çkua, Usame Geçba ve Ömer Açışba yaralandılar. Gürcüler roketatarla saldırıya geçice ben de şarapnel parçalarıyla yaralandım ve o zaman Bahadır'ın da yaralı olduğunu farkettim. Akşama doğru her türlü tehlikeyi göze alarak yardımımıza koşan Valeri Çkok'da yaralanmış olduğundan yanımıza kimse ulaşamıyordu zira bulunduğumuz yer yoğun ateş altındaydı. Zurab Acincal ise yaralı olduğu halde kendisini o bölgeden kurtarmış ve durumumuzu arkadaşlara bildirmişti. Hava karadıktan sonra Bahadır bulunduğu yerden sürünerek daha güvenli bir yere geçmek istedi, ancak bunu farkedene işgalciler tekrar durmaksızın ateş etmeye başladılar ve Bahadır'a tam yedi kurşun daha isabet ettirdiler. Karanlığı yarararak yardımımıza koşan arkadaşlardan önce Bahadır'ı almalarını istedik, ardından bizi de o bölgeden çıkarıp önce Afon'daki hastahaneye götürdüler, daha sonra Ömer'le beni Gagra'ya, Bahadır'ı ise Gudauta'daki hastahaneye naklederek ameliyata aldılar, ancak ne yazık ki zaten aşırı kan kaybına uğrayan Bahadır bu ağır ameliyatı kaldıramamış ve yaşamını yitirmişti. Kahraman bir arkadaşımızı ve gerçekten çok sevdiğimiz bir kardeşimizi zamansızca kaybetmiştik..." diye hatırlıyor Bahadır'ın son anlarını...

"Abhazya Kahramanı" madalyası sahibi olan Bahadır Abağba vasiyeti gereğince arkadaşları ve çok sevdiği halkının omuzlarında Gudauta'da toprağa verildi. Aynı anlarda Eskişehir derneğinden bir grup, acı haberi vermek üzere Nihat Abağba'nın evine

gitmişler, ama kendisini bulamamışlardı. Halbuki o da aynı anlarda "Oğlumdan ve Abhazya'dan bir haber alabilir miyim?" diye derneğe gitmekteymiş. Bu Nihat'dan beklenmeyen bir davranıştı, öyle derneğe uğrayarak haber sormaya utanırdı. Ancak bu kez hisleri onu bu şekilde yönlendirmişti. Derneğe gelip, şehadet haberini aldığı anda ise durumu büyük bir metanetle karşılayıp, kahraman oğluna yaraşır bir vekarla davrandı. Oğlunun şehadetinden 40 gün sonra ise kabrine elini sürmek için Abhazya'ya yola çıktı, ancak Trabzon'a geldiklerinde hastalanarak bir hafta burada kalmak zorunluluğu doğdu, ardından da deniz bozmuş, bir türlü yola çıkmak mümkün olmamıştı. En sonunda uçakla Soçi'ye ulaştı ve oradan da Gudauta'ya geldi. Gudauta'da yayınlanan Bzıp gazetesinin redaktörü Lavrenti Gubaz'ın eşi Bağıpha idi, hemen Nihat'ı alıp evlerine götürdüler ve burada kaldığı 18 gün boyunca kendi evindeymiş gibi rahat ettirdiler. Nihat Abağba Abhazya'da bulunduğu süre içerisinde her gün oğlunun mezarını ziyaret ederek toprağına yüz sürdü ve hasret giderdi. Geri dönüp Türkiye'ye giderken de en büyük dileği tekrar gelip oğlunun kabrini ziyaret etmekte...

Bahadır ve arkadaşları sayesinde bağımsızlığına kavuşan halkımız, onların aziz hatıralarını sonsuza kadar yaşatacak.

Özgürlük için can verenler ölümsüzdür!...



**ZAFER ARGUN**

Abhazya'nın Tzabal bölgesinden sürgüne maruz kalan Abhazların yerleşik olduğu İnegöl'e bağlı köylerden biri Mezit... Abhazya'nın Dal-Tzabal bölesini iyi bilenler Türkiye'nin bu yöresiyle karşılaştırdıklarında her anlamda ne kadar çok benzeştiğini de hayretle müşahade ederler. Tzaballılar, dedelerinin bu topraklara ilk ayak bastıklarında uzunca bir süre geride bıraktıkları köylerine benzeyen yerleşim yerleri aradıklarını ve en sonunda burada karar kıldıklarını anlatıyorlar. Önceleri 250 haneyi bulan mezit köyünde bu gün sadece 45 evin bacası tütmeye devam ediyor.

Tzabal'lı Argun'ların yoğun olarak yaşadığı Mezit köyünde, Abıgba'lar, Agırba'lar, Tsıtsba'lar, Taldiyaa'lar, Karçaa'lar, Amıçba'lar, Axaa'lar, Agumba'lar, Sanguliya'lar, Britskiılaa'lar, Bütba'lar, Mkheliyaa'lar, Gıygaa'lar ve Capraa'lar da bulunuyor.

Mezit'li Fazlı Argun, 30 yıl kadar önce köyden göç ederek Eskişehir'e yerleşip, burada çalışmaya başladıktan bir süre sonra Qardanıpha Ruhiye ile hayatını birleştirerek evliliğe adımını attı ve 1968 yılında ailenin ilk erkek çocuğu Zafer dünya'ya geldi. Ardından da Erhan ve Ersin ismi verilen kardeşleri yaşama merhaba dediler.

Tzaballıların büyük kısmı gibi Fazlı Arun'da aile tarihine karşı son derece ilgi duyuyor. Dedesi Pışqan, 1867 yılında sürgün yollarına düşerek Türkiye'ye gelmiş. Pışqan'ın babası Yakup ise Abhazya'da kalmış ama bu güne kadar kendisi ile ilgili herhangi bir bilgi edinememişler.

Fazlı, bugün 70 yaşında olmasına rağmen son derece sağlıklı bir durumda. Eşi Ruhiye ise 62 yaşında, giyimi kuşamı, oturması kalması ile tam bir Abhaz kadını. Her haliyle Abhazya'daki yaşatlarından ayırt etmek mümkün değil. Ziyaretimiz esnasında giydiği ipek yazmadan tutun, çorabına kadar tüm giysileri siyah renkteydi. Bu şekilde oğlunun yasını devam ettiriyordu içten içe...

Eskiden beri Abhaz ailesinde erkek çocuğun dünya'ya gelmesi tam bir bayramdır, çünkü vatanın ve milletin korunması ve soyun devam ettirilmesi için erkek çocuk çok önemlidir. Konumu itibarıyla bitmez tükenmez saldırılara maruz kalan Abhazya'da bir savaş bitmeden diğerinin başlaması erkek çocuklara bağım-

lılığı adeta zorunlu kılmaktaydı. İşte bu yüzden 1968 yılında da Fazlı Arun'un evinde "Zafer" adı verilen erkek evladın doğumu tam bir bayram havasında karşılandı.

Zafer, çocukluk günlerinden itibaren Mezit köyünü çok sevdi ve yaz günlerini hep orada geçirdi. Önce liseyi, ardından da askerlik görevini bitirip çalışma hayalleri kurarken, 14 ağustos 1992 günü Abhazya'nın Gürcistan tarafından saldırıya uğradığı haberi diasporadaki tüm kardeşlerimiz gibi Zafer Argun'un evine de bomba gibi düşüverdi. Zafer o gün İnegöl'de, kardeşi Erhan askerde, diğer kardeşi Ersin ise okulda bulunuyorlardı. Zafer, zaten eskiden beri hep "Abhazya, Abhazya!" diye çırpınıp durduğundan çoktan yola çıkmaya hazırdı. 1991 yılında üniversite eğitimi için Abhazya'ya giden ilk gruba katılmak istediğinde belgelerini yetiştiremediğinden gidememiş ve çok üzülmüştü. Ancak bu kez, eğitim almaya veya vatanı gezip görmeye değil, savunmaya gitmesi gerekiyordu. Hiç vakit geçirmeden, yola çıkan 33 kişilik ilk grubun içerisinde yer aldı ve 25 ağustos günü Abhazya'nın Gudauta kentine ayak bastı.

Anne ve babası, evlatlarının savaşa gittiğini öğrendiklerinde artık yapacak bir şeyleri kalmamıştı. "Kaderinde ne varsa o olur, bizim elimizden ne gelir ki?" diye kestirip attı Fazlı Argun. Artık eşi ile birlikte biri birilerine belli etmeden evlatlarını ve diğer savaşçıları koruması için Allah'a yakarıyorlardı. Günler hep bu tedirginlik içerisinde geçip gidiyor, duaları ise şimdilik oğullarını koruyordu...

İlk zamanlar Türkiye'den gelen gençleri Abhazya'daki kardeşleri gözlemlerinden bile sakınıyor onları cepheye götürmekten kaçınıyorlardı. Zaten herkese yetecek miktarda silah da bulunmuyordu. Derken, ünlü Çeçen komutan Şamil Basayev Türkiye'den gelen gençleri grubuna kabul edebileceğini söyledi, ancak o da davetini sadece silah verebileceği 7 kişi ile sınırladığından, Zafer bu ilk gruba dahil olamadı. Buna rağmen ne yapıp edip Şamil'in komutasında Guma (Şroma) bölgesindeki operasyonlara katıldı. O dönemde yapılan saldırılar başarılı olamadıysa da katılan savaşçılar büyük tecrübe elde etmişlerdi.

15-16 Mart 1993 tarihinde ise, başkenti işgalden kurtarmaya yönelik düzenlenen büyük çaplı operasyona katıldı Zafer... Kuvvetlerimiz bu saldırıda önemli başarılar elde ederek şehrin giriş mahallelerini ele geçirebilecek duruma geldiyse de asker sayımızın yeterli olmaması nedeniyle geri çekilmek zorunda kalınmış ve bu safhada ciddi kayıplar verilmişti. Bu operasyonda zafere ramak kalmasına rağmen bu sevinci yaşayamayan Zafer Argun, ne yazık ki aradan fazla bir süre geçmeden 5 Mayıs 1993 günü toprağa düştü ve arkadaşları ile birlikte imzaladıkları vasiyet gereğince Gudauta'daki şehitlikte toprağa verildi.

Zafer Argun şehit olduktan sonra kendisine Abhazya yönetiminde "üstün cesaret" madalyası verildi.

Zafer, Abhazya'ya gelirken ailesine haber vermeden yola çıkmış olduğundan Eskişehir'deki Ersin Çkua'ya telefon edip durumu kendilerine bildirmesini rica etmişti. Bu yüzden Abhazya'ya gelişinin üzerinden iki ay geçtikten sonra Türkiye'ye gelerek ailesi ve yakınlarıyla görüşüp tekrar Abhazya'ya geri dönmüştü. "Zafer, Abhazya'ya yola çıktığında bana telefon edip ailesini haberdar etmemi istemişti, bir süre sonra babası derneğe geldi ve ben de durumu kendisine anlattım, Fazlı abi anlattıklarımı metanetle dinledikten sonra 'eğer öyle düşünmüşse biz ne yapabiliriz ki. Vatanımı korumam gerekiyor diye yola çıktıysa Allah'da onu ve arkadaşlarını korusun!' diyerek dernekten ayrıldı.

Zafer; şehit oluncaya dek hemen hemen tüm saldırılara katıldı. Örnek bir delikanlıydı, her zaman en önde olmaya gayret eden bir yapısı vardı. Bu günlere ulaşamamış olması çok üzücü." diye duygularını ifade eden Ersin Çkua'nın yanısıra yakın arkadaşı Ağırba Rıdvan ise: "Yaşça küçüğüm olmasına rağmen en güvendiğim dostlarımdan biriydi, Gagra'nın kurtarılmasında birlikte savaştık, hiçbir zaman geri durmadı, hep kahramanca davrandı. Onu bu kadar genç yaşta kaybetmek bizler için çok üzücü oldu" diyor, bizlerle birlikte o günleri hatırlarken.

Zafer Argun'un yaşam çizgisi çok erken noktalandı, ancak arkadaşları onun rüyalarını gerçekleştirdiler ve zafere ulaştılar. Bu gün Abhazya bu zafer sayesinde diğer devletler arasında onurlu



bir şekilde yerini almaya devam ediyor ve her geçen gün ileriye doğru daha sağlam adımlar atıyor.

Fazlı Argun ve eşi evlatlarını kaybetmenin acısını aradan yılar geçtikten sonra bile ilk günkü tazeliğiyle hissetmeyi sürdürmelerine rağmen diğer evlatlarını da en güzel şekilde yetiştirmeye gayret ediyorlar.

*“Abhazy, Abhazy! diye çırpınırken sonunda Abhazy’ya gitmek nasip olmuştu oğluma, ama gezmek, görmek için değil savaşmak için... Hem de giden ilk grupla... Aradan iki ay geçmişti ki hiç hesapta yokken çıkageldi. 15 gün hasret giderdik. – Sizleri görmeye geldim, dediğinde zaten tekrar Abhazy’ya geri döneceğini anlamıştım.– Biraz daha kalamaz mısın? diye sorduğumda, – Baba kusuruma bakma, ama gitmeden duramam, hiç bir şey yapamayacaksam bile bir yaralıya su verir, bir şehidin üzerini örterim. Yarın öleceğimi bilsem bile bu akşam yola çıkmak zorundayım, çünkü arkadaşlarımı orada bırakıp geldim! diye cevap verince, ben de – Madem öyle git! demek zorunda kaldım. Ancak yola çıkacağı sırada biri birimizin peşinde koştururken hep geçtik ve maalesef doğru düzgün görüşemedik. İşte bu durum hala içimde kanayan bir sızı olarak kaldı”.* Fazlı Argun bütün bunları anlatırken sıkılı yumrukları ile dizlerine vurmaktaydı. Acılı bir babanın, belli etmemeye çalışsa bile içinde ne fırtınalar koptuğunu çok iyi anlayabiliyordum.

Annesi Ruhiye Qardanıpha ise: *“Her anne gibi, gitmeseydi, gittiye de bari ölmeseydi diyorum. Ama artık zamanı geri döndürmek mümkün değil. Allah bundan sonra Apsuwa’lara zeval vermesin, milletimiz barış ve huzur içinde olsun ki, evlatlarımız boş yere can vermedi ve umutları gerçekleşti diye içimiz rahat etsin!”* derken gözyaşları tespih taneleri gibi boncuk boncuk yanaklarından süzülüyor ve başka bir kelime daha ağzından çıkaramıyordu...

Abhazlarda büyüklerin yanında küçükler saygı gereği konuşmazlar. Bu yüzden kardeşleri ile daha sonra yalnızken konuştum.

Eray: *“Abim savaş başlamadan çok önceleri de Abhazy’ya gitmek için çırpınıyor, ama bir türlü fırsat bulamıyordu. Savaş baş-*

*layınca ise artık onu hiç bir güç burada tutamazdı, zira ülkesini ve milletini çok ama çok seviyordu. Bizler de en kısa zamanda oralara gelip abimizin hayallerini gerçekleştirmek istiyoruz”.* Derken, küçük kardeş Ersin ise: *“Abim kendisine yakışanı yaptı. Elbetteki biz Abhazlar nerede olursak olalım, gerektiğinde vatanımızı savunmakla yükümlüyük!”* diye abisiyle nasıl gurur duyduğunu ve hatta gerekirse aynı yolu tereddüt etmeden izleyebileceğini hissettiriyor bize...



**HANEFİ YEGOJ**

2000 yılının bunaltıcı bir yaz günü İnegölde Yaşayan kardeşim Feyzi Aphazou ile birlikte Bursa'ya doğru hareket ettik, sabah erkenden kalkmamıza rağmen sıcak kendisini olanca gücüyle hissettirmekteydi.

Birkaç gün önce Feyzi ile birlikte İnegöl dernek başkanımız Turgut Karçaa'yı ziyarete gitmiş, o da benim geliş nedenimi bildiğinden Kayseri derneğini arayarak gerekli görüşmeleri yapmış ve sonunda şehidimiz Hanefi'nin ağabeyi Musa'nın Bandırma'da çalışmakta olduğunu öğrenerek telefonuna da ulaşmıştı.

Turgut, daha sonra Musa'yı da telefonla arayarak geliş nedenimi ve kendisini görme isteğimi iletince Musa, kardeşinin unutulmamış olmasından dolayı teşekkür ederek en kısa zamanda kendisinin ziyaretime geleceğini söyleyince, bu durumda Bursa'da buluşmamızın daha uygun olacağını kararlaştırıp kaşla göz arasında en önemli problemimi çözmüşlerdi. Çünkü Musa'yı bulamamam halinde Kayseri'ye gitmem gerekiyordu. Elbette Kayseri'ye kadar gitmekten kaçınmazdım ama aradığım kişinin bu kadar yakınımda olması beni ziyadesiyle mutlu etmişti.

Ben Musa'yı daha önce geldiği Abhazy'a da tanımıştım. Yetim kardeşini babasının yokluğunu hissettirmeden yetiştiren Musa, Hanefinin şehadetinden sonra kardeşinin can verdiği toprakları gözleriyle görmek istemiş, öncelikle onun mezarını ziyaret ettikten sonra elinden geldiğince Abhazy'a'nın her yerini dolaşarak arkadaşlarıyla da görüşmüştü.

İnegöl ile Bursa arası yaklaşık 45 kilometre kadardı. Sabırsızlandığımı hisseden Feyzi, rahatlıkla yetişeceğimizi ve endişe etmememi söyleyerek beni rahatlatmaya çalıştı. Yol boyunca aralıksız çalan cep telefonu ile bir yandan işlerini de takip ediyordu Feyzi. Ne yaparsın pazar ekonomisi, yolda giderken bile işini kovalamak zorunda bırakıyor insanı...

Çok sürmeden Bursa'ya geldik, hemen Ümmet Aphazou'un işyerine giderek kendisini de arabamıza alıp şehir dışındaki otobüs terminaline doğru hareket ettik. Terminale varıp telefonla kendisini aradığımızda Musa'nın da gelmiş olduğunu gördük ve kucaklaşıp hal hatır sorduktan sonra hep birlikte yeniden Bursa

merkezine doğru hareket ettik. Musa, yol boyunca hem kardeşinin hem de diğer şehitlerin Abhazya'da unutulmamış olmalarından dolayı teşekkür edip duruyordu. Oysa teşekkür etmesi gereken bizdik. Bizleri Pınarbaşı'da ağırlamak istediğini ancak kendisinin Bandırma'da çalışıyor olmasından dolayı ve benim de programımı kolaylaştırmak için bu şekilde bir araya gelmek durumunda kaldıklarını anlatmaya çabalıyordu.

Bu şekilde konuşarak kent merkezine ulaştığımızda ev sahipliğimizi üstlenen Ümmet, bizleri bir restorana davet etti. Burada misafirimiz Musa idi ve öyle de olması gerekiyordu. Benim uzaktan gelmiş olmam bu durumu değiştiremezdi. Musa'nın bu şekilde onore edilmesi apsuvalığımızın da bir gereği idi ve Ümmet'in bu konuda böylesi hassas davranması beni çok mutlu etmişti.

Sofra boyunca ve sonrasında Feyzi ve Ümmet sırayla tercümanlığımı yaptılar. Musa ile uzun uzun konuşmuş, mümkün olduğunca Hanefi'yi etraflıca tanımaya çalışmıştım. Ama zaman su gibi akıp gitmiş ve Musa'nın geriye dönme vakti gelmişti, kendi kader çizgilerini Abhazya'nın kaderine bağlayan bu Kabardey ailenin Abhazya sevgilerini, onların kardeşçe duygularını anlatmaya gücümün yetip yetmeyeceğini düşünüyordum kendisiyle vedalaşırken...

Kayseri'nin Pınarbaşına ilçesine bağlı Yukarıkaragöz, XIX. Yüzyılda Kuzey Kafkasya'dan sürgün edilenlerce kurulmuş şirin bir Kabardey köyü... Köy, tamamen Kabardeylerden oluştuğu için, örf-adet, dil ve kültür gibi her türlü güzelliklerini günümüze kadar koruyarak getirebildi.

Köye ilk yerleşenlerin arasında şehidimiz Hanefi'nin babası Cevat'ın dedesi de bulunuyordu. Cevat Yegoj (Arslan) ve eşi Lale 6 evlat yetiştirdiler, bunların ikisi kız, (Ruhan ve Fatma) dördü ise erkekti. (Ali, Musa, Ahmet ve Hanefi). Cevat, çok erken yaşlarda yaşama veda edince evlatlarının yükü tamamen eşinin omuzlarına kalmıştı, o zamanlar en küçük çocuk olan Hanefi ise henüz beş yaşında bulunmaktaydı. Ailede küçük çocuklar her zaman el üstünde tutulurlar, Hanefi'de tüm kardeşlerin üzerine titrediği

bir çocukluk geçirerek büyüdü. 1963 yılında doğan Hanefi, 8 yıllık temel eğitimden sonra askerlik görevini tamamladı. Askerlik dönüşü Pınarbaşı'nda yaşamakta olan ağabeyi Musa'nın yanına yerleşen Hanefi, burada bir pastahanede çalışmaya başladı.

Kayseri vilayeti sınırları içerisinde, özellikle de Pınarbaşı'nda çok sayıda Adıge ve Abaza yaşamakta olup, az sayıda da kafkasyalı diğer halklardan insanlara da rastlayabilirsiniz.

14 ağustos 1992 tarihinde Abhazya'da savaş başlayınca Abhaz-Adıge diasporasının bulunduğu her coğrafya gibi Kayseri'deki soydaşlarımız da seslerini yükselttiler. Abhazya'daki savaşın son bulması ve isgalcilerin derhal Abhazya topraklarını terketmeleri için Türkiye'nin dört bir yanında gösteriler ve mitingler düzenlenmeye başlandı. Dernek başkanı Mehmet Şıklaroğlu'nun başkanlığında sürekli olarak gerçekleştirilen toplantılarla insanlarımızı Abhazya'daki durumla ilgili bilgilendirilmeye çalışılıyordu. Ancak gençler, bu savaşın çabuk bitmeyeceğini düşündüklerinden çoktan gizlice Abhazya'ya gidişin yollarını aramaya koyulmuşlardı. Tüm Kafkas toplumları gibi Kabardeylerde de vatan ve millet sevgisi en üst seviyede olduğundan Hanefi'de; *"Abhaz kardeşlerimiz zor durumdayken bize yakışan yardımlarına koşmaktır"* diyen gençlere katılarak iki arkadaşı ile birlikte 1993 yılının mayıs ayında Abhazya'ya geldi. Hanefi Abhazya'ya yola çıkacağı zaman önce annesine söyleyemedi, ama üzerinde çok emeği bulunan ağabeyi Musa'dan ise gidişini gizleyemedi. İki kardeş, erkek erkeğe durumu konuştular. *"Abhazya'da savaşın içinde bulunanların Anne, baba ve kardeşlerimizden ne farkları var? Onlar o durumdayken ben burada geceleri uyuyamıyorum, böyle kahrolacağıma bari aralarında bulunayım"* diyordu Hanefi. Musa her ne kadar kardeşine hak verse de, "git" diyemedi, ayrıca durumu annelerinden gizlemeyi de doğru bulmadı. Uygun bir zamanında Hanefi'nin kararını annelerine de anlattılar, annesi her ne kadar üzülse de Hanefi çıktığı yoldan geri dönmedi. Savaşamazsam bile en azından yanlarında olurum diye düşünüyordu o zamanlar...

Türkiye'den gelen başkalarının da bulunduğu Pitsunda'nın Ldzaa köyüne yerleşen Hanefi, kendisine verilen evde yaşamaya

başladı. Hanefi kısa sürede etrafındaki herkes tarafından candan sevildi. İşte onların Hanefi ile ilgili sözleri:

İmdat Aguas: *“Hanefi Abhazya’da savaş sürerken nasıl bir yararım dokunur diye düşünüp yerleşmeye gelenlendendi. Ama son saldırıda herkes gibi o da silahı kapıp ülke savunmasına koştu”*

Ersin Çkuaa: *“Ben Hanefiyi Abhazya’da tanıdım, onda herkes gibi büyük bir Abhazya sevgisi vardı, bir gün Gudauta’da karşılaştık kendisi bana savaşan gruplardan birine katılmayı istediğini söylediğinde açıkçası ben istemedim, çünkü o yerleşmeye gelenlendendi ve henüz savaş tecrübesi yoktu. Buna rağmen Şroma saldırısına giderken gözüm kendisine ilişkince onun da bir gruba dahil olduğunu anladım ve bir daha karşılaşmadan şehit olduğu haberini aldım. Onu hiç bir zaman unutmayacağım”* Şendoğan Ajüanba: *“Hanefiyle Sohum’u çevreleyen tepelerin alınması için yapılan saldırı esnasında Kaman köyünde tanıştık. Kısa bir süre sonra ise Sohum girişindeki tepelerden birinde düşman uçaklarının hava saldırısına uğradık. Hanefi bu saldırıda şehit olarak hepimizi derin bir üzüntüye boğdu”*

Okan Kucba: *“Sohum’u ele geçirmek için düzenlenen saldırı sırasında Yaştxua köyünde gördüm Hanefi’yi. Nereden geldiğini sorduğumda Ldzaa köyünü kastederek, gururla ‘Köyümden geldim!’ cevabını verdi. Hava saldırısı başladığında hepimiz sığınacak bir yer aramaya koştuk ama o, buna fırsat bile bulamadan şehit oldu, tanıdıktan bir saat kadar sonra kaybetmişim bu güzel insanı!”*

Evet, Hanefi 22 Eylül 1993 günü saldırıların en yoğun olduğu tepelerde Abhazya’nın kurtuluşu için canını verecekti. Hanefi’nin şehadeti ailesi ve arkadaşlarını derin bir üzüntüye boğdu. Ama ailesi başta olmak üzere herkes, onun ne uğruna canını verdiğini gayet iyi biliyorlardı, kısa bir süre sonra elde edilen zafer üzerine ağabeyi Musa’nın Abhazya’ya telefon edip gözyaşları içerisinde Hanefi’nin arkadaşlarını kutlaması da işte bu yüzdendi. Musa ile Bursa’da karşılaştığımda bana söylediği *“Kardeşim Abhazya’nın bağımsızlığı için şehit oldu. Elbette hepimizin yürekleri dağıldı, ama o, kardeşleri için canını hiçe saydı. Bu yüzden bizim için hep ölümsüz kalacak!”* şeklindeki sözleri bu günde kulaklarımda çın-

lamaya devam ediyor. 1994-1995 yıllarında Abhazya’ya gelen Musa, kardeşinin mezarı başta olmak üzere her yeri gördü ve bir süre de burada kaldı. Artık o da kardeşi gibi Abhazya’yı vatanı olartak kabul edenlerden...

İşte böyle bir ailede doğup büyüdü Hanefi, tertemiz ruhlu, kardeşleri için canını verecek kadar sevgisinde samimi ve açık yürekli...

Hanefi Yegoj, şehit olup bedenlen aramızdan ayrıldı ise de, bizler anısını sonsuza kadar yaşatmaya kararlıyız.

Hanefi Yegoj şehadetinden sonra Abhazya devleti tarafından “üstün cesaret” madalyasına layık görüldü.



## ***FARİD ARÜYTAA***

Farid ArüytAA kendini bildi bileli atalarının tarihine büyük bir ilgi duyardı. Çok iyi bildiği bu tarihin acı sayfalarında yer alan, halkının çektiği sürgün acılarının, yoklukların ve yok oluşların nedenini ise bir türlü çözemiyordu. Bunca belayı hakedecek derecede, nasıl bir günah işlemiş olabilirdi halkı? Hangi neden onları dünya'nın bu cennet köşesinden ayırmış olabilirdi?...

XIX. Yüzyılda Abhazya'dan Türkiye'ye sürülen ArüytAA'ların arasında büyük dedesi Berslan'ın da bulunduğunu, ancak dedesi Osman'ın, sürgün geldikleri topraklardan ikinci kez sürgüne maruz kalarak bugünkü Suriye topraklarına gönderildiğini ve Golan tepelerinde Süleymaniye (Cetkeryıhabla- ArüytAA'lara Cetker'de denmektedir) köyünü kurduklarını, Osman'ın burada Abdurrahman, Abdulhabi ve Farid'in de babası olan Abdulvahab adında üç evlat sahibi olduğunu çok iyi bilmekteydi. Farid'in tek sıkıntısı, tarihi vatanını bir kez bile görememiş olmasıydı. Ama bu hasretinin de en kısa sürede sona ereceğine inanıyordu. İlk öğretimi köyünde alan Farid, daha sonra El-Kuneytra'ya geçerek orada orta öğretimine bir süre devam etti ve kalanını daha sonra Başkent Şam'da tamamladı. 1952 doğumlu olan Farid, delikanlılık çağına geldiği 1967 yılında köyünün bulunduğu Golan tepeleri İsrail tarafından işgale uğrayınca, ailesi ile birlikte diğer Abhazlar gibi üçüncü kez topraklarından ayrılma felaketini yaşayarak Şam kentine yerleşip, burada kendilerine yeni bir yaşam kurma çabasına girmişlerdi. Bu arada Farid'in akıllı fikri ise hep Abhazya'dadı. Ancak bu düşü gerçekleşemeyince üniversiteye girerek jeoloji eğitimi almak ister ve kısa bir süre sonra ise Şam üniversitesinden ayrılarak Romanya'ya geçip aynı eğitimi burada sürdürür. Genç bir jeolog olarak Suriye'ye döndüğünün hemen ertesinde ise Askere alınır ve Lübnan'daki savaşa katılır. Askerlik görevi bittikten sonra da hiç ara vermeden büyük bir inşaat firmasında kardeşleri Emad ve Riyad ile birlikte çalışmaya başlar.

1989 yılında umulmadık bir gelişme olur ve Farid'in çalıştığı firma Abhazya'nın Oçamçıra bölgesindeki bir otelin inşaatını alır ve Farid, kardeşleriyle birlikte kendisini Abhazya'da bulur. Artık rüyaları gerçek olmuştur ve büyük sevinç içindedir.

Farid, cana yakınlığı, dürüstlüğü ve samimiyeti ile etrafındaki arkadaş halkasını her geçen gün hızla genişletir. Bir süre sonra firma faaliyetlerini sona erdirerek çalışanlarını geri çektiğinde ise Farid ve kardeşleri geri dönmeyerek Abhazya'da kalmayı tercih ederler ve Oçamçıra'dan Sohum'a geçerek burada yaşamlarını sürdürmeye başlarlar. Bir ara bazı nedenlerden dolayı kardeşleri geçici olarak Suriye'ye geri dönmek zorunda kalırlarsa da Riyad, en kısa sürede problemlerini hallederek Abhazya'ya abisinin yanına dönünce yine birlikte çalışmaya devam ederler.

Farid ve kardeşi, Gürcistan'ın Abhazya'ya saldırısını Gudauta'nın Drüş köyünde haber aldıklarında derhal silahlanıp ülke savunmasına koşarak efsanevi komutan İbrahim Yağan'ın grubuna katılıp, Gagra'nın işgalcilerden kurtarılmasında ve Guma (Şroma) hareketinde görev alırlar. Ancak Kaman bölgesindeki çatışmalarda grup ağır darbe alıp oluşan kargaşada dil de bilmediği için sağlıklı iletişim kuramayan Farid düşmana esir düşer. Önce Sohum'a Ardından da Tiflis'e götürülen Farid, büyük bir işkence altında tutulur. (işkence notları bu gün Remzi Arüytaa tarafından korunmaktadır) Kendisine elektrik verilir ve kurguları kırılır. Bu arada Rus televizyon kanallarından birinde esir düşme olayı haber olunca Suriye'deki ailesi de bilgi sahibi olmuştur. 15 gün esir tutulan Farid, Cumhurbaşkanı Vladislav Ardınba'nın talimatı ile 18 esir gürcü askeri karşılığında geri alınır ve tedavi için Nalçik kentine gönderilir. Hastahanedeki kalamaya daha fazla dayanamayan Farid, Abhazya'ya dönüp karargahta görev yapmaya başlar. Ancak burada da duramaz ve Zaur Çiçba ile birlikte Kabardey gubuna katılır, ardından da helikopterle asker sıkıntısı çekilen kuşatma altındaki doğu cephesine geçer.

1993 yılı başlarında işgalciler Atara köyünü yoğun bir saldırı altına alınca, Farid'in grubu da buraya yardıma koşar. 16 mart günü Atara köyünün Naa bölgesinde düşman saldırısını geri püskürtmek için girilen çatışmada, Farid roketatırıyla düşmana adeta göz açtırmaz, ama bu nedenle düşman ateşi onun bulunduğu bölgeye yoğunlaşır ve bir şarapnel parçasıyla ölümcül

olarak yaralanır. Arkadaşları tarafından hemen Tkuarçal hastahanesine ulaştırılan Farid, doktorların tüm çabalarına rağmen 19 mart günü saat 22.40'ta hayata gözlerini yumar ve Tkuarçal kentindeki kardeşlik şehitliğinde toprağa verilir.

Farid'in anne ve babası ancak yıllar sonra Riyad evlendikten sonra Abhazya'ya gelip evlatlarının mezarını ziyaret etme fırsatı bulurlar. Her ikisinde duası ortaktır: "Abhazya sonsuza kadar barış içerisinde olsun!".

bu gün Gagra'da yaşayan amca Remzi Arüytaa ise ülke yoğun bir ambargo altındayken bile bir yere ayrılmayıp, her türlü sıkıntıya katlanarak burada yaşamayı seçme nedeninin "Farid'in mezarını bırakıp bir yere gidememek" olduğunu söylüyor.

Abhazya'nın özgürlüğü için çarpışan ve bu uğurda canını bile feda etmekten çekinmeyen Farid ve kahraman arkadaşları sayesinde bu gün halkımız ve devletimiz binbir umutla geleceğe karnat çırpmaya devam ediyor.

1994 yılının eylül ayında Abhazya Cumhurbaşkanı'nın kararıyla uyarınca Farid Arüytaa ve kardeşi Riyad "Leon" madalyasıyla onurlandırıldılar.



***HASAN CARKAS TSEY***

Devlet Konseyi'ne bağılı birliklerin işgal girişimi üzerine başlayan Abhazyya kurtuluş savaşı tüm Dünya'da olduğu gibi Suriye'deki soydaşlarımız arasında da büyük tepki yaratmış ve başkent Şam'da yaşayan Abhaz ve Adıgeler, Kafkas Kültür Merkezi olarak hizmet veren "Adıge Xase" binasına akın etmişlerdi. Büyük-küçük herkes, şaşkınlık içerisinde olan biteni anlamaya çalışmaktaydılar.

Savaşın acısını ve beraberinde getirdiği sıkıntıları Suriye'deki soydaşlarımız kadar kim bilebilirdi ki? Savaş sonucu öz vatanlarından sürülerek önce Türkiye'ye, daha sonra oradan da Suriye'ye geçmişler, buradaki köylerinin de İsrail işgaline uğraması üzerine başkent Şam'a taşınmak zorunda kalmışlardı. Bu yüzden Abhazyya'da başlayan savaşı derinliğine hissediyor, radyo, tv ve gazetelerden haber alabilmek için adeta yırtınıyorlardı. Aralarından tanınmış doktor Ahmet Kucba hemen ilk uçakla Abhazyya'ya hareket etti. Artık haberleri telefonla ondan alıyor, neyi nasıl yapmaları gerektiğine de öyle karar veriyorlardı. Bu arada yakınları daha önce Abhazyya'ya yerleşmiş olanların aileleri de buldukları yerlerde Abhazyya için yardım kampanyaları yürütmeye başlamışlardı. Ancak gençler bu tip kampanyalarla tatmin olmadıkları için, bir an önce savaşa gidebilmenin yollarını arıyor ve bu konuda kendilerine yardımcı olmaları için büyüklerine yoğun bir baskı uyguluyorlardı. Zamanla, belgelerini tamamlayanlar, gruplar halinde Abhazyya'ya doğru yola koyuldular ve cepheye koşarak kardeşlerinin yanbaşında yerlerini aldılar. Savaş tüm şiddetiyle devam ediyor ve her geçen gün barış umutları suya düşürüyordu, zira işgalcilerin barışçıl yollarla birliklerini geri çekme gibi bir niyetleri bulunmamaktaydı.

Hasan Carkas, Adıge-Xase'ye sık sık gelen gençler arasındaydı, derin bir geçmişe sahip olan Tsey sülalesinin bir ferdiydi Hasan... Savaş öncesi de Adıge- Xase'ye gelir, anavatanı hakkında bilgiler edinmeye çalışırdı. Ancak şimdi, Abhazyya'daki savaşın kolayca son bulmayacağına inanınca bir an önce yola çıkmak için kendisine yardım edilmesi konusunda ısrar etmeye başladı.

1993 yılının şubat ayında arkadaşlarına, “Artık her ne pahasına olursa olsun Abhazya’ya savaşa gideceğini” ifade ederek yakında yola çıkacağını duyurdu. Sonunda Dani Ağırba ile buluşup birlikte yola çıkmaya karar verdiler. Ancak ailesine, savaşa gitmekte olduğunu açıkça söyleyemediği için Kuzey Kafkasya’ya gideceği yalanını uydurmuştu.

Dani ile Hasan, 2 mart 1993 günü Abhazya’ya gelerek hemen arkadaşlarının bulunduğu gruba dahil oldular. Hasan, ilk kez ayak bastığı Abhazya’nın güzelliğini hayran hayran seyrederek arkadaşlarına “*Bu kadar güzel bir yeri elbette elimizden almak isterler*” derken, savaş da tüm hızıyla devam etmekteydi. Savaşçılarımız ise artık gerekli tecrübeye sahip olmuşlar ve işgalcilere ağır kayıplar vermeye başlamışlardı. Bu yüzden son dönemlerde başkent Sohum’u ele geçirmek için büyük bir operasyonun planları da yapılmaktaydı. Gerçekten de 15-16 mart günü bu amaçla kapsamlı bir saldırı başlatıldı. Ancak işgalciler ellerindeki üstün silah gücüyle şiddetli bir direniş gösteriyorlardı. Buna rağmen Gumısta köprüsü geçilerek şehrin kenar mahalleleri ele geçirildi. Askerlerimizin büyük bir kahramanlık örneği sergilemelerine karşın, maalesef 15-16 mart taaruzu bizim açımızdan ağır kayıplarla sona ermişti. 16 mart günü Gumısta köprüsünde yaralandığı halde durumuna aldırmadan arkadaşlarıyla birlikte savaşa devam eden Hasan Carkas’da bir kez daha, ama bu kez ağır olarak yaralandı. Hasan, ilk müdahalesi cephede yapıldıktan sonra hızla Gudauta askeri hastahanesine sevk edilerek hemen ameliyata alındı, ancak durumu son derece ağır olduğundan çabalar hiç bir sonuç vermedi ve Hasan Carkas, maalesef gözlerini bir daha hayata açamadı.

Dr. Ahmet Kucba’nın eşi Larisa Jüanıpha Sohum’da kendisiyle karşılaştığımızda Hasan Carkas ile ilgili bir anısını benimle paylaştı. “*Hasan’ın şehadet haberini alınca hep birlikte Şam’daki baba evlerine koştuk, biz kadınlar annesini teselli etmeye çalışıyorduk ancak o, – Oğlum ölmedi! O Abhazya topraklarını savunuyordu. Vatan için şehit düşenler ölümsüzdür! bu yüzden asla gözyaşı dökmeyece-*

*ğim. Tanrı onu yanına aldı, onun kaderi buymuş!*” – diyerek dimdik duruyordu. Doğrusu bu tavırlarıyla Kafkas annelerini her anlamda layıkıyla temsil ediyordu. Ben, hem bu metaneti hayranlıkla izliyor, hem de kendisiyle gurur duyuyordum. Hasan gibi kahramanlar işte böylesi annelerden doğuyordu...”

Hasan Carkas Tsey, arkadaşlarının omuzlarında Gudauta’daki şehitlikte defnedildi.

Abhazya yönetimi ise şehadeti sonrasında kendisini “üstün cesaret madalyası” ile onurlandırdı.





**ZİWAR ÇİÇBA**

Ziwar Çiçba ile yakın dostu Amer Kucba, Suriye'den Abhazya'ya yerleşmek için gelen ilk kişilerdendir. Abhazya'nın son derece zorlu bir dönemden geçtiği günlerden olan 1989 yılında döndüler anavatanlarına... O dönemler, üniversitenin Gürcüler tarafından ikiye ayrılmasını protesto eden binlerce Abhaz 15 Mayıs günü Sohum'da büyük bir uyarı mitingi düzenlemişler, 22 Haziran günü de devlet flarmoni binasında toplanmışlardı. 3 Temmuzda ise bir kez daha aynı salonda toplanmış Moskova'dan gelecek milletvekili grubunu bekliyorlardı. İşte o tarihi gün de, Ziwar'da flarmonyadaki toplantıya götürülerek soydaşlarıyla tanıştırlacak ve bundan böyle de halkının attığı her adımda onların yanbaşımdan ayrılmayacaktı.

Ziwar, Abhazya'ya yerleştikten sonra ilk iş olarak pasaport almak için başvurdu, çünkü daha önce SSCB vatandaşı olmuş ve bir süre de Nalçik'te ikamet etmişti. Ancak pasaport almak için gittiği Nalçik'te işler istediği gibi gitmeyince Abhazya'ya geri döndü.

Aradan fazla bir süre geçmeden Ziwar ve Amer dönemin Gudauta valisi Konstantin Ozgan'ın desteğiyle Gudauta'da konut inşa eden bir şirkette iş bulup çalışmaya başladılar.

Ziwar'ın ağabeyi Muhammed, Moskova'da mühendislik okurken Abhazya'daki kardeşlerinin izini bulmuş ve Açandara köyünde yaşayan Konstantin Çiçba'nın kızı Gunda ile mektuplaşıp ardından da Abhazya'yadaki kardeşleriyle tanıştıktan sonra anavatandaki Çiçbalar ile Suriye'dekiler arasında adeta bir köprü olmuştu. Ziwar'ın Abhazya'ya dönüş yaptığını duyan Konstantin Çiçba hemen onu köye davet ederek bir ziyafet tertiple ve çocuğu da olmadığından dolayı kendisini evlat olarak ilan edip bundan böyle de evinde kalmasını istedi. Ziwar artık Gudauta'da çalışıyor, ama Açandara'da kalıyordu. Ancak bu durum bir süre böyle devam ettiyse de işe gidip gelmenin çok fazla zaman almasından dolayı Amer ile birlikte "Gudauta" otelinde kendilerine tahsis edilen bir oda'da kalmaya başladılar. Tabiki hafta sonları ve diğer tatil günlerinde yine köyde akrabalarının yanındaydı.

1989 aralık ayında Ziwar ve Amer pasaportlarına kavuştular. 1990 yılının nisan ayında ise Ziwar, Gudauta'lı Alla Papaapha ile yaşamını birleştirdi ve 2 haziranda Açandara köyünde kendilerine muhteşem bir düğün yapıldı. Düğüne Ziwar'ın babası Nureddin, annesi Naciye, dayısı tanınmış yazar ve çevirmen Fadel Arüytaa, kardeşleri Muhammed ve Zawur ile yakınlarından Faik Çiçba ve Danyel Tçütçba'da Suriye'den gelerek katıldılar. Düğünden sonra Ziwar eşi ile birlikte Gudauta'da çalışmaya başladı. Amer ise Yeni Afon kasabasında kendisine iş bulmuştu. Ziwar ve eşi 1992 yılında Sohum'un Gumısta bölgesinde bir daire satın aldılar, ancak ufak tefek eksiklikleri ile uğraştıklarından henüz yerleşememişlerdi, sadece ağabeyi Zawur orada kalmaktaydı. Eksiklerini tamamlayıp Sohum'a geçtiklerinde de, daha önce Gudauta'da olduğu gibi burada da çok sayıda dost ve arkadaş edindi Ziwar. Çünkü o, nerede olursa olsun sınımsız ve uyumlu kişiliği ile etrafında bir arkadaş grubu oluşturmakta hiç güçlük çekmezdi. Halkını ve topraklarını çok seven Ziwar, sadece Abhazyaya düşmanlarına tahammül edemiyordu. 14 ağustos günü düşman işgali başladığında Nalçik'te bulunmasına rağmen bir grup arkadaşı ile birlikte ve binbir güçlkle dağları aşarak Gudauta'ya geldi. Burada gençlerin silah bulmakta büyük güçlük çektiklerini görünce hemen Sohuma geçerek soluğu "Aydgılara" binasında aldı. Ancak buradaki durum da aynıydı ve herkes düşmana karşı savaşmak için bir silah edinme arayışı içerisindeydi. Fencya Ayüdzıpha, Ziwar'ın ilginç silah bulma hikayesini şöyle anlatıyor: "Arkadaşlarım beni bir arabayla Sohum merkezindeki dükkana götürüyorlardı ve Ziwar'da bizimle beraberdi. Tam bu sırada "Atınçra aprospekt" denilen caddede bir grup gencin dükkanın birinden çuvalla şeker çıkarıp kamyonu yükleyerek hareket ettiklerini görünce bizim araçtakiler onların gürcü milisler olabileceğinden şüphelendiler ve derhal peşlerine düşerek Lakoba caddesinde önlerini kestiler. Önlerini kesen kişilerin Abhaz olduğunu anlayınca gruptakilerden biri bizleri korkutmak amacıyla, koltuk altında gizlediği otomatik silahına davrandı, ama daha o silahını doğrultmaya bile fırsat bulamadan üzerine atılan Ziwar bir hamlede Kalaşnikov

tüfeği adamın elinden alıvermişti. Silahlarını kaptırınca neye uğradıklarını şaşırarak haydutlar arkalarına bile bakmadan kaçarlarken Ziwar da peşinde olduğu silaha hiç de beklemediği bir anda kavuşmanın sevinç naralarını atmaktaydı..." Bu olay, Ziwar'ın nasıl atak ve cesur biri olduğunun en güzel göstergesiydi.

16 ağustos günü Gudauta'da bir araya gelen, Ziwar'ında aralarında bulunduğu 14 kişi, Sohumlu Timur Janaa'yı kendilerine komutan seçtiler. Grup, aynı gün Şamil Basayev'in taburuna katıldı ve Timur'da bu taburun karargah komutanı oldu. Ziwar ise zamanla arkadaşları arasında hemen sivrildiğinden, artık gizlice keşif yapmaya giden ön grupta yer alıyor, hatta bazen de onlarla birlikte tehlikeli operasyonlara katılıyordu. "Ziwar korku nedir bilmezdi, her zaman en önde olmak gibi bir huyu vardı. Bir gün Mamzışxa civarındaki düşman siperlerinin dibine kadar gidip keşif yapmak zorunda kaldık, ancak 17 kişi olduğumuzdan farkedildik ve aramızda müthiş bir çatışma başladı. Ziwar bu çatışmada başından yaralandı, iki arkadaşımız daha yaralı durumdaydı. Ancak Gürcülerin siperlerini yerle bir edip 7 kişiyi öldürüp 3 kişiyi de esir almıştık, geri kalanlar ise fareler gibi kaçmışlar, silahları ve diğer araç gereçleri tamamen bizim elimize geçmişti. Ummadığımız bir sonuç elde etmiştik ama sevinemiyorduk, zira Ziwar'ın yaralanmış olmasından dolayı üzüntümüz büyüktü. Çünkü o, kısa bir süre içerisinde hepimizin gönlüne girmeyi başarmıştı. Son derece cesur ve atak bir kişiliği olduğundan grupta onun eksikliğini anında hissetmemek mümkün değildi. Ancak birkaç gün sonra şehit olup aramızdan ebediyen ayrılacağını nereden bilebilirdik ki... Onu asla unutmayacağız!" diye Ziwar'la ilgili duygularını bir çırpıda ifade ediyor silah arkadaşı Merab Xaşba...

1 Ekim 1992 günü saat 05:20'de Ziwar'ın kalbi bir daha çalışmamak üzere durdu. Ziwar yaşama gözlerini yumduğu anda, Gagra'yı işgalden kurtarmak için yapılan çarpışmalar da olanca şiddetiyle sürmekteydi. Ancak buna rağmen arkadaşları onu son yolculuğuna çıkarken yalnız bırakmadılar. Hep birlikte Abhaz-

ya'daki kardeşlerinin yaşadığı Açandara köyündeki aile mezarlığına defnettiler.

Genç yaşta canını vatanına armağan eden Ziwar Çiçba 1965 yılında Suriye'nin Golan tepelerinde bulunan Hişniye köyünde Dünyaya gelmişti. Henüz 2 yaşlarındayken İsrail'in Golan tepelerini işgal etmesiyle ailesi başkent Şam'a yerleşti. Bu savaştan önce, ailenin Muhammed, Ziwar ve Lana isimli üç çocukları vardı, savaştan sonra ise Hayda, Zawur ve Anzor isimlerinde üç çocuk daha aileye katıldı. Ziwar ilk eğitimini burada alıp askerliğini de bitirdikten sonra elektrik işiyle uğraşan bir şirkette çalışmaya başladı. Küçük yaşlardan beri futbola aşırı derecede tutkundu ve arkadaş çevresinde çok sevilen bir yapıya sahipti. O, vatanına en önce dönenlerden olduğu gibi, onun için can veren ilk kişi olmuştu.

Ziwar, 2 ekim günü toprağa verilmiş, ailesi ise ancak ertesi günü Abhazya'ya ulaşabilmişlerdi. Anne ve babası içlerinde kopan fırtınalara rağmen onun mezarı başında dövünerek ağlamayı kendilerine yakıştırmadılar, gözyaşlarını adeta içlerine akıtarak, ama büyük bir acı içerisinde evlatlarıyla helaleştiler ve onu şefkatle sarmalayan vatan toprağıyla kucaklaştılar. Kahramanın anne ve babası, vatan için can verenlerin ölümsüz olduklarına inandıkları için şehit evlatlarıyla gurur duymakta ve dimdik ayaktaydılar...

Ziwar Çiçba, şehadetinin ardından Abhazya yönetimi tarafından "Devlet üstün cesaret madalyasıyla" onurlandırıldı.